T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

HAYAT BOYU ÖĞRENME GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
AÇIK ÖĞRETİM DAİRE BAŞKANLIĞI

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI
5

YAZAR
Abdulkadir ALTAN

ANKARA - 2023

MEB HAYAT BOYU ÖĞRENME GENEL MÜDÜRLÜĞÜ YAYINLARI
AÇIK ÖĞRETİM OKULLARI

Görsel Tasarım

YÜMER

Yayın Üretim Merkezi

Grafik Tasarım Uzmanı

YÜMER

Yayın Üretim Merkezi

Copyright © MEB
Her hakkı saklıdır. Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Tümü ya da bölümleri izin alınmadan hiçbir şekilde çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif ERSOY

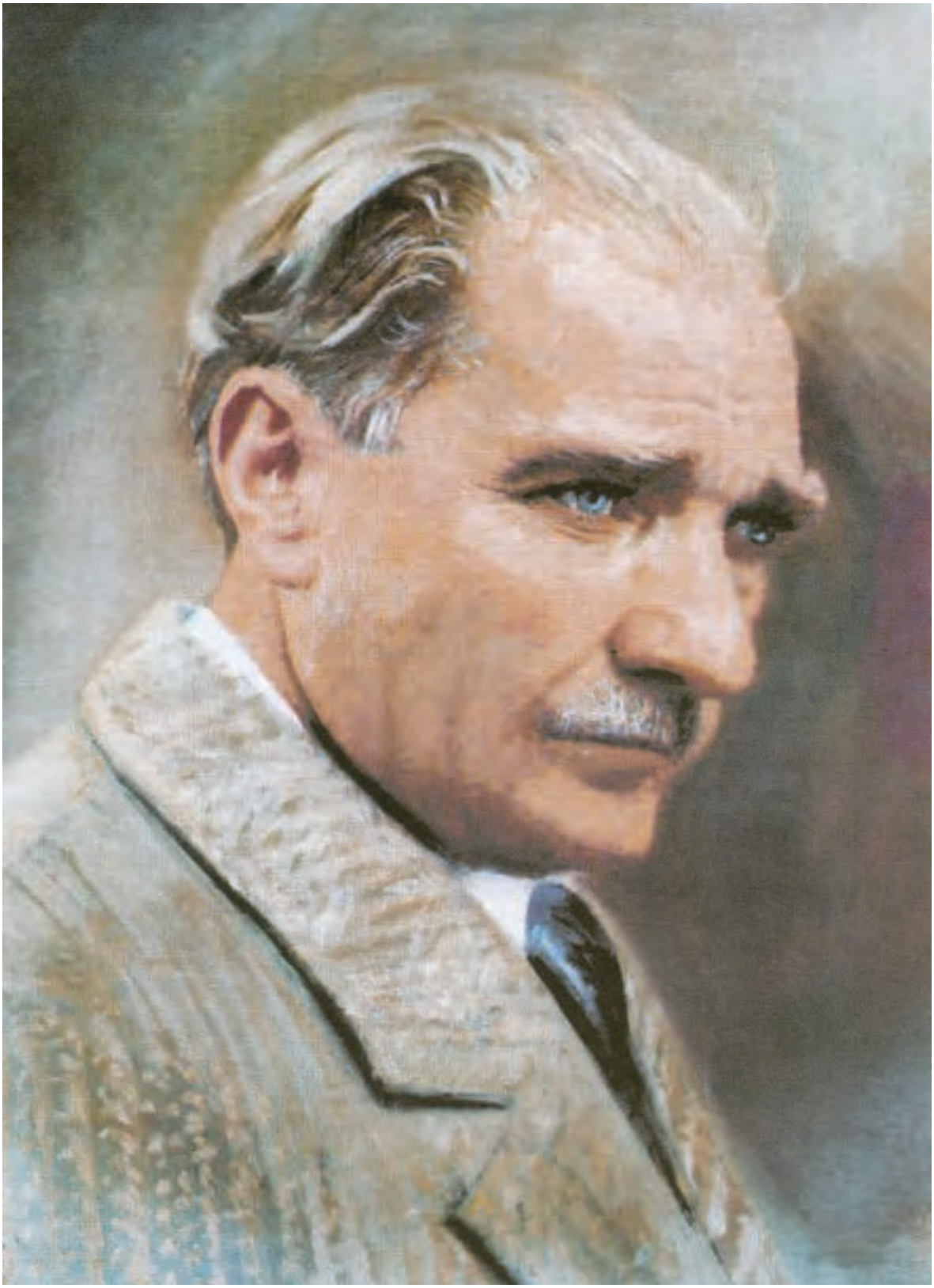
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

Mustafa Kemal ATATÜRK

1. ÜNİTE GİRİŞ

TOPLUM HAYATI 10
EDEBİYAT AKIMI 14
SERBEST METİN YAZMA 24
SUNUM HAZIRLAMA 25
ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 27

2. ÜNİTE HİKÂYE

LOUVRE'DAN ÇALDIĞIM HEYKEL 32
BİR MOTÖRDE DÖRT KİŞİ 35
HİKÂYE YAZMA 44
HİKÂYE YORUMLAMA 45
ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 46

3. ÜNİTE ŞİİR

HÜRRİYET KASÎDESİ 50
MÂÎ DENİZ 54
GEÇMİŞ YAZ 58
BIRAK BENİ HAYKIRAYIM 62
ÇOBAN ÇEŞMESİ 66
MENİM ANAM 69
ŞİİR YAZMA 73
ŞİİR OKUMA 74
ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 77

4. ÜNİTE MAKALE

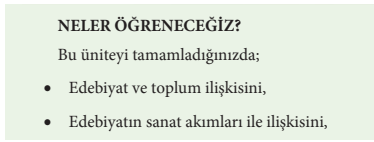
GÖRSEL MEDYA ÇAĞINDA ÇOCUKLARIN VİDEO OYUN BAĞIMLILIKLARI 82
TENKİT İHTİYACI 87
ARAŞTIRMAYA DAYALI METİN YAZMA 93
MÜNAZARA YAPMA 94
ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 96

5. ÜNİTE SOHBET / FIKRA

ALTMIŞ BİRİNCİ MEKTUP 102
FAYDALI BİR İŞ GÖRMEK ZEVKİ 105
SİNEMA 109
ANILMAK ÜZERİNE 112
FIKRA YAZMA 116
TÜRK TOPLUMUNDA SOHBET KÜLTÜRÜ 117
ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 119
EKLER 123
SÖZLÜK 125
KAYNAKÇA 128

KİTABIMIZI TANIYALIM

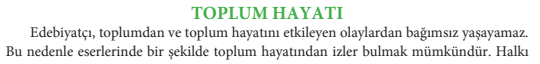
Ünite kapağı: Ünitenin adı ile ünitede işlenecek konular yer alır.

Hazırlık Çalışmaları: Bu aşamada, işlenecek metne dikkat çekmek ve okuma çalışmalarıyla ulaşılacak bilgi ve becerilere yönelik olarak öğrencilerde bir beklenti ve merak oluşturmak amacıyla yapılacak hazırlık çalışmaları yer alır.

Metin: "Ünite, Süre ve İçerikleri" başlıklı tabloda verilen esaslara göre seçilen metinlere yer verilir.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları: Metinde cümlenin bağlamından hareketle tahmin edilemeyecek bazı kelime ve kelime gruplarının anlamının verildiği bölümdür.

Bilgi Kutusu: Bu bölümde metin ve metnin türü ile ilgili temel bilgiler metne atıflar yapılarak açıklanır.

Metni Anlama ve Çözümleme: Bu bölümde kazanımlar çerçevesinde metne yönelik soru ve etkinliklere yer verilir. Bu bölümde gerektiğinde kısa, açıklayıcı bilgilere yer verilebilir.

Çözümlü Örnek Soru/Uygulama: Ünitedeki konularla ilgi çözümlü örnek soruların ya da uygulamaların bulunduğu bölümdür.

Yazarın/Şairin Biyografisi: Metnin yazarının/şairinin kısa biyografisi ve önemli eserlerine yer verilir.

Dil Bilgisi: "Ünite Süre ve İçerikleri" başlıklı tabloda belirtilen dil bilgisi konularının işlendiği bölümdür.

Yazma Çalışmaları: Yazma çalışmalarının "Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma" ve "Uygulama" şeklinde iki aşamada gerçekleştirildiği bölümdür.

Sözlü İletişim: Sözlü iletişim çalışmalarının "Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma" ve "Uygulama" şeklinde iki aşamada gerçekleştirildiği bölümdür.

Ünite Ölçme ve Değerlendirme: Her ünitenin sonunda o ünitede kazandırılması amaçlanan bilgi ve becerileri değerlendirmeye yönelik olarak "Ünite Ölçme ve Değerlendirme Çalışmaları»na yer verilir.

1.ÜNİTE
GİRİŞ

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

Bu üniteyi tamamladığınızda;

- Edebiyat ve toplum ilişkisini,
- Edebiyatın sanat akımları ile ilişkisini,
- Metinlerden hareketle imla kurallarını ve noktalama işaretlerini,
- Okunan metinlerden hareketle edebiyat ve toplum ilişkisi üzerine kısa bir yazı yazmayı,
- Sanat akımlarının edebiyat resim, müzik ve mimari gibi farklı sanat dallarına nasıl yansıdığı üzerine bir sunum yapmayı ve sunumları görsel, işitsel ögelerle destek-lemeyi öğreneceksiniz.

ANAHTAR KELİMELER

Edebiyat

Sanat Akımları

Sunum

Toplum

OKUMA

1. Metin Hazırlık

- Edebiyatın toplumsal olaylara yön verdiğini düşünüyor musunuz? Neden?

TOPLUM HAYATI

Edebiyatçı, toplumdan ve toplum hayatını etkileyen olaylardan bağımsız yaşayamaz. Bu nedenle eserlerinde bir şekilde toplum hayatından izler bulmak mümkündür. Halkı anlayan, onların duygu ve düşüncelerini yansıtan edebiyatçı, toplum tarafından kabul görür ve o edebiyatçının eserleri kalıcı olur.

Edebiyatçının toplumdaki önemini ve anlamını, onun hayata bağlılığı ve hayatı sevmesi ile özdeşleştiren Fuat Köprülü'ye göre, edebiyatçı herkesi severek kişilere iyi ve güzel duygular aşılayabilir. Edebiyatı kendine iş ve meslek alanı olarak kabul eden birinin sanatını sürdürmesi ve toplumdaki yerini alabilmesi için hayata bağlı olması, hayatı bütün yönleriyle anlaması gerekmektedir. Hayattan kopmuş bir edebiyatçının edebiyatçı olması ve bu alanda topluma yararlı eserler vermesi mümkün değildir.

Türk edebiyatının tarihsel süreci içerisinde görülen değişme ve gelişmelere bakıldığında, edebiyatın toplumsal hayatı belirlemede önemli bir role sahip olduğu görülmektedir. Sözlü edebiyat geleneği içinde ortak duygu ve düşünceler daha belirginken yazılı edebiyat ürünlerinde bireysel tercihlerin artmaya başladığı görülür. Bununla birlikte edebiyatçılarımız bağımsız çalışsalar bile eserlerinde ele aldığı konuların önemli bir bölümü toplumun öz bağrından çıkmıştır. Söz gelimi Fuzulî, her ne kadar ilahi konularda yazmış olsa da kimi eserlerinde sosyal konulara değinmekten kendini alamamıştır. Buna en iyi örnek, kendisine bağlanan maaşı alamamaktan ötürü yazdığı ünlü "Şikâyetname"sidir. Aynı yüzyıllarda yaşayan Bağdatlı Ruhî de döneminde sosyal meselelerine eserlerinde yer verir. Taşlıcalı Yahya, Şehzade Çelebi'nin katli üzerine yazdığı mersiye de *"Hatâsı gayr-ı*

muayyen günâhı nâ-malûm / Zihî şehîd *ü saîd ü zihî* şeh-*i mazlum"* (Hatası görülmemiş ve günahı bilinmemişken öldürülen şehzâde, ne mübârek ve mânen ne mutlu bir şehîd ve ne derece zulme uğramış bir sultândır.) diyerek duyduğu üzüntüyü dile getirmiş, *"N'olaydı* görmeye idi bu *mâcerâyı* gözüm / *Yazuklar ana revâ* görmedi *bu rayı gözüm*" (Keşke şu olayı gözüm görmemiş olsaydı. Şehzade hakkındaki hükmü, uygulanan cezayı adalete uygun görmedim.) beyti de hem askerin hem de halkın hislerine tercüman olmuştur.

Lale devri olarak adlandırılan dönemin ünlü şairlerinden Nedîm, yaşadığı devrin kompozisyonunu en çıplak ve edebî değer taşıyacak bir biçimde çizer. Tanzimat Edebiyatı Dönemi yazarları, romancıları ve tiyatrocuları daima toplumun yaralarına neşter vuran eserleri kaleme alırlar.

Tanzimat edebiyatı eserlerinde bir yandan toplumdaki aksaklıklar dile getirilirken diğer yandan Batı hayranlığı daha belirgin bir hâl almıştır. Toplumdaki bu çatışmalarla birlikte toplum hayatında önemli ölçüde sosyal değişimler meydana gelmiştir. Batı ve Doğu'nun birbirine zıt dünyaları arasında kalan halkın yaşayış biçimi edebiyatımızda işlenen bir konu olmuştur. Örneğin, Yakup Kadri, Kiralık Konak'ta bir ailenin yok oluşu etrafında ülkede yaşanan sosyal ve siyasal değişiklikleri aktarmıştır. Anadolu 1920'den sonra "temizliğin, samimiyetin ve bozulmamışlığın" sembolü olarak kullanılır. Sodom ve Gomore ile Sözde Kızlar'da Anadolu, İstanbul'un bozulan ortamıyla kıyaslandığında yaşanabilecek saf ve temiz vatandır.

Görüldüğü gibi edebiyat, kültürü gelecek nesillere aktararak toplumsal birliğin ve iletişimin gerçekleşmesini sağlar. Millî bir dil, millî kültürü; milli kültür ise millî bir devlet anlayışını meydana getirir. Bu unsurlardan birini diğerinden ayrı düşünmek mümkün olmadığı için edebiyatı insandan, insanı da toplumdan ayrı düşünmek mümkün değildir.

Aliye Uslu Üstten, Edebiyat Bilgi ve Kuramları

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

mersiye: Ağıt.

neşter vurmak: Bir sorunu kesin bir sonuca ulaşmak amacıyla ele almak.

tercüman olmak: Başkasının düşüncesini ve duygusunu bildirmek, dile getirmek, anlatmak.

Bilgi Kutusu

EDEBİYATIN TOPLUMLA İLİŞKİSİ

Yazının kullanılmadığı dönemlerde, ilk insanlar mağara duvarlarına çizdikleri resimlerle birbirlerine haber veriyor veya yaptıkları işleri anlatıyorlardı. Bu açıdan bakıldığında o insanların hayatlarında güzel sanatlardan resmin önemli bir yeri olması, buna paralel olarak edebiyatın da insan hayatında etkili olduğunu göstermektedir.

Edebiyat ilhamını toplumdan alır ve yine topluma aktarır. Bir toplumun ruhu ne kadar özgür, yaşadığı çevre güzel ve tabii olursa, aynı zamanda sanat da bu ortamdan esinlenirse o toplumun yarattığı edebiyat da bir o kadar millî olur. Böyle bir toplumda yaşayan her insan, elde ettiği millîlik vasfı ile milletine ait değerleri sözlü veya yazılı olarak dile getirir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz metnin konusunu belirleyiniz.
2. Edebiyat ile toplum arasında nasıl bir ilişki vardır? Açıklayınız.
3. Edebî eserlerde toplum sorunlarına birebir değinildiği söylenebilir mi? Metinden örnekler vererek açıklayınız.
4. "Toplum Hayatı" metninde hangi anlatım biçimi kullanılmıştır?
5. Okuduğunuz metinde ortaya konan bilgileri yazar hangi gerekçeleri ileri sürerek anlatmıştır?
6. "Toplum Hayatı" metninde yazar ile anlatıcının aynı kişi olup olmadığını belirleyiniz.

Çözümlü Örnek Soru

Aşağıdakilerden hangisi edebiyat ile toplum arasında bir ilişki olduğuna kanıt olarak gösterilemez?

A) Toplumsal olayların romanlarda işlenmesi

B) Bazı yazarların işçi sorunlarını ele alması

C) Tarihî şahsiyetlerin eserlerde yer alması

D) Kimi edebî eserlerin toplumu yönlendirmesi

Çözüm

Toplumsal olayların romanlarda işlenmesi, bazı yazarların işçi sorunlarını ele alması ve kimi edebî eserlerin toplumu yönlendirmesi edebiyatın toplumla olan ilişkisini ortaya koymaktadır. C seçeneğinde verilen "tarihî şahsiyetlerin eserlerde yer alması" ifadesi ise edebiyatın tarihle olan ilişkisine örnek olarak gösterilebilir.

Cevap: C

Çözümlü Örnek Soru

Aşağıdaki parçada, toplumsal hayatın hangi yönleri ele alınmıştır?

Alafranga geçinen arkadaşlardan biri, geçenlerde Malûmat'ın bir bahsi unutmakta olduğunu söyleyince çabucak sordum:

— O bahis, hangi bahistir?

— İspor.

— İspor mu? İspor ne demektir?

— İspor İngilizce bir kelimedir ki bizde koşu, yarış, müsabaka, güreş ve buna benzer eğlence ve oyunların hepsini içine alır. Hatta deniz ve kara avcılıkları da bunun içindedir.

Ben açıklamaları aldım ya. Bu eksiği gidermek ve tamamlamak için, rast geldiğim, duyduğum şeyleri birer birer yazarak size mektup göndermeye karar verdim. Fakat ne garip tesadüf! Arkadaşımla havanın sıcaklığından, akşamın serinliğinden konuşa konuşa, Şişli'nin Maslak ve Zincirlikuyu taraflarına giden caddesinde yürüyorduk. Öteden, bir dumandır söktü. Süratte göz kamaştırıcı şimşeği andıran bir cin arabası görünmeye başladı. Sokaklarımızda alabildiğine gezen, garip hayvanlara ve insanlara bile ağzı açık saldıran köpeklerden birkaçı da ardını bırakmıyordu. Bu geliş öyle hır çıkarıcı gelişlerden değildi.

Ahmet Rasim, Şehir Mektupları

Çözüm

Kişilerin spora bakış açılarından, toplumda yeni yeni görünmeye başlayan cin arabalarından (bisiklet) söz ediliyor.

2. Metin Hazırlık

- Türk ve dünya edebiyatında etkili olan sanat akımlarını araştırınız.

EDEBİYAT AKIMI

Edebiyat Akımı/Edebî Akım: Belli bir sanatkâr grubunun belli bir dönemde, müşterek dünya görüşü, estetik, sanat ve edebiyat anlayışı çerçevesinde oluşturdukları edebiyat hareketi; bu anlayış ve hareket çevresinde kaleme alınan edebî eserlerin oluşturduğu bütündür.

Edebî akımlar, edebiyat biliminin alt birimlerini teşkil eden edebiyat teorisi, edebiyat tenkidi ve edebiyat tarihi ile iç içedirler. Zira edebiyat akımları, öncelikle edebiyatın mahiyeti ile ilgili birtakım soyut düşünce ve kanaatlerin ortak adıdırlar. İkinci olarak, bu düşünce ve kanaatler, herhangi bir eserin değerlendirilmesinde tenkidi bir ölçü olarak kullanılabilir. Nitekim edebiyat teorisi ve edebiyat tenkidi, çok büyük ölçüde edebî akımların birikimi üzerine otururlar. Bunun da ötesinde, edebî akımlar, yazar ve şairleri müşterek değerleri etrafında bir araya getiren ve onların pek çok esere hayat vermelerine imkân hazırlayan birer edebiyat iklimidirler. Dolayısıyla edebiyat akımları, edebî eserden de ayrı düşünülemezler. Hiç şüphesiz bütün bunların tamamı; yani edebî eser, edebiyat teorisi, edebiyat tenkidi ve edebî akım, edebiyat tarihi denilen bütünü oluştururlar.

Aslında her edebiyat akımı, genel bir estetik ve sanat görüşü veya hareketinin bir parçası; daha doğrusu edebiyat sanatını ilgilendiren yönüdür. Bu sebeple bizim edebiyat akımı olarak bildiğimiz realizm, romantizm, parnasizm vb. akımları, sadece edebiyatla

sınırlamak yanlıştır. Söz konusu akımlar, çoğu zaman güzel sanatların bütün kollarını (mimarî, heykel, resim, musiki vb.) kapsar.

Edebiyat akımlarının teşekkül ettiği zeminde, çeşitli sosyal, siyasî, ekonomik, kültürel hâdiseler ve bu hâdiseler ortamında teşekkül eden felsefi, kültürel, estetik perspektifler vardır. Edebî akımları lâyıkıyla anlayabilmek için, oluştukları siyasî, sosyal ve kültürel zemini; hayat felsefesini; Tanrı, tabiat ve varlık anlayışlarını bilmek gerekir. Zira edebî hâdiseleri, içinde vücut bulduğu toplumun şartlarından, kültürel değerlerinden, dünya görüşünden, edebî geleneğinden bağımsız olarak düşünmek ve izah etmek mümkün değildir.

Her edebî akım, kendinden öncekine göre yeni bir kültürel, felsefî ve estetik perspektife sahiptir. Ancak bunu, geleneğin büsbütün reddi olarak görmemek gerekir. Unutulmamalıdır ki, her yeni edebî akım, geleneğin yeni değerlerle zenginleştirilmesine hizmet eder. Her yeniye, eskiden hareketle varılır veya her yeni eskinin üzerine bina edilir. Dolayısıyla edebî akımlar, birbirlerinden farklı değer ve niteliklere sahip oldukları gibi, birbirine benzeyen değer ve niteliklere de sahiptirler.

Edebî akımların başlangıç ve bitiş tarihleri üzerinde (gün, ay, yıl belirterek) kesin olarak konuşmak zor; hatta imkânsızdır. Bazı akımlarda, akımın kuruluş toplantıları veya bildirilerinin yayımıyla karşılaşılsa bile, söz konusu akımı o tarihte başlatmak mümkün değildir. Zira o bildirinin veya toplantının bir hazırlık döneminin olması gerekir. Bitiş tarihi için de aynı durum söz konusudur.

(...)

İsmail Çetişli, Batı Edebiyatında Edebî Akımlar

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

estetik: Sanatsal yaratının genel yasalarıyla sanatta ve hayatta güzelliğin kuramsal bilimi, güzel duyu.

tenkit: Eleştirme, eleştiri.

teori: Kuram.

Bilgi Kutusu

BATI EDEBİYATI AKIMLARI VE SANATÇILARI

Edebî eserler belli bir sanat anlayışı doğrultusunda yazılır. Edebî eserlerin toplamı edebiyat ve sanat akımlarını oluşturur. Batı'da ve Türk edebiyatında oluşan sanat akımlarının özellikleri aşağıda verilmiştir.

AKIMLARR	Özellikleri
HÜMANİZM	• İnsanları dil, din, ırk farkı gözetmeden kardeş sayan bir anlayıştır. • İnsanları sevmek, onların hak ve hürriyetlerini korumaya çalışmak esastır. • Antik Yunan ve Latin sanat edebiyatı örnek alınmıştır. • Dante(Dante), Montaigne(Monteyn), Boccacio(Bokaçyo), Petrarca(Petrarka) önemli temsilcileridir.
KLASİSİZM	• Akıl ve sağduyuya dayanır. • Ahlaki bir amaç güden klasikler, erdemli ve ahlaklı olmayı önemsemişlerdir. • "Eser; millî dille yazılmalı ancak seçkin ve soylu kimselerin dili esas alınmalıdır." görüşünü savunmuşlardır. • Yazarlar, eserlerinde kendi kişiliklerini gizlemişlerdir. • La Fontaine(La Fonten),Cornaille(Kornel),Moliere(Molyer), Descartes(Dekart); Şinasi, Ahmet Vefik Paşa önemli temsilcileridir.
ROMANTİZM	• Eserlerinde toplumsal sorunlar, günlük yaşam, millî tarih, halk masalları gibi konuları işlemişlerdir. • "Sanat, toplum içindir." ilkesini benimsemişlerdir. • Hayal ve duyguya önem verdiler, eserlerinde kişiliklerini gizlememişlerdir. • En çok "aşk, ölüm, tabiat" konularını işlemişlerdir. • Dilde ve anlatım biçimlerinde oldukça serbest davrandıkları için dilleri savruk ve kuralsızdır. • Victor Hugo(Viktor Hügo), Schiller(Şiller), Alexandre Dumas(Aleksandr Düma), Puşkin; Namık Kemal, Ahmet Mithat Efendi, Abdülhak Hamit Tarhan önemli temsilcileridir.

REALİZM	• Gözleme ve çevre betimlemelerine önem verdiler. • "Sanat, sanat içindir." ilkesini benimsediler. • Eserin güzel olmasına değil, bilimsel olmasına dikkat etmişler; hiçbir tezi savunmamışlardır. • Üslubun sağlam, açık, anlaşılır, söz sanatlarından uzak olmasına dikkat etmişlerdir. • Eserlere kişiliklerini katmayıp gerçekleri olduğu gibi anlatmışlardır. • Balzac(Balzak), Stendhal(Stendal), Dostoyevski, Tolstoy, Jack London; (Cek Landın), Samipaşazade Sezai,Halit Ziya Uşaklıgil, Refik Halit Karay önemli temsilcileridir.
NATÜRALİZM	• Realizmin ileri bir aşaması olarak değerlendirilir. • Fen bilimlerinde uygulanan determinizmi edebiyata uygulamaya çalışmışlardır. • Toplumu büyük bir laboratuvar; insan deneme ve inceleme konusu; sanatçıyı da bilgin olarak görmüşlerdir. • Natüralistler, olayın anlatımında tamamen nesnel davranıp kişiliklerini eser katmamışlardır. • Eserlerinde daha çok doğal ve yalın bir dil kullanmışlardır. • Emile Zola(Emil Zola), Goncourt Kardeşler,(Konkort) John Steinbeck(Con Ştanbek), Henrik İbsen(Henrik İbsen), Nâbizâde Nazım, Hüseyin Rahmi Gürpınar, Selahattin Enis önemli temsilcileridir.
PARNASİZM	• Şiirde gerçekçilik olarak adlandırılan parnasizm ve realizmin şiirdeki devamıdır. • Parnasyenler, şiirin objektif ve bilimsel olmasını savunmuşlardır. • Şiirin şekli üzerinde titizlikle durmuşlar; şeklin kusursuz, eksiksiz olmasını ileri sürmüşlerdir. • Şiiri bir kuyumcu titizliğiyle işlemişlerdir. • Dilin açık, anlaşılır ve yalın olmasına dikkat etmişlerdir. • Toplum sorunlarından uzak durmuşlardır. • Theophile Gautier(Tofil Goute), Theedore Banville(Teodor Banvil), François Coppee(Françoz Copi), Tevfik Fikret, Yahya Kemal Beyatlı, Cenap Şehabettin önemli temsilcileridir.

SEMBOLİZM	• Eşyayı değil, eşyanın kişide bıraktığı etkiyi dile getirmek istemişlerdir. • Şiire en büyük katkı müzikten gelmelidir, görüşünü savunmuşlardır. • Klasik nazım şekilleri yerine serbest müstezat, sone, terza-rima nazım şekillerini kullanmışlardır. • Ruhla beden; görülen dünya ile görünmeyen dünya arasında bir denge, bir birlik, bir uyum ve kaynaşma olduğuna inanmışlardır. • Varlıkların renkli, ışıklı güzelliklerini akşam renklerini, şafaktaki pembeliği ele almışlardır. • Paul Verlaine(Pol Verlen), Stephane Mallerme(Stefın Malermö), Paul Valery(Pol Valeri), Arthur Rimbaud(Artur Rimbo), Cenap Şahabettin, Ahmet Haşim önemli temsilcileridir.
EMPRESYONİZM	• Sanatta dış etkilerin içe yansımasını, içte izler bırakmasını veya bu izlere dayanarak sanat eseri meydana getirilmesini savunmuşlardır. • Tabiatı gerçekte olduğu gibi, bütün ayrıntılarına bağlı kalarak değil, ondan edinilen izlenimler ölçüsünde ve niteliğinde anlatmayı amaç edinmişlerdir. • Dış dünyaya karşı ilgisiz kalmayıp iç dünyalarını dile getirmişlerdir. • Paul Verlaine, Arthur Rimbaud, R. Marie Rilke(Mari Rilk), Ahmet Haşim, Cahit Sıtkı Tarancı, Ahmet Muhip Dıranas önemli temsilcileridir.
DADAİZM	• Dadaistler devamlı şüphe içinde olup hiçbir şeyin doğruluğuna ve varlığına inanmamışlardır. • Sanatta dil, şekil, kafiye uyumuna hiç önem vermemişler, şiirin bu uyumlardan uzaklaştıkça değer kazanacağını savunmuşlardır. • Gülünçlüğü, kabalığı ve bayağılığı ön plana çıkarmışlardır. • Tristan Tzara, Louis Aragon(Luiz Aragon), Paul Eleuard(Pol Eluar) önemli temsilcileridir.
EKSPRESYONİZM	• İnsanın iç dünyasından doğan duyguları anlatmaya önem veren bir akımdır. • Sanayi inkılabının anlamsızlaştırdığı hayata karşı ruhun isyanı niteliğindedir. • Franz Kafka, T. S. Eliot(Elyıt), James Joyce(Ceyms Coys), O'Neil(O niil) önemli temsilcileridir.

KÜBİZM	• Nesnelerin sadece görünen yanlarını değil, görünmeyen yanlarını da anlatmaya, göstermeye çalıştılar. • Kübizm, şiirde şekil bakımından her türlü yenilikten yanadır. • Dizeler düzenli değildir. • Noktalama işaretlerini kullanmışlardır. • Guillame(Gulam),Apolinaire(Apolinar), Max Jacop(Meks Yakop) önemli temsilcileridir.
SÜRREALİZM	• Aklın kontrolünden kaçan şuur akışını, tesadüfe bağlı ruh durumlarını, düzensiz hayalleri, rüyaları sanata aktarmayı amaçlayan bir edebiyat akımıdır. • Bilinçaltı, sanatın gerçek kaynağıdır. • Sürrealistler, noktalama işaretlerini kullanmışlardır. • Andre Breton(Andre Breton), Paul Eluard, Louis Aragon; Orhan Veli, Melih Cevdet, Oktay Rifat, İlhan Berk Cemal Süreya önemli temsilcileridir.
FÜTÜRİZM	• Geçmişi ve alışkanlıkları terk ederek bugünün ve yarının dinamik, hareketli hayatını yeni bir üslupla anlatmayı amaçlamışlardır. • Şiirde ölçü ve kafiye kullanmamışlardır. • Basit cümleler, sade kelimeler kullanmışlardır. • Dil bilgisi kurallarını dışlamışlardır. • F. T. Marinetti, Mayakovski, Nazım Hikmet önemli temsilcileridir.
EGZİSTANSİYALİZM	• Varlığı düşünceden çıkarmak zıtlığa düşmektir çünkü düşünce varoluştan sonra gelir. Yani insanın önce var olduğunu daha sonra kendisini tanımlayıp, özünü oluşturduğunu dile getirmişlerdir. • İnsanın kendi varlığını sorgulanmasını amaçlar, "Ben kimim?" sorusuna cevap arar. • Bu akıma göre sanatçılar çağından sorumludur, toplumsal sorunlar karşısında duyarlı olmalıdırlar. • Jean Paul Sartre (Jan Pol Satr), Albert Camus (Alber Kamü), Andre Gide(Andre Jit), Yusuf Atılgan, Nezihe Meriç, Bilge Karasu önemli temsilcileridir.

Türk Edebiyatı Akımları ve Sanatçıları

Akımlar	Özellikleri
Türkibasit	• Türkibasit (Basit Türkçe) adı verilen bu akımın ilk örnekleri 16. yüzyıl ozanlarından Aydınlı Visali, Tatavlalı Mahremi ile Edirneli Nazmi tarafından verilmiştir. • Divan şiirinde görülen bu akım dilde Türkçe kelimeler kullanmayı biçim ve özde yenileşmeyi amaçlamıştır. • Atasözleri ve deyimlerin kullanılmasına önem verilmiştir. • Halk tabirleri ve mahallî söyleyişler şiire girmiştir.
Mahallileşme	• Biçimde yerlilik, dilde, söyleyişte yabancı kelimelerden kaçınmak, Türkçeye yönelmek bu akımın ana ilkeleridir. • Halk edebiyatındaki âşık tarzı söyleyişle divan tarzı söyleyişin birleşmesiyle oluşan bir akımdır. • Atasözleri ve deyimlerin kullanılmasına ağırlık verilmiştir. • Necati, Nedim, Enderunlu Vasıf önemli temsilcileridir.
Sebkihindi Akımı	• Şiirde anlamı derinleştirmiş ve kapalı hâle getirmişler; açık söyleyişi terk etmişlerdir. • Hiç bilinmeyen mazmunlar kullanarak geniş bir hayal gücüyle eserlerini vermişlerdir. • Fazla sözden kaçınmışlar, özlü bir anlatım kullanmışlardır. • Tabiat ve sosyal hayattan çok tasavvufa yer vermişlerdir. • Şeyh Galip, Neşati, Naili önemli temsilcileridir.
Garip Akımı	• Şiirde her türlü kurala ve önceden belirlenmiş kalıplara karşı çıkmışlar, kuralsızlığı kural edinmişlerdir. • Halk deyişlerinden yararlanmışlar, halkın dilini kullanmışlardır. • Yapmacıksız bir söyleyişle günlük yaşamın içinden, halktan insanları anlatmışlar. • Ölçüyü, uyağı ve dörtlüğü önemsemeden serbestçe şiirler yazmışlar. • Orhan Veli Kanık, Melih Cevdet Anday, Oktay Rifat Horozcu önemli temsilcileridir.

II. Yeni	• İmge ve söz sanatlarına önem verilmiş; anlatımda kapalılık tercih edilmiştir. • Eşya ve insanı aşırı bir soyutlama ile anlatmayı amaç edinmişlerdir. • Dadaizm, sürrealizm ve varoluşçuluk akımlarından etkilenmişlerdir. • Şiirde ahengi; ölçü ve uyakla değil, musiki ve anlatım zenginliği ile sağlanmışlardır. • Cemal Süreya, İlhan Berk, Edip Cansever, Ece Ayhan, Turgut Uyar önemli temsilcileridir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz metnin konusunu ve hedef kitlesini belirleyiniz.

2. Edebî akımların ortaya çıkmasında etkili olan nedenler nelerdir?

3. Yazar, edebiyat ile sanat akımları arasındaki ilişkiyi nasıl değerlendirmektedir?

Çözümlü Örnek Soru

Aşağıdakilerden hangisi natüralist sanatçıların özelliklerinden biridir?

A) İnsanları dil, din, ırk farkı gözetmeden kardeş sayan bir anlayışı benimsemişlerdir.

B) Hayal ve duyguya önem vermiş, eserlerinde kişiliklerini gizlememişlerdir.

C) Dış dünyaya karşı ilgisiz kalmışlar, iç dünyalarını dile getirmişlerdir.

D) Toplumu bir laboratuvar, insanı da deneme ve inceleme konusu yapmışlardır.

Çözüm

A seçeneğinde hümanist, B'de romantik C'de sembolist yazarların özelliği verilmiştir. D seçeneğinde ise natüralist yazarlara ait bir özellik verilmiştir.

Cevap: D

1. Uygulama

Aşağıda romantizm akımının etkisiyle yazılan bir romandan alıntı verilmiştir. Bu parçada romantizm akımının hangi özelliklerinin görüldüğünü boş bırakılan yere yazınız.

Jean Valjean(Jan Valjan) demir çubuk elinde yavaş yavaş Fantine (Fatin)'in yatağına doğru yürüdü. Oraya gelince döndü ve güçlükle işitilebilecek bir sesle Javert (Havyer)'e şöyle seslendi:

— Şu anda beni rahatsız etmemeni sana tavsiye ederim. Muhakkak olan bir şey varsa o

da Javert'in titremekte olduğu idi. Karakola gidip yardım çağırmak aklına geldi; fakat Jean Valjean bu dakikadan yararlanıp kaçabilirdi. Bunun için orada kaldı, bastonunu ince tarafından kavradı, Jean Valjean'ı gözünün önünden kaçırmayarak kapının kenarına dayandı.

Jean Valjean dirseğini karyolanın topuzuna ve başını eline dayadı ve hareketsiz bir halde, olan Fantine'i seyre daldı. Bu şekilde sessiz, bu hayatın hiçbir şeyini düşünmeyerek dalgın bir hâlde kaldı. Yüzünde ve tüm vücudunda artık ifadesi mümkün olmayan bir merhametten başka bir şey yoktu. Birkaç saniye devam eden düşünceden sonra Fantine'in başını iki eliyle tuttu. Ve bir anne çocuğu için nasıl yaparsa öylece yastığın üzerinde düzeltti.

Ondan sonra onun gözlerini kapadı. O anda Fantine'in yüzü garip bir nurla parlıyor gibiydi.

Ölüm büyük nura kavuşmaktır.

Victor Hugo, Sefiller

.....
.....
.....
.....
.....
.....

2. Uygulama

Aşağıdaki şiirde hangi edebî akımın etkisi görülmektedir? Bu akımın en belirgin özelliğini boş bırakılan yere yazınız.

İşte tam bu saatlerde bir yara gibidir su

Yeni deşilmiş uçlarında sokakların, küçük uçlarında.

Senin güneş sarnıcı gözlerin

Ölüm yası içindeki bir evde

Olmaması gereken bir şey gibi, kırılan bir ayna gibi.

Bu saatlerde.

Cemal Süreya

.....
.....
.....
.....
.....

Biyografi

İsmail Çetişli (1955-...)

İsmail Çetişli yazar ve araştırmacıdır. Erzurum Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirdi. Elazığ Fırat Üniversitesine araştırma görevlisi olarak girdi. "Servet-i Fünûn'da Mesrur Şiir" teziyle yüksek lisansını, "Memduh Şevket Esendal-İnsan ve Eser" teziyle doktorasını tamamladı. Isparta Süleyman Demirel Üniversitesine geçti. Burada doçent, ardından da profesör oldu. Yeni Türk Edebiyatı sahasındaki çalışmalarıyla tanınır.

Eserleri: Memduh Şevket Esendal, Batı Edebiyatında Edebî Akımlar, Cahit Külebi ve Şiiri, Yeni Türk Edebiyatı Metin Tahlillerine Giriş-Şiir...

Dil Bilgisi

3. Uygulama

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri uygun ifadelerle doldurunuz.

a. "Edebiyatçı, toplumdan ve toplum hayatını etkileyen olaylardan bağımsız yaşayamaz." cümlesinde virgül ..... amacıyla kullanılmıştır.

b. Buna en iyi örnek, kendisine bağlanan maaşı alamamaktan ötürü yazdığı ünlü "Şikâyetnamesi"dir.

Bu cümledeki tırnak işareti ..... için kullanılmıştır.

c. *"N'olaydı* görmeye idi bu *mâcerâyı* gözüm" dizesinde kesme işareti .... amacıyla kullanılmıştır.

ç. *"Hatâsı gayr-ı muayyen günâhı nâ-malûm / Zihî* şehîd *ü saîd ü zihî* şeh-*i mazlum"* dizelerinde eğik çizgi ..... göstermek için kullanılmıştır.

d. "Sodom ve Gomore ile Sözde Kızlar'da Anadolu, İstanbul'un bozulan ortamıyla kıyaslandığında yaşanabilecek saf ve temiz vatandır." cümlesinde kesme işareti .... için kullanılmıştır.

e. "Söz konusu akımlar, çoğu zaman güzel sanatların bütün kollarını (mimarî, heykel, resim, musiki, vb.) kapsarlar." cümlesinde yay ayraç .... göstermek için kullanılmıştır.

f. "Edebî akımlar, birbirlerinden farklı değer ve niteliklere sahip oldukları gibi, birbirine benzeyen değer ve niteliklere de sahiptirler." cümlesinde düzeltme işareti .... için kullanılmıştır.

YAZMA

A. Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Serbest Metin Yazma

Serbest metin yazma çalışmasında, farklı türlerde yazma çalışmaları yapılabilir. Bu tür çalışmalarda öncelikle yazılacak metnin türüne göre konu, tema, ana düşünce, amaç ve hedef kitle belirlenir. Yazma konusuyla ilgili yapılacak olan hazırlık; okuma ve araştırma kapsamında olmalıdır. Yazıda kullanılacak bilgi, gözlem, düşünce, duygu, izlenim ve deneyimlerle ilgili notlar çıkarılır; görsel, işitsel dokümanlar temin edilir.

Araştırma, kaynaklara ulaşma, genel ağı doğru ve etkin kullanma, not alma ve özetleme tekniklerinden yararlanılır. Kaynak kullanma ve alıntı yapmanın hukuki ve etik boyutları olduğu, bunlardan bizzat yazan kişilerin sorumlu olduğu unutulmamalıdır. Konu dışına çıkmamak, okuyucunun dikkatini ve ilgisini kaybetmemek için yazma konusu sınırlandırılmalıdır.

Yazılacak metin planlanır. Metin türüne özgü yapı özelliklerine dikkat edilerek planlama yapılmalıdır. Düşünce yazıları giriş, gelişme ve sonuç bölümlerine; olay anlatan yazılar ise serim, düğüm, çözüm aşamalarına ve olay örgüsüne uygun olarak planlanır ve bu plana uygun olarak yazılır.

Araştırmaya ve ispatlamaya dayalı metinlerin en belirgin özelliği, ortaya konulan düşünce veya tezin belirli kanıtlara dayandırılarak ispatlanmasıdır. Bu nedenle farklı kaynaklardan veya bilimsel araştırma sonuçlarından faydalanılır. Yazıda yer verilen alıntılar, adları dipnotta verilen kaynaklardan doğrudan aktarıldığı için tırnak içerisinde gösterilir. Eserlerin künyeleri, "yazar adı, eser adı, basıldığı şehir, basım yılı ve sayfa numarası" sırasına göre verilir.

Metin; daha önceden belirlenen türe özgü dil ve anlatım özelliklerine uygun yazılır. İyi bir anlatımda bulunması gereken özelliklere dikkat edilir. Bir yazıda basit, birleşik, sıralı, bağlı, eksiltili, devrik, kurallı cümle; isim cümlesi ve fiil cümlesi şeklinde farklı cümle yapıları/türlerinin kullanılması metne anlam yönünden zenginlik katacaktır.

Metnin türüne göre terim, kavram, deyim, atasözü, ağız özellikleri kullanır. Yazılan metin bir şiir ise ahenk unsurlarına, imge ve söz sanatlarına yer verilir. Seçilen türe uygun anlatım teknikleri, anlatım biçimleri/türleri ve düşünceyi geliştirme yollarından uygun olanları kullanılır.

Görsel ve işitsel unsurlar doğru ve etkili kullanılmalıdır. Metnin türüne göre resim, fotoğraf, grafik, çizim, veri tabloları, ses ve görüntü kayıtları vb. unsurlar, metni tamamlayıcı ve/veya destekleyici unsurlar olarak kullanır.

Yazı tamamlandıktan sonra başlık belirlenir, gerekirse alt başlık ve epigraf kullanılır.

Yazılan metin aşağıdaki ölçütlere göre gözden geçirilir.

- Dil bilgisi, yazım ve noktalama

- Açıklık, duruluk, akıcılık, yalınlık ve kelime tercihleri
- Birim, paragraf, bölüm
- Olay örgüsü/kurgusu
- Başlık
- Anlam bağlantıları,
- Tutarlılık, denge ve akış
- Metnin içeriği ve üslubu/anlatımı
- Yazının okunaklılığı ve sayfa düzeni

Üretilen ve paylaşılan metinlerin hukuki, ahlaki ve mesleki sorumluluğu size aittir. Bu bilinçle hareket etmek, sorumluluğu üstlenmek gerekir.

Yazılan metin; yüksek sesle okuma, panoda sergileme; elektronik ortamlarda, kitap, dergi ve gazetelerde yayımlama, yarışmalara katılma gibi yollarla başkalarıyla paylaşılabilir. Bu aşamada eleştirilere açık olunmalı, gerekirse bu eleştirilere göre metin yeniden yazılmalıdır.

B. Yazma Tür ve Tekniklerini Uygulama

Okuduğunuz metinlerden hareketle istediğiniz türde (hikâye, deneme, söyleşi, şiir vb.) "edebiyat ve toplum ilişkisi" konulu kısa bir metin yazınız.

SÖZLÜ İLETİŞİM

A. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Sunum Hazırlama

Sunumda, içerik hazırlama önemlidir. İlgi çekici bilgiler, dinleyici kitlesi gözetilerek seçilip düzenlenmelidir.

Sunum akışı iyi planlanmalıdır. Giriş kısmında sunum amacı, sunum akışı olmalıdır. Gelişme kısmında; belirlenen problem ve konuya dair özellikler yer almalıdır. Son kısmında ise sunumun ana iletisi, varsa duyurular (örneğin çağrı duyurusunun son başvuru tarihi) ya da dinleyiciden beklenenler (doldurulması gereken anketler vb.) ve konuşmacı ya da ilgililerin isim ve irtibat bilgileri paylaşabilir.

Etkili slaytların sırrı basitlik, az yazı, çok görsel kullanımı ve slaytlar arasındaki görsel uyumdan geçer. Bu sebeple slaytlarınızın her birinde aynı fontu, benzer renkleri ve benzer büyüklükte yazı karakterlerini kullanınız.

Başlıklardaki yazı karakterlerinin büyüklüğü en fazla 32 punto olmalıdır. Başlıklar açık ve net olmalı ve tek bir satırı geçmemelidir (tercihen en fazla 5 kelimeden oluşmalıdır).

Bir slaytta en fazla 60 kelime yer almalıdır. Görsel içermeyen slaytlarda en fazla 6 adet madde kullanılmalıdır. Slayt içerikleri iki yana yaslanmamalı, sola yaslı olarak kullanılmalıdır. Metin kutuları, sağ ve sol kenarlara fazla yaklaşmayacak şekilde düzenlenmelidir.

Slayt içeriğindeki maddeler, iki satırı geçmemelidir. Slaytta bilgi ve mesajları ileten metinlerin yazımında siyah, lacivert, bordo renkleri kullanılmalıdır.

B. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Uygulama

Sanat akımlarının edebiyat, resim, müzik ve mimari gibi farklı sanat dallarına nasıl yansıdığı üzerine bir sunum hazırlayarak çevrenizdeki kişilere sununuz. Sunumlarınızı görsel ve işitsel ögelerle destekleyiniz.

ÖZET

Edebiyatın Toplumla İlişkisi: Edebiyat ilhamını toplumdan alır ve yine topluma aktarır. Bir toplumun ruhu ne kadar özgür, yaşadığı çevre güzel ve tabii olursa, aynı zamanda sanat da bu ortamdan esinlenirse o toplumun yarattığı edebiyat da bir o kadar millî olur. Böyle bir toplumda yaşayan her insan, elde ettiği millîlik vasfı ile milletine ait değerleri sözlü veya yazılı olarak dile getirir.

Edebiyatın Sanat Akımları ile İlişkisi: Sanat ve edebiyat akımları, çeşitli sosyal, siyasî, ekonomik, kültürel olaylar ve bu olaylar çerçevesinde ortaya çıkan felsefi ve estetik yaklaşımlara bağlı olarak meydana gelir. Edebiyat akımlarının düşünce hareketlerinden farklı olan yanı, düşünce hareketleri yönetimi etkilerken akımlar edebiyatı etkilemektedir. Edebî akımların oluşmasında toplumsal yapıdaki gelişme ve değişmeler, siyasal yönetim özellikleri, dönemin felsefi anlayışları ve sanatçıların değişiklik istekleri etkili olmuştur.

Edebî akımlar, farklılaşma ve değişme ihtiyacından doğar ve bir sonraki farklılaşma arayışı kendinden önceki akıma göre yeni bir şey söyleme, eskileri taklitten kaçınma gibi endişeler taşır. Her edebiyat akımı, bir felsefeye, bir dünya görüşüne veya bir ideolojiye dayanır. Ortak bir estetik düşünce ve sanat görüşü etrafında toplanan yazar ve şairler bu ortak değerler etrafında eserler meydana getirerek kendilerinden önceki edebiyat ve sanat anlayışına farklılık getirirler.

Akımların ortaya çıktıkları dönemleri kesin tarihlerle bölmek mümkün değildir. Aynı dönem içerisinde birden fazla akımın etkileri görülebildiği gibi bir sanatçıyı birden fazla akım içinde görmek de mümkündür; çünkü sanatçı sanat hayatının değişik dönemlerinde farklı akımları benimsemiş olabilir. Her yeni akım kendinden önceki akımı eleştirmiş olsa da bir öncekinden bağımsız olamaz, bu eleştiri öncekilerin silinmesi anlamına da gelmemektedir.

ÖLÇME DEĞERLENDİRME

1. Toplumsallaşma süreci tarihin en eski dönemlerinden beri süregelmektedir. Söz gelimi Türkler İslamiyet'ten önce, yazının olmadığı devirde, kopuz eşliğinde çalıp söyleyen âşıklarıyla, Türk milletine ait destanları, manzumeleri dile getirerek bunları Türk insanının ruhunda dalga dalga hissettirmişlerdir. Bir millî marş veya toplumun ortak malı olmuş bir edebî eser, toplumda ortak hisler uyandırır; o toplumda yaşayan herkesin ruhunda aynı his ve heyecanı oluşturur. Bu his ve heyecanı oluşturan edebiyatçılar ve onların eserleridir. Bu nedenle sanatçıların halkın sesine kulak vermeden kendi âlemlerine dalmaları hâlinde topluma ve kendilerine yararlı olmaları beklenemez.

Bu parçadan hareketle aşağıdaki sonuçların hangisine <u>ulaşılamaz</u>?

A) Toplumsallaşma bir süreçtir ve kökü çok eskilere dayanmaktadır.

B) Âşıklar, Türk kültürünü gelecek kuşaklara aktarmada önemli rol oynamıştır.

C) Sanatçılar, içinden çıktıkları toplumun ortak duygu ve düşüncelerini yansıtır.

D) Sanatçının kendi ruh dünyasını anlattığı eserler daha kalıcı ve faydalı eserlerdir.

2. Aşağıdaki yargılardan hangisi <u>yanlıştır</u>?

A) Bazı edebî eserler, toplumsal sorunları dile getirir.

B) Edebiyat, toplumsal değişime etkide bulunur.

C) Her edebî eserde birden çok edebî akımın etkisi görülür.

D) Edebî eserler belli bir sanat anlayışı doğrultusunda yazılır.

3. Aşağıdakilerden hangisi edebî akımların oluşmasında etkili olan unsurlardan biri <u>değildir</u>?

A) Toplumsal yapıdaki gelişme ve değişmeler

B) Sanatçıların ekonomik durumları

C) Siyasal yönetimin özellikleri

D) Dönemin felsefi anlayışları

4. Aşağıdakilerden hangisi edebî akımlarla ilgili yanlış bir bilgi içermektedir?

A) Edebî akımların ortaya çıktıkları dönemleri kesin tarihlerle bölmek mümkündür.

B) Edebî akımlar, ortaya çıktıkları bölgelerdeki sosyal, siyasal ve kültürel hayatın bir sonucudur.

C) Edebî akımlar, farklılaşma ve değişme ihtiyacından doğar.

D) Her edebiyat akımı, bir felsefeye, bir dünya görüşüne veya bir ideolojiye dayanır.

5. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir yazım yanlışı yapılmıştır?

A) Kardeşim Nehir, 15. yaş gününü haftaya kutluyor.

B) Romanın son baskısı için 80.000 adet düşünülüyor.

C) Binanın 12'inci katındaki yangın alarmı çalıyor.

D) Karşılaşmada son üçlük atışı Gökçe yapıyor.

6. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir yazım yanlışı vardır?

A) Haberleşmeler TÜRKSAT üzerinden güvenle yapılmaktadır.

B) UNESCO dünya miras listesine Türkiye'den iki esere daha yer verdi.

C) UEFA bu sene Şampiyonlar Ligi ile ilgili değişiklikler yapacakmış.

D) YURTKUR'un binaları yeni eğitim-öğretim yılına hazırlanıyor.

7. "virgül ---- konur." **cümlesinde boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi <u>getirilemez</u>?**

A) saatlerin yazılışında dakika ve saniyeyi gösteren sayıları birbirinden ayırmak için

B) seslenme belirten kelimelerden sonra

C) uzun cümlelerde yüklemden uzak düşmüş olan ögeleri belirtmek için

D) birbiri ardınca sıralanan eş görevli kelime ve kelime grupları arasına

8. (I) Mektep değilse bile, mektebin çevresi benim için yeniydi. (II) Büyük cami bu, tepeyi kaplayan binaların merkezindeydi. (III) Önünde taş döşeli büyük bir avlu vardı ki, ortasında bir şadırvan bulunuyordu. (IV) Sıra sıra kavakları, gösterişli binaları ve bakımlı türbeleriyle büyüleyici bir yerdi burası.

Yukarıdaki parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde virgül doğru kullanılmıştır?

A) I B) II C) III D) IV

9. Aşağıdakilerden hangisi mahallileşme akımıyla ilgili değildir?

A) Biçimde yenilik yapılmıştır.

B) Yabancı kelimelere yer verilmiştir.

C) Atasözleri ve deyimler kullanılmıştır.

D) Enderunlu Vasıf önemli temsilcilerindendir.

10. Aşağıdakilerden hangisi klasisizm akımına uygun eserler vermiştir?

A) Moliere B) Schiller C) Dante D) Puşkin

11. Bekle, birlikte gidelim ( ) Gideceğimiz yer uzak mı ( ) Hey, sana diyorum ( )

Bu parçada yay ayraçla ( ) gösterilen yerlere sırasıyla aşağıdakilerin hangisinde verilen noktalama işaretleri getirilmelidir?

A) (...) (.) (?) B) (.) (!) (?) C) (.) (?) (!) D) (...) (?) (!)

12. "..... gibi garip akımı şairleri; ölçü, uyak ve şairane söyleyişe karşı çıkmışlardır."

Bu cümlede boş bırakılan yere aşağıdakielrden hangisi getirilemez?

A) Orhan Veli Kanık

B) Melih Cevdet Anday

C) Oktay Rifat Horozcu

D) Cahit Sıtkı Tarancı

CEVAP ANAHTARI

1. Uygulama

Romantizm akımının etkisi görülen "Sefiller" romanı, "Sanat, toplum içindir." görüşüne göre yazılmıştır. Romantikler toplumsal sorunları, günlük yaşamdan konuları işlemişler; hayale, duyguya önem vermişler ve eserlerinde kişiliklerini gizlememişlerdir. İnsanı çevreleri içinde incelemiş, doğa görünümlerini, uzak ülkelerin yerli ve yabancı törelerin betimlemelerini yapmışlardır. Geniş halk yığınlarının hayatını, acılarını, sevinçlerini anlatmışlardır. Dilde ve anlatım biçimlerinde oldukça serbest davranırlar, bunun için dil savruk ve kuralsızdır. İyiyi aşırı iyi, kötüyü de aşırı kötü olarak göstermişlerdir. Hayale, kişisel duyguların ve maceraların anlatımına büyük değer vermişlerdir.

2. Uygulama

Sürrealizm akımının etkisi görülmektedir. Aklın kontrolünden kaçan şuur akışı, tesadüfe bağlı ruh durumları, düzensiz hayalleri ve rüyaları sanata aktarılmıştır.

3. Uygulama

a. yüklemden uzak kalmış özneyi göstermek

b. cümle içerisinde eserlerin adlarını belirtmek

c. seslerin ölçü ve söyleyiş gereği düştüğünü göstermek

ç. dizelerin yan yana yazıldığını

d. özel adlara getirilen durum ekini ayırmak

e. cümledeki anlamı tamamlayan ve cümlenin dışında kalan ek bilgileri

f. anlam karışıklığını önlemek

1. Ünite Ölçme ve Değerlendirme

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
D	C	B	A	C	B	A	D	B	A	C	D

2. ÜNİTE
HİKÂYE

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

Bu üniteyi tamamladığınızda;

- Cumhuriyet Dönemi'nde 1923-1940 ile 1940-1960 arası yazılmış hikâyelerin özelliklerini,
- Olay hikâyesi ve durum hikâyesinin özelliklerini
- Farklı eğilimleri temsil eden (bireyin iç dünyasını esas alan, toplumcu gerçekçi, millî ve dinî duyarlılıkları yansıtan ve modernist) hikâyelerin özelliklerini
- Cümlenin ögelerini,
- Metinlerden hareketle imla kurallarını ve noktalama işaretlerini,
- Hikâye yazmayı
- Dinlenilen bir hikâyeyi yorumlamayı öğreneceksiniz.

ANAHTAR KELİMELER

Olay hikâyesi | Durum Hikâyesi | Toplumcu Gerçekçi Hikâye | Modernist Hikâye | Millî ve Dinî Duyarlılıkları Yansıtan Hikâye | Cümlenin Ögeleri | Bireyin İç Dünyasını Esas Alan Hikâye

OKUMA

1. Metin Hazırlık

- Hangi müzeleri gezdiniz? Bu müzelerde sizi en çok ne etkiledi?

LOUVRE'DAN(LUR) ÇALDIĞIM HEYKEL

Napoli'de, içinde kırlangıç, iskorpit, zargana ve mercanların yüzdüğü, kırmızı bakır çemberli meşeden mamul lengerlere yer yer güneşli ellerini sokan, mavi ketenden pantolonlarını diz kapaklarına sıvamış, buğulu yemiş gözlü küçük satıcıları görmüştüm. Fakat "Napolili balıkçı"ya vatanında rastlamadım.

Berrak ve sanki berrak olduğu için soğuk bir kış günüydü. Arkadaşım oteldeki odama erkenden uğramış, perdeleri çekilmiş loş odamın evvela perdelerini, sonra da camlarını ardına kadar açıvermişti.

— Havaya bak, havaya, demişti, daha yatıyor musun?

Metronun ılık ve ozon kokulu havasından Cha Talet'te kurtulduk. Evet Paris'teyiz. Nehrin üzerinden bulutlar akıyor. Rıhtımların kıyısında Verlame(Verlem)'e benzer insanlar var. Paris sabahlarının serseri havası bilhassa bu saatlerde serseridir, akşamlarında, bütün elektrik parıltılarına rağmen muzlim bir Baudelaire (Bodler) atmosferini her yerde bulabilirsiniz.

Louvre'u (...) resim sergisini gezer gibi gezdim. "Joconde(Jokont)"un önünde bir şeyler görmeye çalışarak iki dakika durduk. Tarih kitaplarının içindeki resmine bakarken saatlerce düşündüğüm hâlde ne tebessümündeki sırrı, ne de yüzündeki ilahiliği anlayabildiğim bu kadının önünde beynimde bir şimşek çaktı ve kapandı. Hah, dedim, buldum, sırrı keşfettim. Fakat Joconde müstehzi tebessümünü bir müddet terkle bana hain hain baktı. Yürüdüm. "Joconde"u sevmiştim. Onu "zekâ" denilen şeyi sever gibi sevmiştim.

"Pêcheur Napolitaine(Poşör Napoliten)"e alt salonlarda rastladık. Önünden beni zorla ayırmaya çalışan arkadaşıma hitaben şöylece söylenmiştim:

— Şu balık ağını görüyor musun? Baldırların bir kısmını ve çıplak ayağının bir tanesini yarı kapayan balık ağını? Küçük gümüş balıklarının çırpıntısıyla hâlâ yaşar gibi duran bu ağ çoktan eskimiş, yırtılmıştır. Kırmızı bakır rengi çoktan solmuştur. Şu dizlerindeki ağa gülen çocuğu görüyor musun? Çoktan ölmüştür. Ölmeden evvel ihtiyarlamıştır. Bu burun aksırmış. Bu taranmadan güzel saçlar, bir gün tarandıktan sonra bile çirkinleşmiştir. Bir Napolili balıkçının baharını yakalayan artisti kıskanıyorum, ismine bakmayacağım. Yürü geçelim.

Gülerek geçtik. Fakat ben omzuma, pankartından sıyırarak, Napolili balıkçıyı yüklemiştim. Louvre'un bekçileri, bu sırtımda götürdüğüm koca heykeli göremediler. Bu ağır yükün altında terliyordum, omuzlarım ağrıyordu. Etrafıma hayretle bakıyordum. Acaba omuzlarımdaki heykeli kimse görmüyor muydu? Fransa hükümeti yoksa Louvre'u seyircilerin zevk ve hevesine mi terk etmişti?

Kendimi dışarıya zor attım. Haricin soğuk havası, yükümü ağırlaştırmış gibiydi. Arkadaşıma mermer ağların kenarından bir parça tutması için rica etmek istedimse de delirdiğime zahip olacağından korktuğum için bu tekliften vazgeçtim.

— Allahaısmarladık, Georges (Corc), dedim. Ben eve dönüyorum. Çok yoruldum.

— Hani "Montmartre (Monmartr)"a gidecektik.

— Başka bir akşam, dedim.

Metroya bindiğim zaman yanımdaki boş yere heykeli bırakmadım. Hâlâ omuzlarımdaydı. Oradan ağır ağır vücuduma, içime süzüldüğünü ve bir zehir gibi kanıma karıştığını hissettim. Kalbim vuruşunu artırmıştı. Eve bir sıtma nöbeti içinde vardım, bir kartpostal büyüklüğünde kalmış, erimiş heykeli sırtımdan âdeta koparark masamın üzerine bıraktım ve yatağımın üstüne boylu boyunca uzanıp bir sıtmalı gibi titreye titreye saatlerce kaldım.

Sait Faik Abasıyanık, Semaver

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

muzlim: Karanlık, gizli, bilinmez.

zahip olmak: Bir düşünceye kapılmak, sanmak, bir sanıya inanmak.

Bilgi Kutusu

CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE HİKÂYE (1923-1940)

Cumhuriyetin ilk yıllarında Halide Edip Adıvar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu ve Reşat Nuri Güntekin hikâye yazmışlardır. Reşat Nuri Güntekin'in; Tanrı Misafiri, Sönmüş Yıldızlar, Leyla ile Mecnun, Olağan İşler adlı hikâyelerini Cumhuriyet Dönemi'nde yayımlanmıştır. Hikâyelerinde; meslek sahibi kadınların durumu, modern yaşayışın yanlış anlaşılması, dinin kötüye kullanılması, çocukların ve gençlerin eğitimi, geçim sıkıntısı ve evlilik gibi konulara değinmiştir.

1923-1940 arası hikâye yazarları gözleme dayalı gerçekçiliğe önem vermişler, hikâye türünün toplum üzerinde bir işlevi olması gerektiğini düşünmüşlerdir. Bir yandan olay hikâyesi yöntemi gelişirken diğer yandan Sait Faik'le başlayan "serim, düğüm ve çözüm" bölümü olmayan durum hikâyelerinin yaygınlaşmaya başlaması hikâye yazma yönteminde yapılan değişiklikte ilk adımlar olarak önem taşır.

Kenan Hulusi Koray, Nahit Sırrı Örik, Ercüment Ekrem Talu gibi yazarlar bu dönemde hikâye türünde eserler vermiştir.

Bir durum hikâyesi örneği okudunuz. Olay ve durum hikâyelerinin özelliklerini 1. dönemde öğrenmiştiniz. Hikâye türleri konusunu tekrar gözden geçiriniz.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Hikâyenin tema ve konusunu bulunuz.
2. "Louvre'dan Çaldığım Heykel" hikâyesinde bir olay mı yoksa hayatın bir kesiti mi anlatılıyor? Bu hikâye için bir olay örgüsünü çıkarmak mümkün müdür? Niçin?
3. Okuduğunuz hikâyenin kişi kadrosunu kimler oluşturmaktadır? Bu kişilerin özellikleri nelerdir?
4. Metindeki zaman ve mekânın özelliklerini belirleyiniz. Kahramanın ruh hâli ile zaman ve mekân arasındaki ilişkiyi açıklayınız.
5. "Louvre'dan Çaldığım Heykel" hikâyesinin anlatıcısını bulunuz. Hikâyenin hangi bakış açısıyla yazıldığını belirleyiniz.
6. Hikâyedeki gösterme anlatım tekniğinin kullanıldığı bölümleri gösteriniz.

Çözümlü Örnek Soru

Aşağıdakilerden hangisi 1923-1940 döneminde hikâye türünde eser veren yazarlardan değildir?

A) Ömer Seyfettin
B) Kenan Hulusi Koray
C) Nahit Sırrı Örik
D) Ercüment Ekrem Talu

Çözüm

Ömer Seyfettin Millî Edebiyat Dönemi'nde eser vermiştir.

Cevap: A

Biyografi

Sait Faik Abasıyanık (1906-1954)

Edebiyatımızda durum hikâyesinin (Çehov tarzı) temsilcilerindendir. Sait Faik'in hikâyeleri; ele aldığı konulara göre insan ve toplum, insan ve doğa, psikolojik konular olarak üç grupta toplanabilir.

İnsan ve toplum konulu hikâyelerinde, genel olarak toplumun herhangi bir olaya ya da insana karşı gösterdiği tepki, sınıf ayrılıklarının ortaya çıkardığı sakıncalar, işveren-işçi ilişkileri, toplumun düşkünlere karşı ilgisizliği, zenginlik-yoksulluk gibi içinde yaşadığı toplumun sorunlarını dile getirmiştir. İnsan ve doğa konulu hikâyelerinde insanın doğayla mücadelesi ve doğaya verdiği zarar üzerinde durmuştur. Psikolojik konulu hikâyelerinde de dostluk, insan sevgisi başta olmak üzere aşk, özlem, yalnızlık gibi konuları işlemiştir.

Eserleri: Semaver, Sarnıç, Lüzumsuz Adam, Havada Bulut, Mahalle Kahvesi, Havuz Başı (hikâye); Medar-ı Maişet Motoru, Kayıp Aranıyor (roman)...

2. Metin Hazırlık

- Çevremizdeki insanlara ön yargılı yaklaşmak, onlarla olan iletişimimizi nasıl etkiler?
- Modernist hikâye hakkında araştırma yapınız.

BİR MOTÖRDE DÖRT KİŞİ

Güverteyi aydınlatan hüzünlü ampulün ışığında dört kişiydiler: Sarı saçlı bir kadın, çiğ et kokan bir kasap, dazlak başlı bir profesör, bir de (...) delikanlı.

Dördü de son vapuru kaçırmış, bu uykulu kaptanın istediği beşer lirayı hemen verip motöre atlamışlardı.

Motör şimdi karanlık suları yara yara ilerlerken, sarışın kadın bacak bacak üstüne atmış. (...)

Profesörün zihni, tramvayda okuduğu bir makaleye takılmıştı.

Kasaba gelince, o hem fıstık yiyor, hem toptancının yolladığı son faturayı düşünüyordu: Hadi Karamana yüz elli yazdığı neysene, fakat Dağlıcı ne demeye yüz seksenden hesap ediyor herifçioğlu?

Gece yıldızsız, deniz hafif çalkantılı idi. Bordaya vuran küçük dalgaların serpintisi ara sıra muşamba şilteleri ıslatıyordu. Motör artık Moda'yı, Kalamış'ı da geride bırakmış, Adalar'a doğru yol almaya başlamıştı.

Sarışın kadın üşümüş olacak ki, birden kalktı, rüzgârdan uçan eteklerini tuta tuta içeri kamaraya doğru yürüdü. Fakat içeri girmesiyle başının dönmesi bir oldu. Burası yanık benzinle karışık kızgın demir kokuyordu.

Kadın hemen bir pencere açıp önüne oturdu. (...)

Çamlıca sırtlarında iki uçaksavar ışıldağı karanlık gökyüzünü tarıyordu. Işıldakların biri sağdan sola kayarken öbürü soldan sağa doğru iniyor ve ikisi ortada bir yerde

birleşince husule gelen göz alıcı ışığı seyretmek doğrusu pek ömür oluyordu.

Sarışın kadın dalmış bunlara bakarken, hemen biraz ötesinden denize ateş böceği gibi bir şey uçtu. Bunu bir başkası, bir başkası daha ve nihayet ardı arası kesilmiyen birçokları takibetti. Kadın dalgın gözlerle bir müddet hiçbir şey düşünmeden birbirini kovalıyan bu acayip böceklerin çini mürekkebi gibi siyah denizde teker teker eriyişlerini seyretti. Sonra birden deminki kızgın demir kokusunu hatırlayınca yerinden fırladı. Kaptan kamarasına geçen kapıdan dışarı şimdi hafif bir duman sızıyordu. Kadın, şaşkınlıkla kapının topuzuna yapıştı ve o zaman yüzüne çarpan sıcak bir dumanın ortasında, kaptanla çımacıyı yere çömelmiş, kan ter içinde uğraşırken gördü. Bayılacak gibi oldu bir an... Sonra : "Yanıyoruz... imdat!.. Yanıyoruz!" diye kendini dışarı attı.

Bu feryat, güvertenin üstünü bir anda allak bullak etmişti. Kadın, kaptan kamarasının kapısını açık bıraktığından, şimdi dumandan göz gözü de görmüyordu. Kasap şaşkınlıktan oturduğu minderi kucaklamış, profesör ise motörün tek tahliye simidini boynuna geçirivermişti.

Sarışın kadın, telaştan piposunu düşüren genç adama doğru koştu:

"Kurtarın beni... beni kurtarın, yüzme de bilmem ben," diye yalvardı. Delikanlı titrek bir sesle:

"Ben de bilmem, diye cevap verdi. Hâlbuki biraz bilirdi. Kendini şöyle yarım saat su üstünde tutabilecek kadar... Ama yalnız kendini... Kadın ondan ümidi kesince kasaptan medet umdu. Fakat o şimdi iki elini açmış:

"Şu vartayı bir atlatalım. Dinim hakkı için, üç koyun gurban edecem," diye adak adıyordu.

Hepsinden çok profesörün işi bitikti. Hâlbuki o, kahraman da geçinirdi. Hatta daha o sabah derste Sokrat'ın hayatı nasıl küçümsediğini anlatırken, gerçek bir filozof için bunun hiç de güç olmadığını ve nitekim kendisinin de onun gibi ölümü tebessümle karşılayabileceğini söylemiş, işin tuhafı, sözlerine talebeleri kadar kendini de inandırmıştı.

Kadın şimdi bakraca su dolduran çımacının kıllı göğsüne sarılmış:

"Allah aşkına bırakmayın beni, ne olursunuz bırakmayın," diye yalvarıyordu. Onlar böyle çırpınıp dururken, ön taraftan kaptanın sesi duyuldu:

"Teprenmeyun be... Ne oliysiniz? Motörü paturacaksınız." Fakat hiddetli olmasına rağmen, sesinde nedense herkese emniyet veren bir şey vardı. Yoksa... Yoksa söndürmüş müydü yangını? Evet, muhakkak söndürmüş olacaklardı. Hiç söndürmeseler kaptan böyle onlara çatacak vakit bulabilir, hiç çımacı kovada kalan suyu tekrar denize boca eder miydi?

Kaptan:

"Ne adamlara çattık yahu," diye söyleniyordu. Profesör, "Kaptanın hiddetini haklı bulmuştu. Yakalığını düzeltti. "Öhö, öhö!" diye öksürdü. "Nedir bu telaş yani? Öyle ya,

biraz sakin olalım beyler!" diyecekti. Evet, handiyse böyle diyecekti. İsabet ki demedi. Zira tahlisiye simidi hâlâ sımsıkı boynunda duruyordu.

Motör bir iki homurdanıp durduktan sonra, şimdi keyifli keyifli işlemeğe başlamıştı. Yerine dönen kaptan, içerde hala geçmişi kınalı motöre ve şamatacı yolculara veriştirip duruyordu. Fakat onlar aldırmadılar artık. Paylasındı, sövsündü, isterse dövsündü onları. Kurtulmuşlardı ya bir çımacı ilerde kolunun yeniyle terini siliyordu. Belli ki, bu hengâmda kaptandan çok o yorulmuştu.

Bir çeyrek sonra her şey artık normale dönmüş bulunuyordu. Sanki rüzgâr o boğucu dumanla beraber, ölüm korkusunu da güvertenin üstünden silip götürüvermişti.

Güverteyi aydınlatan hüzünlü ampulün ışığında şimdi yine dört kişiydiler. Yine kendi içlerine kapanmış dört kişi. Kadın adamakıllı sükûnet bulmuş gibiydi. (...)

Profesör evde kendini bekliyen tombalak karısiyle şimdi her zamankinden çok sevdiği pembe yanaklı evlatlarını düşünüyordu.

Kasaba gelince, o biraz evvel adadığı üç kurbanı ikiye indirmek için vicdanını dolandırmakla meşguldü. Bunda muvaffak da oldu. Hatta öyle ki Büyükada'nın ışıkları göründüğü zaman, bu iki kurban dahi bire inmiş bulunuyordu. Hem artık onu da kurban bayramında kesecekti.

Motörden ilk atlayan profesör oldu.

Onu esmer delikanlı takibetti. Islıkla oynak bir samba çalıyordu.

Kasap, koşa koşa, zıplaya zıplaya bir çocuk gibi uçup gitti.

Sarışın kadın en sona kalmıştı. İnip kalkan motörden bir türlü rıhtıma atlamaya cesaret edemiyordu. Çımacı ona elini uzatmak istedi. Fakat kadın, bu ter kokulu, hırpani adamın elini tutmamak için acemi bir sıçrayışla kendini rıhtıma atıp dik ökçelerinin üstünde pür azamet uzaklaştı...

Haldun Taner, Tuş

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

çıma: Halat ucu.

çımacı: Vapur iskelelerinde çıma uzatan veya tutan işçi.

hengâm: Zaman, vakit.

varta: Tehlikeli durum.

Bilgi Kutusu

CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE HİKÂYE (1940-1960)

1940-1960 döneminde hikâye türünde farklı eğilimler görülmeye başlanmıştır. Bu dönemde bireyin iç dünyasını esas alan, toplumcu gerçekçi, millî ve dinî duyarlılıkları

yansıtan ve modernist hikâyeler yazılmıştır.

Peyami Safa, Ahmet Hamdi Tanpınar, Tarık Buğra, Sâmiha Ayverdi, Abdülhak Şinasi Hisar gibi bazı sanatçılar bireyin iç dünyasını (psikolojisini, ruhsal durumunu) anlatmayı amaçlamış bu doğrultuda önemli eserler vermişlerdir. Bireyin psikolojisini yansıtmayı amaçlayan yazarlar; her şeyden önce eserlerinde olay örgüsünü, insana özgü bir gerçekliği anlatmak için oluşturmuştur.

Cumhuriyet'in ilanından sonra sosyo-ekonomik alanda toplumun tüm kesimleri etkilenmiştir. Bu dönem hikâyelerinde halkın yaşadığı sorunlar gerçekçi ve toplumcu bir yaklaşımla dile getirilmiş, sanatçıların dünya görüşleri ve benimsedikleri ideolojiler de bunda etkili olmuştur. Orhan Kemal, Yaşar Kemal, Sabahattin Ali, Sadri Ertem gibi sanatçılar toplumcu gerçekçi bir anlayışla hikâye yazmışlardır. 1930'lu yıllardan itibaren köylüden, işçiden, dar gelirliden söz etmeye başlayan sanatçılar; ilk kez işçilerin, Anadolu köyünü ve köylü sorunlarını, büyük şehirlere göçün ortaya çıkardığı problemleri edebiyata taşımışlardır.

Bütün dünyada yankılar uyandırmış bir sanat-edebiyat akımı olan modernizm, "geleneksel olanı reddetme tavrı" olarak tanımlanabilir. I ve II. Dünya Savaşlarının insanlık üzerindeki yıkıcı etkileri büyük rol oynamıştır. İnsan, yaşadığı dünyada hep acılarıyla baş başa kalmış ve yalnızlıktan kurtulamamıştır. Öyleyse insanın bu durumunu anlatmak gerekir. Modernist yazar; gerçekten, düşten, bilinç ve bilinçaltından birer tutam alarak hepsini beraberce yoğurur ve hikâyesini biçimlendirir. İnsanı karmaşık bir varlık olarak sunan yazarlar, bireysellik ve bireyin kozmik yalnızlığını anlatmıştır. Bireysel ve toplumsal huzursuzluk geniş biçimde işlenmiş, insanın geleneklere isyanı ve toplumdan kaçışı ele alınmıştır. Sait Faik Abasıyanık, Adalet Ağaoğlu, Haldun Taner, Yusuf Atılgan, Rasim Özdenören, Füruzan, Bilge Karasu, Oğuz Atay, Nezihe Meriç gibi sanatçılar modernist tarzda hikâyeler yazmışlardır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Metinde anlamını bilmediğiniz kelime ve kelime gruplarının anlamını metindeki bağlamından hareketle tahmin ediniz. Daha sonra tahmininizi kaynaklardan yararlanarak kontrol ediniz.
2. Metindeki şahıs kadrosunun (kadın, kasap, profesör, delikanlı) özelliklerini belirleyiniz. Bu şahısların rol dağılımlarını, olayın akışını etkileyen fiziksel, psikolojik ve ahlaki özelliklerini, toplumsal statülerini, tip veya karakter özelliği gösterip göstermediklerini inceleyiniz.
3. "Bir Motörde Dört Kişi" hikâyesindeki çatışmaları belirleyiniz. Motorda dört farklı kesimden kişinin karşılaşması nasıl bir çatışma doğurmuştur?
4. Okuduğunuz metnin üslup özelliklerini belirleyiniz. Yazara özgü dil ve anlatım özelliklerini (cümle yapıları, deyimler, kelime kadrosu, anlatım teknikleri, söz sanatları, akıcılık, nesnellik, öznellik, duygusallık, coşkunluk vb. hususlar) metinden örnekler

üzerinde gösteriniz.

5. "Bilgi Kutusu"nda verilen bilgilerden hareketle "Bir Motörde Dört Kişi" adlı hikâyede modernist hikâyenin hangi özelliklerini görmek mümkündür?

6. "Bir Motörde Dört Kişi" hikâyesi ile "Louvre'dan Çaldığım Heykel" hikâyesini yapı ve içerik bakımından karşılaştırarak hikâye türünün gelişimi hakkında çıkarımlarda bulununuz.

1. Uygulama

"Hazırlık"ta yaptığınız araştırmadan yararlanarak aşağıdaki yargılardan doğru olanların başına "D", yanlış olanlara da "Y" yazınız.

a. ( ) Modernizmde geleneksel olanı yeni olana uydurma çabası vardır.

b. ( ) Yerleşik ve alışılmış olana bağlılık esastır.

c. ( ) Modernist eserlerde gerçeklerin göründükleri gibi olmadığı ve toplumun bayağılığına isyan düşüncesi ağırlık kazanmıştır.

ç. ( ) Modernist yazarlar yerleşik kurallara ve toplumun düşüncesine önem vermiştir.

d. ( ) Modernizmi esas alan eserlerde geleneksel anlatım ve yapı reddedilmiştir.

e. ( ) Alegorik (sembolik) anlatımdan yararlanılmıştır.

f. ( ) İnsanın sade bir yapısı olduğunu kabul edilerek yalnızca duygu yönü ele alınmıştır.

g. ( ) Bireyin hayatının huzursuzluk üzerine kurulduğu düşünülmüştür.

h. ( ) Çağrışıma çok yer verilerek şiirsel bir anlatım benimsenmiştir.

ı. ( ) Kişinin bunalımlarına ve toplumla çatışmalarına yer verilmiştir.

Biyografi

Haldun Taner (1915-1986)

İç ve dış gözlemi güçlü, zengin bir kültürle yüklü konularını yergileme ve güldürme yanlarından etkileyici bir güçle işleyen edebî kişiliğe sahiptir. Hikâye ve oyunlarında bugünün toplumsal sorunlarına yönelmiş; toplumun, çevremizin tiplerinin kalıbına girerek, onları kendi ağızları ve düşünüş tarzlarıyla konuşturmuştur. Yapma bir edebiyatçılıktan kaçınıldığı kadar kuru bir makale üslubundan da o kadar kaçınmıştır. Düşüncelerden olay değil, olaylardan düşünce çıkardı. Canlı, neşeli, nükteli, meddah konuşmalarına kaçan, işlediği tipleri şiveleriyle ele alan bir üslup yapısı vardır.

Eserleri: Yaşasın Demokrasi, Tuş, Şişhaneye Yağmur Yağıyordu, On İkiye Bir Var, Konçinalar (hikâye); Ve Değirmen Dönerdi, Fazilet Eczanesi, Keşanlı Ali Destanı, Gözlerimi Kaparım Vazifemi Yaparım, Sersem Kocanın Kurnaz Karısı (tiyatro);

Hak Dostum Diye Başlayım Söze (söyleşiler); Ölürse Ten Ölür Canlar Ölesi Değil (portre); Düşsem Yollara Yollara (gezi yazısı)...

Dil Bilgisi

CÜMLENİN ÖGELERİ

Bir duygu, düşünce veya durumu tam olarak anlatan kelime ya da söz öbeklerine cümle denir. Cümle temel ve yardımcı ögelerden oluşur.

1. Cümlenin Temel Ögeleri: Cümlenin temel ögeleri yüklem ve öznedir.

A. Yüklem: Cümlede kip ve zaman bildirerek yargıyı ortaya koyan temel unsura yüklem denir. Yüklem, tek başına cümle özelliği gösterir. Diğer ögeler yüklemin tamamlayıcısıdır. Yüklemsiz cümle olmaz. Bir cümlede yüklemi bulabilmek için yargıyı tamamlayan kelime ya da kelime grubu bulunmalıdır. Bu yargı çekimli fiil, isim ya da isim soylu kelime gruplarıdır.

Örnek: Hafta sonu şiir dinletisine gideceğiz.

yüklem

Biliyordu.

yüklem

Uyarı: Her kelime ya da kelime gurubu yüklem olabilir.

- Dağ yolculuğumuz şimdi başlayacak. (fiil)
- En sevdiği oyun saklambaçtı. (isim)
- Bizim sınıfın en iyi öğrencisi sensin. (zamir)
- Bugünlerde biraz rahatsız gibiydi. (edat)
- Onları büyüleyen manzara, yemyeşil kırlardı. (sıfat tamlaması)
- Şarkı söyleyen kız, sınıf arkadaşımdı. (isim tamlaması)
- Gençlerin gözleri ışıl ışıldı. (ikileme)
- Örnek davranışlarıyla gözümüze girmişti. (deyim)
- Öğrenmenin bir yolu da dinlemektir. (fiilimsi)

Uyarı: Yüklem genellikle cümlenin sonunda bulunur. Günlük konuşmalarda, atasözlerinde ve şiirlerde yüklemin yeri değişebilir.

- Çabuk buraya gel sen!
- Sakla samanı gelir zamanı.
- Geçti, istemem gelmeni
- Yokluğunda buldum seni

- Bırak vehmimde gölgeni
- Gelme artık, neye yarar

Necip Fazıl Kısakürek

Çözümlü Örnek Soru

Aşağıdaki cümlelerden hangisinde yüklemin altı yanlış çizilmiştir?

A) Söylenilenleri hemen anlıyor.

B) Pencereyi biraz daha açalım.

C) Yağmur yağdı bütün gece.

D) Arabayı garaja park ediniz.

Çözüm

Cümlede yargıyı yüklem bildirir. Yüklemin yeri cümlede sondadır. Bazen ortada ya da başta olduğu da görülür. Bu tür cümlelere devrik cümle denir. A, B ve D seçeneklerinde yüklem doğru olarak gösterilmiştir. C seçeneğindeki cümle devrik olduğundan yüklemi ortadadır. "Yağmur yağdı bütün gece." cümlesinin yüklemi "yağdı" çekimli fiilidir.

Cevap: C

Çözümlü Örnek Soru

Bir kadın sapıverdi önümden dönemece;

Yalnız bir endam gördüm, arkasından, ipince.

Ve görmeden sevdiğim, işte bu kadın dedim,

Çarpıldım sendeledim.

Necip Fazıl Kısakürek

Bu şiirde kaç yüklem kullanılmıştır?

A) 3 B) 5 C) 7 D) 9

Çözüm

Şiirde kullanılan yüklemler sırasıyla şunlardır: sapıverdi, gördüm, dedim, çarpıldım, sendeledim.

Cevap: B

2. Uygulama

Aşağıdaki parçayı oluşturan cümlelerin yüklemlerinin altını çiziniz.

Dünya artık eski dünya değildir. Yenilikler ve gelişmeler birbirini takip etmektedir.

İlmî alanda büyük ilerlemeler oluyor. Özellikle teknolojide hızlı bir gelişme yaşanmaktadır. Âşık Veysel, dünyada yaşanan bu gelişmelere kayıtsız kalmaz. Bilhassa ulaşım alanında kullanılan uçaklar hakkındaki duygu ve düşüncelerini şöyle dile getirir:

Avrupa, Asıya ayrı bir kıta
Bir yıllık yol idi deveye ata
Uçaklar sığdırdı beş, on saate
Daha neler çıkar dur belli değil

B. Özne: Cümlede yüklemin bildirdiği işi, hareketi yapan ya da oluş içinde bulunan ögeye özne denir. Ancak her cümlede bulunmak zorunda değildir. Gerçek (açık, gizli), sözde, ortak, pekiştirilmiş özne diye türleri vardır. Cümlede özneyi bulmak için yükleme "kim, ne" soruları sorulur. Yüklemi isim olan cümlelerde ise "olan kim, olan ne" soruları sorulur.

Örnek: Öğrenciler teneffüste top oynuyordu.
özne

Top oynayan kim? (öğrenciler)

Elmalar ağaçtan düşüyor.

Düşen ne? (Elmalar)

1. Gerçek özne: Yüklemin bildirdiği işi, hareketi bizzat kendisi yapan özneye gerçek özne denir. Cümlede açık ya da gizli olarak yer alabilir. Açık özne cümlede açık olarak gösterilir. Gizli özne, cümlede doğrudan verilmez ancak yüklem taşıdığı eklerden anlaşılır.

Örnek: Olay yerine polisler anında geldi.
özne (gerçek-açık)

Kim geldi? (polisler)

- Dolapta birkaç tane portakal vardı.
özne (gerçek-açık)

Var olan ne? (Birkaç tane portakal)

- Babasının elinden sımsıkı tuttu.

Tutan kim? (o, gerçek-gizli)

2. Sözde özne: Yüklemi edilgen çatılı cümlelerde özne görevini üstlenen nesneye sözde özne denir.

Örnek: Yeni alınan ev, köşe bucak temizlendi.

"Temizlenen ne?" sorusunun cevabı "yeni alınan ev" kelime grubudur. "Yeni alınan ev" cümlede işi yapan değil aslında yapılan işten etkilenen ögedir. Ancak yükleme sorulan soruya cevap verdiği için özne olarak alınır.

3. **Ortak özne:** Birden çok yüklemin bağlandığı özneye ortak özne denir. Ortak özne, sıralı ve bağlı cümlelerde bulunur.

Örnek: "Mustafa; olayı duymuş, hemen yola çıkmıştı." Bu sıralı cümlede iki yüklem (duymuş, yola çıkmış) vardır. Bu yüklemlerin öznesi (Mustafa) ise ortaktır.

"Okunan her kitap ruhu aydınlatır ve geleceğe ışık tutar." Bu bağlı cümlede iki yüklem (aydınlatır, ışık tutar) vardır. Bu yüklemlerin öznesi (kitap) ise ortaktır.

Çözümlü Örnek Soru

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde gizli özne vardır?

A) Ne annesine ne babasına söyler.

B) Bu sabah muayeneyi Serdar yaptı.

A) Güvercinler havuzdan su içiyor.

D) Uzaktan bir müzik sesi geliyordu.

Çözüm: B seçeneğinde "Serdar", C seçeneğinde "güvercinler", D seçeneğinde "bir müzik sesi", kelime ve kelime grupları cümlelerin öznesidir. Bu özneler cümlede açık olarak verilmiştir. A seçeneğindeki cümlenin öznesi ise "o" gizli öznedir.

Cevap: A

3. Uygulama

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri doldurunuz.

a. "Klasikler, insanların her zaman, her yerde, her toplumda aynı duygu ve düşüncede olduklarını kabul ederler." cümlesinin öznesi ....., öznenin türü de.. ....., öznedir.

b. "Eserlerinde değişmez tipler meydana getirmiştir." cümlesinin öznesi ...., öznenin türü de ....., öznedir.

c. "Klasisizmde fiziksel ve sosyal çevre çok önemlidir." cümlesinin öznesi ...., dir.

ç. "Yakup Kadri Karaosmanoğlu realizm akımından etkilenmiş, Kiralık Konak ve Yaban adlı romanlarında bu akımın özelliklerini yansıtmıştır." cümlesindeki ortak özne ...., dir.

d. "Şiirde anlamın kapalı olması, herkesin kendince yorum getirebilmesi ilkesi esas alındı." cümlesinin öznesi ....., öznedir çünkü cümlenin yüklemi edilgen çatılıdır.

YAZMA

A. Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Hikâye Yazma

Yazılacak hikâyenin türüne göre (olay hikâyesi, durum hikâyesi; bireyin iç dünyasını esas alan, toplumcu gerçekçi, millî ve dinî duyarlılıkları yansıtan ve modernist hikâye) konu, tema, ana düşünce, amaç ve hedef kitle belirlenir. Yazma konusuyla ilgili hazırlık yapılır. Konu sınırlandırılır çünkü yazma aşamasına geçmeden yazının hangi konu ve tema etrafında gelişeceğine karar verilmelidir.

Hikâye kişileri ve bunların metindeki işlevleri belirlenir. Hikâye kişilerinin tip ya da karakter olacağına, çatışmanın ortaya nasıl çıkacağına ve olay örgüsündeki işlevine karar verilir.

Hikâye metni planlanır. Planlama yapılırken olay, kişi, yer, mekân ve zaman gibi unsurlara yer verilir. Paragraflara, bölümlemelere, serim, düğüm, çözüm aşamalarına ve olay örgüsüne dikkat edilir. Olay örgüsü ve çatışmalar belirlenir.

Anlatıcı ve bakış açısı belirlenir. Anlatım biçimleri (öyküleyici ve betimleyici), anlatım teknikleri (gösterme, tahkiye etme, geriye dönüş, diyalog, iç konuşma, iç çözümleme, bilinç akışı, pastiş, ironi vb.) ve düşünceyi geliştirme yollarından (benzetme, karşılaştırma, tanımlama, örnekleme vb.) yararlanılır.

Plan doğrultusunda hikâyenin taslak metni oluşturulur. Anlatımda bulunması gereken özelliklere (açıklık, akıcılık, duruluk ve yalınlık vb.) dikkat edilir. Farklı cümle yapıları ve türleri kullanılır. Hikâyeyi tamamlayıcı ve destekleyici unsurlar olarak resimler çizilebilir. Hikâye bittikten sonra metne uygun bir başlık belirlenir.

Yazılan metin tutarlılık, dil bilgisi, yazım ve noktalama; açıklık, duruluk, akıcılık, yalınlık ve kelime tercihleri; okunaklılık ve sayfa düzeni bakımından gözden geçirilir. Anlatım bozuklukları -varsa- düzeltilir.

Üretilen ve paylaşılan metinlerin hukuki, ahlaki ve mesleki sorumluluğunun bilincinde hareket edilmelidir. Yazılan metin yüksek sesle okunarak, elektronik ortamlarda, dergi ve gazetelerde yayımlanarak başkalarıyla paylaşılabilir.

B. Yazma Tür ve Tekniklerini Uygulama

İncelediğiniz hikâyelerden birinin özelliklerine (bireyin iç dünyasını esas alan, toplumcu gerçekçi, millî ve dinî duyarlılıkları yansıtan, modernist) ve hikâye yazma aşamalarına uygun olarak bir hikâye yazınız.

SÖZLÜ İLETİŞİM

A. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Hikâye Yorumlama

Hikaye; not alarak dinleme, empati kurarak dinleme, seçici dinleme, eleştirel dinleme vb. teknikler kullanılarak dinlenebilir.

Hikâyedeki açık ve örtük iletiler belirlenir. Dinlenilen bir hikâye içerik yönünden incelenir. Hangi konunun işlendiği, temanın o dönemde başka eserlerde kullanılıp kullanılmadığı üzerinde durulur. Yazarın olaya bakış açısı, okuyucu yönlendirip yönlendirmediği metinden örnekler verilerek değerlendirilir.

Dinlenilen hikâyenin dönemin sosyal, siyasi ve kültürel hayatı nasıl yansıttığı ya da bunlardan ne ölçüde etkilendiği değerlendirilir. Hikâyenin olay örgüsü/kurgusu belirlenerek olaylar arasındaki ilişki açıklanır. Hikâyenin başlığı ile içeriği arasındaki uyuma dikkat edilir. Tutarlılık açısından paragraflar arasındaki bağlantı irdelenir.

B. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Uygulama

Genel ağ'da (EBA) bulunan seslendirilmiş bir hikâye dinleyiniz ve dinlediğiniz hikâyeyi yorumlayınız.

ÖZET

Cumhuriyetin ilk yıllarında yazılan hikâyelerde evlilikler, meslek sahibi kadınların durumu, modern yaşayışın yanlış anlaşılması, dinin kötüye kullanılması, çocukların ve gençlerin eğitimi, geçim sıkıntısı gibi konular işlenmiştir. Hikâyeler, genellikle karşılıklı konuşmalar biçiminde düzenlenmiştir.

1923-40 arası yazılan hikâyelerde gözleme dayalı gerçekçiliğe önem verilmiştir. Bu dönemde olay hikâyesi yöntemi geliştirilmiş, durum hikâyesi yaygınlaşmaya başlamıştır.

1940-60 arası kaleme alınan hikâyelerde; bireyin iç dünyasını esas alan, toplumcu gerçekçi, millî ve dinî duyarlılıkları yansıtan ve modernist hikâyeler gibi farklı eğilimler görülmeye başlamıştır. Bireyin iç dünyasını yansıtan hikâyelerde kişinin psikolojisi, ruhsal durumu anlatılmış; olay örgüsü insana özgü bir gerçekliği anlatmak için oluşturulmuştur.

Cumhuriyet'in ilanından sonra yazılan hikâyelerde halkın yaşadığı sorunlar gerçekçi ve toplumcu bir yaklaşımla dile getirilmiş, 1930'lu yıllardan itibaren köylüden, işçiden, dar gelirliden söz etmeye başlayan sanatçılar, ilk kez işçilerin, Anadolu köyünü ve köylü sorunlarını, büyük şehirlere göçün ortaya çıkardığı problemleri eserlerine taşımıştır.

Bu dönemde "geleneksel olanı reddetme tavrı" olarak tanımlanabilen modernizm akımı sanat ve edebiyatta görülmeye başlanmıştır. Modernist yazarlar; yaşadığı dünyada hep acılarıyla baş başa kalan, yalnızlıktan kurtulamayan insanı anlatmışlar; gerçekten, düşten, bilinç ve bilinçaltından birer tutam alarak hikâyelerini biçimlendirmişlerdir.

ÖLÇME DEĞERLENDİRME

1. I. Durum hikâyelerinde serim, düğüm ve çözüm planına uyma zorunluluğu yoktur, olay hikâyelerinde ise bu plana uyulur.

II Durum hikâyelerinde olay kahramanları hikâye türünün el verdiği ölçüde tanıtılır, olay hikâyelerinde ise kahramanlar tam olarak tanıtılmaz.

III Durum hikâyelerinde belirli bir düşünceyi verme amacı güdülmez, olay hikâyelerinde ise genel olarak bir düşünce veya görüş doğrudan değil de bir olay aracılığı ile okura aktarılır.

IV Durum hikâyeleri genelde insan yaşamından kısa kesitler sunar, olayları ve kişileri belirsiz ve tek yönlü ele alır; olay hikâyeleri ise daha uzun bir zaman dilimi içinde bir olay ve bununla ilgili kişi ve kişileri belirli bir çevreye bağlayarak anlatır.

Yukarıda numaralanmış cümlelerin hangisinde bilgi yanlışlığı yapılmıştır?

A) I B) II C) III D) IV

2. Ya hasta iseniz!... Sanki hasta idiniz. Koşup yatağınızın başucuna gelmiştim. Gözlerinizi açtınız. Alnınız terli idi. İki açık sarı tel terli alnınızın üstüne yapışmıştı. "Ateşim düşmüyor." demiştiniz. Şehre küsmüştüm. Karaborsalardan ilaçlar getirmiştim. İyileşmiştiniz. Rıhtım boyunca yürümüştük. Alnınız terli idi. Gülüyordunuz. Alay ediyordunuz. Koşuyordunuz, yakalayamıyordum. Allah esirgesin! Hasta olmayın!

Bu parçada aşağıdaki anlatım tekniklerinde hangisi kullanılmıştır?

A) İç çözümleme

B) Gösterme

C) İç konuşma

D) Bilinç akışı

3. Tiyatro eserindeki olaylar ( ) eyleme dönüşmüş tutkular ( ) özlemler ( ) düşler ve isteklerdir ( )

Bu parçada yay ayraçla gösterilen yerlere aşağıdaki noktalama işaretlerinden hangisi getirilmelidir?

A) (,) (;) (;) (.) B) (;) (,) (,) (.) C) (,) (,) (;) (!) D) (;) (,) (,) (...)

4. "Sazlık'ta yangın var!" diyorlardı. Köyün bir tek sazlığıydı. Geçimlerinin yarısı oraya bağlıydı. Sele sepet için komşu köylerden gelip satın alıyorlardı. Sazlık olmasa gazın tuzun parası, çayın şekerin parası, algılar vergiler nereden çıkacaktı? Sazlık önemliydi.

Muhtar fırladı kalktı ayağa:

"Aman komşular, davranın!.." dedi.

İçerde kim var kim yok, fırladı dışarı. Köy içindeki küçük alan kaynıyordu.

"Koş muhtar kooş, kaldır köylüyü, koooş!.."

Şaşkınlığından ne yapacağını bilemiyordu muhtar. Bu ara, "Yahu konuklar yalnız kaldı!" diye bağırdı. Dönüp odaya çıktı: "Sizden özür dilerim!" dedi konuklara. "Bizim Sazlık yanıyor, gidip söndürelim. Siz oturun, burası kendi eviniz sayılır. Rica ederim kusura bakmayın..." dedi.

Fakir Baykurt, Sazlık'taki Yangın

Bu parçada aşağıda verilen eğilimlerden hangisinin özellikleri ağır basmaktadır?

A) Bireyin iç dünyasını esas alan hikâye
B) Millî-dinî duyarlılıkları yansıtan hikâye
C) Modernist hikâye
D) Toplumcu gerçekçi hikâye

5. (I) Süleyman, tuğla ocaklarında çalışıyordu. (II) Yüzü gözü güneşten kavrulduğu için esmerleşmişti. (III) Ara sıra gelir babama bağ sularken yardım ederdi. (IV) Güz gelince bahçede odun kırardı babamla.

Yukarıdaki parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde, gerçek özne açık olarak verilmiştir?

A) I B) II C) III D) IV

6. I. Beni nasıl dinledin ki bu sonuca vardın?
II. Hediyeleri kabul etmiyeceğim diye söylendi.
III. Yer yüzü engebeliydi ve sürü yavaş ilerliyordu.
IV. Kitabı versemde okuyacak zamanın yok mu?

Yukarıdaki numaralanmış cümlelerin hangisinde bir yazım yanlışı <u>yoktur?</u>

A) I B) II C) III D) IV

CEVAP ANAHTARI

1. Uygulama

a. (D), b (Y), c (D), ç (Y), d (D), e (D), f (Y), g (D), h (D), i (D)

2. Uygulama

Dünya artık **eski dünya değildir**. Yenilikler ve gelişmeler birbirini **takip etmektedir**. İlmî alanda büyük ilerlemeler **oluyor**. Özellikle teknolojide hızlı bir gelişme **yaşanmaktadır**. Âşık Veysel, dünyada yaşanan bu gelişmelere **kayıtsız kalmaz**. Bilhassa ulaşım alanında kullanılan uçaklar hakkındaki duygu ve düşüncelerini şöyle **dile getirir.**

Avrupa, Asıya **ayrı bir kıta**

Bir yıllık **yol idi** deveye ata

Uçaklar **sığdırdı** beş, on saate

Daha neler **çıkar dur belli değil**

3. Uygulama

a. Klasikler / geçek-açık

b. O / geçek-gizli

c. fiziksel ve sosyal çevre

ç. Yakup Kadri Karaosmanoğlu

d. sözde

2. Ünite Ölçme ve Değerlendirme

1	2	3	4	5	6
B	C	B	D	A	A

3. ÜNİTE
ŞİİR

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

Bu üniteyi tamamladığınızda;

- Farklı dönemlerde (Tanzimat, Servetifünun, Millî Edebiyat ve Cumhuriyet'in ilk dönemleri) ve saf şiir anlayışıyla yazılmış şiirlerin özelliklerini,
- Fecriati'de tema ve dil kullanımını,
- Manzum hikâyeyi,
- Türk dünyası edebiyatını,
- Cümlenin ögelerini,
- Metinlerden hareketle imla kurallarını ve noktalama işaretlerini,
- Özelliklerine uygun şiir yazmayı,
- Kısa bir konuşma yapmayı öğreneceksiniz.

ANAHTAR KELİMELER

Şiir | Tanzimat Şiiri | Servetifünun Şiiri | Millî Edebiyat Dönemi Şiiri | Manzum Hikâye | Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Şiir | Cümlenin Ögeleri | Konuşma

OKUMA

1. Metin Hazırlık

- Bayrakları bayrak yapan üstündeki kandır.
  Toprak eğer uğrunda ölen varsa vatandır.

  Mithat Cemal Kuntay

  Bu dizelerde şairin vurgulamak istediği düşünce nedir?

HÜRRİYET KASÎDESİ

Görüp ahkâm-ı asrı münharif sıdk u selâmetten
Çekildik izzet ü ikbâl ile bâb-ı hükûmetten
Usanmaz kendini insan bilenler halka hizmetten
Mürüvvet-mend olan mazlûma el çekmez i'ânetten
Hakîr olduysa millet şânına noksan gelir sanma
Yere düşmekle cevher sâkıt olmaz kadr ü kıymetten
Vücûdun kim hamîr-i mâyesi hâk-i vatandandır
Ne gam râh-ı vatanda hâk olursa cevr ü mihnetten
(...)
Biz ol ulvî-nihâdânız ki meydân-ı hamiyyette
Bize hâk-i mezâr ehven gelir hâk-i mezelletten
(...)

Günümüz Türkçesiyle

Çağın değer yargılarının doğruluktan ve samimiyetten sapmış olduğunu görerek kendi arzumuz ve saygınlığımız ile devlet kapısından ayrıldık.

Kendini insan bilenler, devlete hiz-met etmekten usanmaz; mürüvvet sahibi olanlar, mazlumlara yardım etmekten çekinmez.

Eğer millet hor görülmüşse onun şa-nına bir eksiklik geleceğini sanma. Cevher, yere düşmekle değerinden bir şey kaybetmez.

Vücudun hamurunun mayası vatan toprağıdır. Vücut acı içinde vatan yolunda toprak olursa en küçük bir

Ne efsûnkâr imişsin âh ey dîdâr-ı hürriyyet

Esîr-i aşkın olduk gerçi kurtulduk esâretten

(...)

Kilâb-ı zulme kaldı gezdiğin nâzende sahrâlar

Uyan ey yâreli şîr-i jiyân bu hâb-ı gafletten

Ölçüsü: mefâîlün / mefâîlün / mefâîlün / mefâîlün

üzüntü duyulmaz.

Biz, hamiyet meydanında öyle yüce yaratılışlı bir milletiz ki bizim için ölüm, ayaklar altında ezilmekten daha iyidir.

Ey hürriyetin güzel yüzü, sen ne büyüleyiciymişsin! Gerçi esaretten kurtulduk derken senin aşkının esiri olduk.

Ey kükreyen yaralı aslan, bu gaflet uykusundan uyan. Senin gezdiğin güzel sahralar zulmün köpeklerine kaldı.

Namık Kemal, Batı Tesirindeki Türk Şiiri Antolojisi

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

dîdâr-ı hürriyyet: Hürriyetin güzel yüzü.

hâb-ı gaflet: Gaflet uykusu.

i'ânet: Yardım.

mürüvvet-mend: İyiliksever, cömert.

ulvî-nihâdân: Yüce yaratılışlı.

efsunkâr: Büyüleyici.

hâk-i mezâr: Ayaklar altında ezilmek.

kilâb-ı zulm: Zulmün köpeği.

şîr-i jiyân: Yaralı aslan.

Bilgi Kutusu

TANZİMAT DÖNEMİ'NDE ŞİİR

Tanzimat Dönemi'nde şiir konularında değişiklik olmuş ancak teknik bakımdan divan şiirinden çok ayrılamamıştır. Divan şiirindeki parça bütünlüğü yerine konu bütünlüğü esas alınmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmıştır. Hem biçim hem konu bakımından eski şiirden uzaklaşmaya çalışmışlar ancak bunda başarı sağlayamamışlardır. Yeni nazım biçimlerinin yanında divan şiiri nazım biçimleri (gazel, terkibibent, kıta) de kullanılmıştır.

Şairler; dili yalınlaştırmaya çalışmış, konuşma dili ve anlatımına yönelmişlerdir. Dilde sadeleşme fikri savunulmuş ancak başarılı olunamamıştır. Tanzimat şiirinde söyleyişten çok fikirler ve yeni konular önem kazanmıştır.

- Tanzimat şiiri iki dönemde incelenir.
- Aruz ölçüsü kullanılmış, hece ölçüsü ise deneme aşamasında kalmıştır.
- Tanzimat şiirinin I. döneminde "gazel, kaside, terkibibent" gibi nazım biçimleri, II. dönemde Fransız şiirinin etkisiyle yeni biçimler kullanılmıştır.

- Tanzimat şiirinin I. döneminde siyasal ve toplumsal sorunlar, II. dönemde bireysel ve duygusal konular işlenmiştir.
- Tanzimat şiirinin I. döneminde dil biraz sade, II. dönemdeki dil daha ağırdır.
- Tanzimat şiirinin I. dönem şiiri dışa (toplumsal konular), II. dönem şiiri içe dönüktür (bireysel konular). Tanzimat I. dönem şairleri kanun, düzen, adalet, özgürlük, esaret, millet, vatan, bayrak gibi temaları; II. dönem şairleri ise şiirin konusunu genişleterek bireysel konuları işlemişlerdir.
- Tanzimat I. dönem şairleri divan şiirini eleştirerek yıkmaya çalışmışlar, II. dönem şairleri ise divan şairleri gibi şiir estetiğine önem vermişlerdir.
- Tanzimat I. dönem şairleri olarak Şinasi, Namık Kemal ve Ziya Paşa'yı; II. dönem şairleri olarak da Recaizade Mahmut Ekrem, Abdülhak Hamit gibi sanatçıları sayabiliriz.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Şair, neden memurluktan istifa etmiştir? Şairin bu davranışını nasıl değerlendiriyorsunuz?

2. Şiirde övgü içeren dizeleri tespit ediniz. Şairin kimi, niçin övdüğünü söyleyiniz.

3. "Hürriyet Kasidesi" şiirinin temasını bulunuz. Bu temanın dönemin sosyal ve siyasi hayatını yansıttığı söylenebilir mi? Neden?

4. Şiirin nazım birimini söyleyiniz. Birimler arasında bir konu ve tema bütünlüğünün olup olmadığını belirleyiniz.

5. Dizelerin kafiye örgüsünü bulunuz. Şair neden kaside nazım şeklini tercih etmiş olabilir?

6. Şiirin hangi dizelerinde şair tezat, sanatına başvurmuştur?

7. Şiirde hürriyet neye benzetilmiştir?

Çözümlü Örnek Soru

Feminin rengi aksedip tenine
Yeni açmış güle misal olmuş
İn'itafiyle, bak, ne al olmuş!..
Serv-i simin sefalı gerdenine
O letafetle ol nihal-i revan

Bu şiirden hareketle aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri doldurunuz.

a. Şiirin nazım birimi ---------- dir.

b. Şair, "misal olmuş / al olmuş" ve "gerdenine / tenine" kelime ve kelime gruplarıyla ---------- oluşturarak şiirin ahengini sağlamıştır.

c. ---------- gibi, Arapça ve Farsça kelimeler kullanılmıştır.

ç. Şair, sevgilisinin ağzının rengini ----------benzetmiştir.

Çözüm

a. bent

b. redif ve kafiye

c. fem, gerden, aks, misal, in'itaf, serv, simin, sefa, letafet, nihal, işve

ç. yeni açılmış bir güle

Biyografi

Namık Kemal (1840-1888)

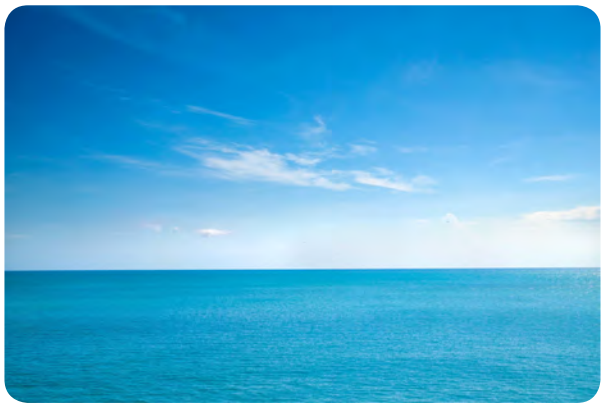
İlk şiirleri genellikle gazel ve nazire şeklindedir. Bir divan oluşturabilecek kadar gazel yazan Namık Kemal'in ilk gazellerinde tasavvufun etkisi görülür. Şairin karakteristik şiir anlayışı 1862'de Şinasi'yi tanımasından sonra şekillenmiştir. Namık Kemal; Türk şiirine vatan ve millet sevgisi, hürriyet, hamiyet, hak, hukuk, adalet gibi birtakım yeni kavramları getirmiştir. "Vaveylâ, Hürriyet Kasidesi, Vatan Mersiyesi, Hilâl-i Osmanî" meşhur şiirlerindendir.

Namık Kemal hem hece ölçüsü hem aruz ölçüsü kullanmakla beraber şiirlerini daha çok aruz ölçüsü ile kaleme almıştır. "Vaveylâ" ve "Hilâl-i Osmanî" hem biçimsel açıdan hem de muhteva açısından "yeni" şiirlerinin iki önemli örneğidir. "Hürriyet Kasidesi", biçimsel açıdan eski, muhteva açısından "yeni" şiirlerinin ilk önemli örneğidir.

Eserleri: "Vatan yahut Silistre, Gülnihal, Zavallı Çocuk, Akif Bey (tiyatro), İntibah, Cezmi (roman), Tahrib-i Harâbât, Takip (eleştiri)...

2. Metin Hazırlık

- Yıldızlı bir gökyüzü, deniz ya da orman manzarası size neleri düşündürür?

MÂÎ DENİZ

Sâf u râkid... Hani akşamki tagayyür, heyecan?

Bir çocuk rûhu kadar pür-nisyân,

Bir çocuk rûhu kadar şimdi münevver, lekesiz,

Uyuyor mâî deniz.

Ben bütün bir gecelik cûşiş-i ahzânımla,

O hayâlât-ı perîşânımla

Müteşekkî, lâim,

Karşıdan safvet-i mahmûrunu seyretmedeyim...

Yok, bulandırmasın âlûde-i zulmet bu nazar

Rûh-ı mâ'sûmunu, ey mâî deniz;

Âh, lâkin ne zarar;

Ben bu gözlerle mükedder, âciz,

Sana baktıkça tesellî bulurum, aldanırım;

Mai bir göz elem-i kalbime ağlar sanırım...

Ölçüsü: feilâtün / feilâtün / feilâtün / feilün

Günümüz Türkçesiyle

Arı, durgun... Hani akşam ki coşku, heyecan?

Bir çocuk ruhu kadar her şeyi unutan,
Bir çocuk ruhu kadar şimdi nurlu, lekesiz,

Uyuyor, mavi deniz.

Ben bütün bir gecelik kederlerimin coşkunluğuyla,

O perişan hayallerimle

Şikâyetçi ve dargın,

Mahmur saflığını karşıdan seyretmedeyim...

Yok, bulandırmasın, karanlıklar çöktüren bakışım

Senin masum ruhunu, ey mavi deniz;

Ah ama ne çıkar

Ben kederli ve aciz, bu gözlerle

Sana baktıkça teselli bulurum, aldanırım:

Mavi bir göz kalbimdeki derde ağlar sanırım...

Tevfik Fikret, Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

âlûde-i zulmet: Karanlığa bulanmış.
cûşiş-i ahzân: Kederlerin coşkunluğu.
elem-i kalb: Kalpteki üzüntü.
lâim: Dargın.
mükedder: Kederli.
münevver: Nurlu.
müteşekkî: Şikâyetçi.
pür-nisyân: Her şeyi unutan.
râkid : Durgun.
rûh-ı mâ'sûm: Masum ruh.
sâf: Arı, duru.
tagayyür: Coşkulu.

Bilgi Kutusu

SERVETİFÜNUN DÖNEMİ'NDE ŞİİR

1896 yılında Recaizade Mahmut Ekrem'in teşvikiyle Tevfik Fikret'in Servet-i Fünun dergisinin başına geçmesi, önceleri bilim teknik alanında yazılar çıkan bu derginin bir edebiyat dergisine dönüşmesi Servetifünun Dönemi'ni başlatmıştır. Tanzimat edebiyatında gazetenin işlevi ne ise bu dönemde de dergi aynı görevi üstlenmiştir.

- 1901 yılına kadar aralıksız devam eden Servet-i Fünun dergisi, Hüseyin Cahit Yalçın'ın Fransızcadan çevirdiği "Edebiyat ve Hukuk" makalesi üzerine kapatılmıştır.
- Servetifünun şiirinin en belirgin özelliği dilidir. Bu dönemde ağır, sanatlı ve kapalı bir dil tercih edilmiş, estetik anlayışlarına uygun ve müzikalite yönünden ahenkli kelimeler, tamlamalar kullanılmıştır.
- Fransız şiirinin etkisiyle yeni imgelere yer verilmiş, bunun için o güne kadar kullanılmamış kelimeler, yeni üretilen tamlamalar tercih edilmiştir.
- Servetifünun şiirinin temelini hayal-hakikat çatışması oluşturur. Şairler, hayali gerçeğe tercih ederler; gerçeklerden kaçıp hayallere sığınırlar. Bu da sanatçıların gerçek hayatın dışına çıkmalarına, bir hayal dünyası içinde gerçeklerden kopmalarına yol açar. İçe kapanık, toplumdan soyutlanmış bir şiir atmosferi ortaya çıkar.
- Konular çoğu zaman, romantik bir atmosfer içinde ele alınmıştır; küçük şeyler ve eşya üzerine şiir yazma modası, onları büyük ve önemli konularda eser vermekten uzaklaştırmıştır. Genel olarak, platonik aşk, aile mutluluğu, doğa sevgisi, yaşanılan hayatın kirliliği, karamsarlık, hayal kırıklıkları, merhamet, hüzün, toplumdan ve gerçeklerden kaçış vb. temalar işlenmekle birlikte şiirin konusu genişletilmiş; en basit günlük olay, gözlem ve duygular bile şiir malzemesi olarak kullanılmıştır.
- Eski şiirde anlam bir dize veya beyit içinde tamamlanırdı. Servetifünun Dönemi'nde ise şiir cümlesi bir dizeden başlayıp daha sonraki dizelere, hatta şiirin bütününe yayılmış (anjambman) nazım; nesre ve konuşma diline yaklaştırılmış, bunun sonucunda şiirle düzyazı arasında bir tür olan **mensur şiir** doğmuştur.

- Şiirde ahenge çok önem verilmiş, ses ögesi öne çıkarılmış, yakın seslere sahip kelimeler kullanılarak aliterasyondan yararlanılmıştır. Böylece içerik ve biçimi ses uyumuyla kaynaştırmak amaçlanmıştır.
- Şiirde tasvirlere geniş yer verilmiş, gözleme dayalı gerçekçi ya da tabloya dayalı doğa manzarası biçiminde şiirler yazılmıştır. Tablo altına yazılan bu şiirlere **pitoresk (resimsi)** şiir denir.
- Divan şiirinde aruzun tek kalıbıyla yazılan müstezat nazım biçimi, serbest müstezata çevrilmiş; ölçü, ritim, ses, kafiye ve diğer ahenk ögeleri önemsenmiş, şiirin iç yapısını oluşturan unsurlar ihmal edilmemiştir. Divan şiiri nazım biçimleri yerine Batı edebiyatında yaygın olarak kullanılan sone, terzarima, triyole gibi biçimler kullanılmıştır.
- Bu dönem şairleri parnasizm ve sembolizm akımından etkilenmiştir.

1901'de Servetifünun topluluğu dağılınca edebiyat dünyasında bir boşluk oluştu. Bazı genç sanatçılar 1909'da Hilal gazetesi matbaasında bir araya gelerek "geleceğin şafağı" anlamına gelen Fecriati topluluğunu oluşturdu. Sanat görüşlerini bir beyanname ile ortaya koyan bu topluluk Servetifünun'a benzemekten kendini kurtaramamıştır.

Aşk ve tabiat temalarını işleyen Fecriati sanatçılarının konuyu ele alış biçimleri; romantik ve gerçekten uzaktır. Şiirlerinde bireylerin psikolojik sorunlarına da yer verdiler.

Sanat anlayışları, dil ve üslup yönünden Servetifünun edebiyatına benzeyen Fecriati şairleri, şiirlerinde ağır, süslü bir dil kullanmışlar; Arapça, Farsça kelime ve tamlamalara sıkça yer vermişlerdir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz şiirin kafiye ve rediflerini bulunuz.
2. "Mai Deniz" şiirinde ahenk ve şekil özelliklerinin içerikle ilişkisi var mı? Şiirde mısraların uzun ve kısa dizilişi ile deniz kabarıp alçalması arasında bir ilişki kurulabilir mi? Açıklayınız.
3. Şair, "mavi deniz" imgesini ne amaçla kullanmıştır? Bu imgenin anlama katkısını değerlendiriniz.
4. Kelimelerle resim yapma sanatı olarak tanımlanan parnasizm şiirde kullanılan bir sanattır. Şairin anlattığı deniz manzarası gözlerinizin önünde canlanıyor mu? Buradan hareketle parnasizmin özelliklerini belirleyiniz.
5. Şiirde söyleyici kimdir? Söyleyicinin ruhsal özellikleri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

1. Uygulama

Aşağıda Ahmet Haşim'in "Bir Günün Sonunda Arzu" şiirinden bir bölüm verilmiştir. Ahmet Haşim Fecriati sanatçısıdır. Bu dönem sanatçıları, Servetifünun sanat anlayışına karşı çıkmış ancak onları taklitten bir adım öteye gidememiştir. Ağır bir dil ve toplumdan uzak temalar işlemişlerdir. Buna göre aşağıdaki şiiri değerlendiriniz.

Yorgun gözümün halkalarında
Güller gibi fecr oldu nümâyan,
Güller gibi... sonsuz iri güller
Güller ki kamıştan daha nâlân.
Gün doğdu yazık arkalarında!

Ahmet Haşim

Biyografi

Tevfik Fikret (1867-1915)

"Servetifünûn" hareketinin öncüsü olan sanatçı, aynı zamanda Batılılaşmayı savunan bir düşünce adamıdır. Biçim ve özde Türk şiirine getirdiği yeniliklerle döneminin önde gelen şairlerindendir. Batılı parnesyen ve romantiklerin etkisini taşıyan ilk şiirlerinde, karamsar bir dünya görüşüyle bireysel duygularını dile getirdi. Yoksullara, ezilenlere karşı acıma duygularıyla yaklaştığı toplumsal konulu şiirlerini, Sis'ten başlayarak yönetimin eleştirildiği, kurtuluşun gençlerden, Batı'nın bilim ve tekniğinden beklendiği bir düşünce şiiri izledi. Biçimdeyse ilk şiirlerinden başlayarak anlamın beyitte tamamlanması anlayışını kırdı, dizeden yola çıkarak anlamı şiirin bütününe yaydı. Klasik şiirin müstezat biçimini, değişik kullanışlarla serbest şiire yaklaştırdı. Şiirsel uyumu bozmadan düzyazıya yakın bir söyleyişe ulaştı. Şiirini aruzla yazdı, ölümüne yakın yazdığı ve Şermin kitabında topladığı 30 çocuk şiirinde heceyi kullandı.

Eserleri: Rübâb-ı Şikeste, Halûk'un Defteri, Rübabın Cevabı, Şermin (şiir)...

3. Metin Hazırlık

- Sizce şiir yazmak mı yoksa bir hikâye yazmak mı zordur? Neden?

GEÇMİŞ YAZ

Rü'yâ gibi bir yazdı. Yarattın hevesinle,
Her ânını, her rengini, her şi'rini hazdan.
Hâlâ doludur bahçeler en tatlı sesinle!
Bir gün bir uzak hâtıra özlersen o yazdan

Körfezdeki dalgın suya bir bak, göreceksin:
Geçmiş gecelerden biri durmakta derinde;
Mehtâb... iri güller... ve senin en güzel aksin...
Velhâsıl o rü'yâ duruyor yerli yerinde!
Ölçü: mefûlü/mefâîlü/mefâîlü/feûlün

Yahya Kemal Beyatlı, Kendi Gök Kubbemiz

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

aks: Yansıma. **mehtab**: Ay ışığı.

Bilgi Kutusu

SAF ŞİİR ANLAYIŞI

Saf şiir anlayışı, şiirde dili her şeyin üstünde tutan sembolist estetikten hareketle ortaya çıkmıştır. Batı edebiyatında Paul Valery (Pol Valeri), Stephane Mallerme (Stefan Malermö) gibi şairler tarafından geliştirilmiştir.

Türk edebiyatında bu şiir anlayışının öncüleri Ahmet Haşim ve Yahya Kemal Beyatlı'dır. Cumhuriyet Dönemi'nde Ahmet Hamdi Tanpınar, Ahmet Muhip Dıranas, Asaf Halet Çelebi, Necip Fazıl Kısakürek, Cahit Sıtkı Tarancı, Ziya Osman Saba gibi sanatçılar saf şiir anlayışına göre şiirler yazmışlardır. Saf şiir anlayışının başlıca özellikleri şunlardır.

- İdeolojilerin çok baskın olduğu bir dönemde şiiri fikirden kurtarıp gerçek ve saf hâline ulaştırmaya çalışmışlardır.
- Ölüm, aşk, yalnızlık, metafizik, tabiat sevgisi, yaşama arzusu gibi tüm insanlığı ilgilendiren temaları işlemişlerdir.
- Şiirde didaktikten uzak durmuşlar, musikiden yararlanarak estetik tavrı öne çıkarmışlardır.
- "Sanat, sanat içindir." anlayışıyla şiir yazmışlardır.
- İmge ve çağrışıma dayalı bir dil kullanmış; şiire özgü düşsel bir âlem kurmuşlardır.
- Düzyazıya özgü ögelerden uzaklaşmışlar, biçim kaygısı ve mükemmeliyetçilik ilkesini ön plana çıkarmışlardır.
- Her türlü ideolojik eğilimin dışında kalıp okurda sadece estetik haz uyandıracak şiirler yazmayı amaçlamışlardır.
- Millî Edebiyat Dönemi'nde sadeleşen dil anlayışını benimseyerek Türkçeyi daha da zengin bir hâle getirmişlerdir.
- Sembolist şairlerin görüş ve şiirlerinden etkilenmişlerdir.
- Şiirde ahenge önem vermiş; söyleyiş tarzı, ritim, kafiye, aliterasyon gibi ses benzerliklerinden yararlanmışlardır.
- Şiirde anlama fazla önem vermeyen şairler, hece ölçüsünü modern şiir geleneğine yaklaştırmışlardır.
- Şiirselliği hece kalıplarında ya da ölçü ve uyağın gücünde aramamışlar, imgelere yönelmişlerdir.
- "Şiiri soylu bir sanat" kabul eden şairler; şiiri anlaşılmak için değil duyulmak, hissedilmek için yazmışlardır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz şiirin temasını belirleyiniz.
2. "Geçmiş Yaz" şiirine saf şiir anlayışının hangi özelliklerinin nasıl yansıdığını değerlendiriniz.
3. Şiirin nazım biçimini ve nazım türünü tespit ediniz.
4. Şairin biyografisinden hareketle şiirle şair arasındaki ilişkiyi belirleyiniz.
5. Okuduğunuz şiiri saf şiir anlayışı bakımından aşağıdaki şiirle karşılaştırarak benzer ve farklı yönlerini belirleyiniz.

GÖK ÖYLE MAVİ...

Gök öyle mavi, öyle durgun
Damlar üzerinde!
Yeşil bir dal sallanadursun
Damlar üzerinde!

Ürpertip gökyüzünü birden,
Bir çan tın tın eder,
Bir kuştur şu ağaçta öten;
Türküsünü söyler.

İşte hayat! Aç gözünü gör;
Bak ne kadar sade.
Her günkü sakin gürültüdür,
Şehirden gelmekte,
Ey sen ki durmadan ağlarsın,
Döversin dizini;
Gel söyle bakalım ne yaptın,
Nettin gençliğini?

Paul Verlaine*, çev.: *Cahit Sıtkı Tarancı

Çözümlü Örnek Soru

TAVAN

Titrek mumlar yanınca, bu bir asırlık ağaç
Mehtapta orman gibi gizli yollarla doldu.
Dedi: Yastığa dayan o cam gözlerini aç.
Seyret çizgilerimle neler geçti, ne oldu!

Manalarla çizgiler, iç içe bende hazır;
Her şey, her şey toz duman, zamanın havanında.
Arıyorsan, tarihin hani kaybettiği sır?
Çok eski bir konağın oymalı tavanında!..

Necip Fazıl Kısakürek, Çile

Bu şiir için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) "Sanat, sanat içindir." anlayışına göre yazıldığı

B) İmge ve çağrışıma dayalı bir dil kullanıldığı

C) Şiire özgü düşsel bir âlem kurgulandığı

D) İdeolojik eğilimlerin şiire yansıtıldığı

Çözüm

Bu şiir saf şiir anlayışına göre yazılmıştır. A, B ve C seçeneğinde verilen bilgiler saf şiir anlayışına uygundur. D seçeneğinde verilen bilgi yanlıştır çünkü saf şiirde ideolojik eğilimlere yer verilmez.

Cevap: D

Biyografi

Yahya Kemal Beyatlı (1884-1958)

Malûmat ve İrtika dergilerinde "Mehmet Agâh" adıyla yayımladığı ilk şiirlerinde, Servetifünun etkisi altındaydı. Paris'te okuduğu yıllarda, derslerini izlediği Fransız tarihçisi Albert Sorel'in *"Dünyada henüz keşfedilmemiş iki şey vardır: Coğrafyada kutup ve tarihte Türklük."* sözü onu etkiledi. J. Moreas, Baudelaire ve Verlaine gibi çağdaş Fransız sembolistlerinin öz şiir anlayışını benimsedi. Bir ara şiirin ilk kaynaklarına gitmek amacıyla, neo-helenist bir denemeye giriştiyse de çok geçmeden ulusal tarihe döndü. Kendini Türk uygarlık tarihini incelemeye verdi. Tanzimat, Servetifünun ve Fecriati şiirinin bizim zevkimize uygun düşmediği inancıyla, Batı kopyacılığından öz benliğimize dönmeyi düşündü.

Şiirlerinin yanı sıra makale, gezi, anı, deneme, fıkra, mektup, hikâye, monografi türlerinde eserler verip çeviriler yaptı. Şiir ve düzyazılarını, sağlığında kitap hâline getirmedi. Eserleri, ölümünden sonra Yahya Kemal'i Sevenler Cemiyeti, Yahya Kemal Enstitüsü ve Müzesi tarafından yayımlandı.

Eserleri: Kendi Gök Kubbemiz, Eski Şiirin Rüzgârıyle, Rubailer ve Hayyam Rubailerini Türkçe Söyleyiş (şiir); Aziz İstanbul, Eğil Dağlar, Siyasi Hikâyeler, Siyasi ve Edebî Portreler, Edebiyata Dair, Çocukluğum Gençliğim ve Edebî Hatıralarım (düzyazı)...

4. Metin Hazırlık

- Bazı şairlerce toplumsal sorunların dile getirilmesini nasıl değerlendiriyorsunuz?

BIRAK BENİ HAYKIRAYIM

Ben en hakir bir insanı kardeş duyan bir ruhum;
Bende esir yaratmayan bir Tanrı'ya iman var;
Paçavralar altındaki yoksul beni yaralar,

Mazlumların intikamı olmak için doğmuşum.
Volkan söner, lakin benim alevlerim eksilmez;
Bora geçer, lakin benim köpüklerim eksilmez.

Bırak beni haykırayım, susarsam sen matem et;
Unutma ki şairleri haykırmayan bir millet,
Sevenleri toprak olmuş öksüz çocuk gibidir;

Zaman ona kan damlayan dişlerini gösterir.
Bu zavallı sürü için ne merhamet, ne hukuk;
Yalnız bir sert bakışlı göz, yalnız ağır bir yumruk!...

Mehmet Emin Yurdakul, Batı Tesirindeki Türk Şiiri Antolojisi

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

hakir: Aşağı görülen, değersiz. **paçavra:** Eskimiş bez veya kumaş parçası.

Bilgi Kutusu

MİLLÎ EDEBİYAT DÖNEMİ'NDE ŞİİR

Millî edebiyat şairleri şiiri, "yalnız sanatçıya ait şahsi bir mesele, estetik bir haz vasıtası" olarak gördüler. Bu yönüyle Fecriati'nin bireysel sanat anlayışından pek de farklılık gösteremediler. Yalnız "Yeni Lisan" makalesinde savunulan dil anlayışı ve hece ölçüsünü benimsemeleri onları Fecriati şairlerinde ayırmıştır.

1911 sonrası Türk şiirinde karışık bir durum göze çarpar.

Bir yandan Tahsin Nahit ve Cenap Şahabettin gibi sanatçılar Servetifünun zevk ve anlayışını sürdürürken diğer yandan üç tür şiir anlayışı ortaya çıkar. Ziya Gökalp ve Mehmet Emin Yurdakul gibi şairler sade dil ve hece ölçüsüyle şiirler yazdı. Yahya Kemal ve Ahmet Haşim saf (öz) şiir anlayışını benimsedi. Mehmet Âkif Ersoy ise halkın yaşayış tarzını ve değerlerini anlatan manzumeler yazdı. Bu dönemin genel özellikleri şöyledir:

- Toplum için sanat anlayışını savundular.
- İstanbul Türkçesi esas olarak sade bir Türkçeyle yazdılar.
- Halk şiirini kaynak olarak benimseyen şairler hece ölçüsünü kullandılar.
- Millî kültür ve millî tarihle ilgili konular ele alınarak milliyetçi şiirler yazdılar.
- Duygudan ziyade fikrin ön planda olduğu didaktik şiirler yazdılar.
- Şiirlerinde imgelere fazla yer vermediler.
- Tam ve zengin kafiyenin yanında yarım kafiyeyi de kullandılar.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz şiirde geçen ve anlamını bilmediğiniz kelime ve kelime gruplarının anlamını metindeki bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi sözlüklerden yararlanarak kontrol ediniz.
2. Şiirin ölçüsünü, nazım birimini, kafiye örgüsünü bulunuz.
3. Şiirde söyleyici kimdir? Söyleyici kendisini nasıl tanımlıyor?
4. "Unutma ki şairleri haykırmayan bir millet,

   Sevenleri toprak olmuş öksüz çocuk gibidir;" dizelerinde okuyucuya verilmek istenen açık ve örtük iletileri bulunuz.
5. "Bırak Beni Haykırayım" şiirinde, şiirin yazıldığı dönemin gerçekliğini yansıtan unsurları belirleyiniz.

6. "Bırak Beni Haykırayım, "Mehmet Emin Yurdakul'un ünlü şiirlerinden biridir. Sade bir dil ve millî bir romantizmle yazdığı bu şiir, şairin tanınmasını sağlamış, aynı zamanda toplum hayatında olumlu akisler uyandırmıştır. Sizce şair kendisinden sonra gelen sanatçıları bu yönüyle etkilemiş olabilir mi?

2. Uygulama

KÜFE

Delîlimin koca bir şey takıldı... Baktım ki:
Genişçe bir küfe yatmakta, hem epey eski.
Bu bir hamal küfesiymiş... Acep kimin? Derken;
On üç yaşında kadar bir çocuk gelip öteden,
Gerildi, tekmeyi indirdi öyle bir küfeye:
Tekermeker küfe bîtâb düştü tâ öteye.
— Benim babam senin altında öldü, sen hâlâ
Kurumla yat sokağın ortasında böyle daha!
O anda karşıki evden bir orta yaşlı kadın
Göründü:
— Oh benim oğlum, gel etme kırma sakın!
Ne istedin küfeden yavrum? Ağzı yok, dili yok,
Baban sekiz sene kullandı... Hem de derdi ki: "Çok
Uğurlu bir küfedir, kalmadım hemen yüksüz... "
Baban gidince demek kaldı âdetâ öksüz!

Mehmet Âkif Ersoy, Safahat

Bu şiirde aşağıda verilen özelliklerden hangilerinin olduğunu belirleyiniz. Buradan hareketle manzum hikâyenin özelliklerini tespit ediniz.

a. ( ) Ölçü ve uyak kullanılmıştır.
b. ( ) Öğretici bir konu ele alınmıştır.
c. ( ) Bir düşünce şiir şeklinde anlatılmıştır.
ç. ( )Estetik kaygı ön plandadır.
d. ( ) Şiirin çağrışım ve imgeleme yönü zayıftır.
e. ( ) Düşünceden çok duygular hâkimdir.
f. ( ) Şiir şeklinde yazılmış bir hikâyedir.
g. ( ) Olay, yer, zaman, kişiler gibi yapı unsurları vardır.

Biyografi

Mehmet Emin Yurdakul (1869-19449

"Türkçe Şiirler" adlı şiir mecmuasıyla millî edebiyat şiirinin öncülüğünü yaptı. Onun bütün şiirlerinin ortak paydası; halkı içinde bulunduğu karamsar ruh hâlinden, gerilikten, bilinçsizlikten kurtarmaktır. Kimliği ve tarihini hatırlatarak kendine güven duygusunu aşılamak maddî ve manevî açılardan kalkınmasını sağlamaktır. Bu açıdan bakıldığında Yurdakul; milliyetçi, idealist, halkçı ve medeniyetçi bir şairdir.

Mehmet Emin Yurdakul "millî romantik duyuş tarzı"nın ilk temsilcisidir. Oldukça sade bir dil kullanmayı tercih etti. Şiirde güzelliği değil faydalıyı arayan şair, bütün şiirlerinde hece ölçüsünü kullandı. Konularını halkın hayatından ve Türk tarihinden aldı.

Eserleri: Türkçe Şiirler, Türk Sazı, Ey Türk Uyan, Tan Sesleri, Ordunun Destanı, Turana Doğru (şiir)...

5. Metin Hazırlık

- Halk hikâyelerinden bildiğiniz birini arkadaşlarınıza anlatınız.

ÇOBAN ÇEŞMESİ

Derinden derine ırmaklar ağlar,
Uzaktan uzağa çoban çeşmesi,
Ey suyun sesinden anlıyan bağlar,
Ne söyler şu dağa çoban çeşmesi.

Vefasız Aslı'ya yol gösteren bu,
Kerem'in sazına cevap veren bu,
Kuruyan gözlere yaş gönderen bu...
Sızmadı toprağa çoban çeşmesi.

"Gönlünü Şirin'in aşkı sarınca
Yol almış hayatın ufuklarınca,
O hızla dağları Ferhat yarınca
Başlamış akmağa çoban çeşmesi..."

Leyla gelin oldu, Mecnun mezarda,
Bir susuz yolcu yok şimdi dağlarda,
Ateşten kızaran bir gül arar da,
Gezer bağdan bağa çoban çeşmesi,

O zaman başından aşkındı derdi,
Mermeri oyardı, taşı delerdi.
Kaç yanık yolcuya soğuk su verdi.
Değdi kaç dudağa çoban çeşmesi.

Ne şair yaş döker, ne âşık ağlar,
Tarihe karıştı eski sevdalar.
Beyhude seslenir, beyhude çağlar,
Bir sola, bir sağa çoban çeşmesi...

Faruk Nafiz Çamlıbel, Han Duvarları

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

ufuk: Düz arazide veya açık denizde gökle yerin birleşir gibi göründüğü yer, çevren.

beyhude: Yararsız, anlamsız.

Bilgi Kutusu

CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE ŞİİR

Beş Hececiler Cumhuriyet Dönemi'nin ilk yıllarında millî edebiyat anlayışını yansıtan şiirler yazdılar. Sade bir Türkçe ve hece ölçüsüyle etkileyici şiirler yazdılar.

Cumhuriyet Dönemi'nde kahramanlık duygularını kamçılayan temaları, lirizmin egemen olduğu bir söyleyişle okuyuculara aktardılar. Destansı söyleyişler, nutuk havası taşıyan didaktik şiirler yazdılar. Halk şiiri geleneğinden beslendiler. Anadolu'yu, Anadolu insanı ve millet sevgisini yücelten eserler veren sanatçılar, biçim ve içerik açısından büyük değişiklikler yaptılar. Anadolu'ya yönelme ülkü durumundadır ancak birçok şair Anadolu'ya dıştan bakmıştır. Kemalettin Kamu, Behçet Kemal, Ahmet Kutsi, Ömer Bedrettin

gibi şairler Beş Hececiler'in izinden giderek duygusal bir anlatımla Anadolu'yu övmüşlerdir. Yine Nazım Hikmet, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Cahit Külebi gibi şairler Anadolu'yu gerçekçi biçimde yansıtmışlardır.

Bu dönemde çeşitli şiir toplulukları (Garip Hareketi, İkinci Yeni) ve anlayışları (saf şiir anlayışını sürdüren şiir, serbest nazım ve toplumcu şiir, millî edebiyat zevk ve anlayışını sürdüren şiir, garip dışında yeniliği sürdüren şiir, ikinci yeni sonrası toplumcu şiir, 1980 sonrası şiir, cumhuriyet döneminde halk şiiri) ortaya çıkmıştır.

BEŞ HECECİLER

Faruk Nafiz Çamlıbel, Enis Behiç Koryürek, Halit Fahri Ozansoy, Orhan Seyfi Orhon ve Yusuf Ziya Ortaç; Ziya Gökalp'in başlattığı "halka doğru" düşüncesinden yola çıkarak yurt güzelliklerinden ve yerli hayattan seçtikleri konuları işlemişlerdir. Hece ölçüsü ve arı bir Türkçeyle eser veren bu sanatçılar, dönemin yöneticileri tarafından ulusal coşkuyu arttıracak şiirler yazmaları için teşvik edilmiştir. Memleket sevgisi, yurt güzellikleri, kahramanlık ve yiğitlik işledikleri başlıca konulardır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Şair neden "Tarihe karıştı eski sevdalar" demektedir? Şairin bu görüşüne katılıyor musunuz?
2. "Çoban çeşmesi" kelime grubunun her bölümün sonunda tekrarlanmasının şiire katkısı nedir?
3. Şiirin nazım birimini bularak birimlerde anlatılanları söyleyiniz.
4. Bu şiirinde halk şiiri nazım biçimini kullanan şair, kendine özgü yenilik ve buluş olarak şiire neler katmıştır?
5. Şiirin ölçüsünü, duraklarını, kafiye, redif ve kafiye örgüsünü bularak bu nazım türünün halk şiirindeki karşılığını bulunuz.
6. Şiirdeki benzetmeleri bulunuz.
7. Şiirde kişileştirilen varlıkları tespit ediniz? Şair neden bu varlıklara insana özgü bir takım özellikler verme gereği duymuş olabilir?
8. "Çoban Çeşmesi" şiirinde içerik genel anlamda doğal, toplumsal veya bireysel gerçeklikle nasıl ilişkilendirilmiştir?

Çözümlü Örnek Soru

Aşağıdakilerden hangisi "Beş Hececiler**" in bir özelliği <u>olamaz</u>?**

A) Yurt sevgisini işlediler.
B) Anadolu'ya yöneldiler.
C) Hikâyede başarılı oldular.
D) Sade bir dil kullandılar.

Çözüm

Beş Hececi şairler şiir türünde ünlenmişlerdir.

Cevap: C

Biyografi

Faruk Nafiz Çamlıbel (1898-1973)

Türk şiirinde "hecenin beş şairi"nden biridir. Faruk Nafiz, ilk şiirlerini aruz ölçüsüyle yazmış, şiir dili ve tekniği güçlü bir şairdir. Millî edebiyat akımına verdiği güçle kendisinden sonra gelen kuşaktaki birçok şairi etkiledi.

Anadolu insanının duygularını işleyerek millî edebiyat akımının yurt sevgisi duyarlılığını zenginleştirdi. Aşk, hasret, tabiat, ölüm, kahramanlık ve ihtiras temalarını ele aldı. Duygu ve düşünceyi bir arada yürüten, romantik ve realist şiirleriyle ün yapmıştır. Şiirin yanı sıra, yurt ve ulus sevgisini işlediği veya toplumsal gerçeklere yöneldiği oyunlar da yazdı.

Eserleri: Gönülden Gönüle, Çoban Çeşmesi, Suda Halkalar, Bir Ömür Böyle Geçti, Akıncı Türküleri, Han Duvarları (şiir); Canavar, Özyurt, Akın (tiyatro); Yıldız Yağmuru (roman)...

6. Metin Hazırlık

- Hayatınız boyunca anne ve babanızdan neler öğrendiğinizi hiç düşündünüz mü? Öğrendiklerinizin hayatınızda size nasıl yol gösterdiğini söyleyiniz.

MENİM ANAM

Savadsızdır.
Adını da yaza bilmir
Menim anam…
Ancag mene,
Say öğretip,
Ay öğretip,
İl öğretip;
En vacibi:
Dil öğredip
Menim anam…
Bu dil ile tanımışam
Hem sevinci,
Hem de gamı…
Bu dil ile yaratmışam
Hem şi'rimi,
Hem nağmemi.
Yoh men heçem,
Men yalanam,
Kitap-kitap sözlerimin
Müellifi: Menim anam!..

Türkiye Türkçesiyle
BENİM ANAM

Okuma bilmez.
Adını dahi yazamıyor
Benim anam...
Ancak bana,
Sayıları öğretip,
Ayları öğretip,
Yılları öğretip
En önemlisi
Dili öğretip
Benim anam...
Bu dil ile tanımışım
Hem sevinci,
Hem de gamı...
Bu dil ile yaratmışım
Hem şiirimi,
Hem müziğimi.
Yok ben hiçim,
Yok ben yalanım
Kitap kitap sözlerimin
Yazarı: Benim anam!..

Bahtiyar Vahapzade, turkiyat.gazi.edu.tr

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

men: Ben.
vacip: Yapılması gerekli olan.
savadsız: Okuma yazması olmayan.
müellif: Yazar.

Bilgi Kutusu

TÜRK DÜNYASI EDEBİYATINDA ŞİİR

Bugün yeryüzünde yedi bağımsız devlet, on muhtar cumhuriyet, üç muhtar vilâyet olmak üzere kırk iki ayrı coğrafyada Türkçe konuşulmaktadır. Belirlemelere göre, günümüzde Türkçe konuşan insan sayısı iki yüz elli milyon civarındadır.

Türk topluluklarını Batı ve Doğu Türkleri olmak üzere iki grupta toplayabiliriz.

Türkiye, Azerbaycan, Kıbrıs, Irak, Bulgaristan, Yugoslavya, Batı Trakya, Gagavuz Türkleri Batı Türkleridir; Türkiye Türkçesini örnek almışlardır. Kırım, Tatar, Kırgızistan, Türkmenistan, Özbekistan, Kazakistan, Uygur, Çuvaş, Yakut, Altay Türkleri doğu Türkleridir; genelde Çağatay Türkçesini, sonra da onun devamı olan Özbek Türkçesini örnek almışlardır.

Türkiye Cumhuriyeti dışındaki Türk devlet ve toplumlarının değişik ülkelerin sınırları ya da totaliter rejimlerle yönetilen devletlerin sınırları içinde kalışları, edebî faaliyetleri olumsuz yönde etkilemiştir. Özellikle, yetmiş yıl süren Sovyet yönetiminin politik uygulamaları sonucu, çok sayıda Türkçe edebî dil doğmuştur. Hemen her Türk boyu, lehçe ve ağız farklarını kullanarak farklı bir edebî dil meydana getirmiş, eserlerini bu dille vermeye başlamıştır. XX. yüzyıl başlarına kadar İstanbul'daki edebî gelişmeler hemen bütün Türk devlet ve toplumları tarafından takip edilebilirken yüzyılın ilk çeyreğinden sonra kültürel bağlar büyük ölçüde kesilmiş, araya kopukluk girmiştir. Bu dönemde, totaliter idareler altındaki Türk toplumlarının yetiştirdiği yazar ve şairlerden pek çoğu hapse atılmış, sürgüne gönderilmiştir.

Bütün bu engellemelere rağmen şöhreti kendi ülkesinin sınırları dışına ulaşmış sanatçılar yetişmiştir. Cengiz Aytmatov, Cengiz Dağcı, Muhammed Hüseyin Şehriyar, Bahtiyar Vahapzade, Recep Küpçü, Abdülhamit Süleymanoğlu Çolpan, Nimetullah Hafız bunlardan birkaçıdır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Şair, annesine neleri borçlu olduğunu söylüyor?
2. Şair, kendi eserlerinin yazarı olarak neden annesini gösteriyor?
3. Şiirin temasını bularak bu temanın evrensel olup olmadığını değerlendiriniz.
4. Şiirde ahenk hangi unsurlarla sağlanmıştır?
5. "Menim Anam" şiirinde hangi millî ve manevi değerlere vurgu yapılmıştır?

3. Uygulama

Aşağıdaki şiiri "Menim Anam" şiiriyle içerik bakımından karşılaştırınız. İki şairin de anne sevgisini ele alış biçimini değerlendiriniz.

ANACIĞIM

Bir gün sılaya geldiğimde,
Bir şeyler sezersen hâlimde,
Hiç şaşmayasın anacığım.
Başımı koyup dizlerine,
Uzun uzun ağlayacağım
Bütün insanların yerine.

Cahit Sıtkı Tarancı, Otuz Beş Yaş

Biyografi

Bahtiyar Vahabzade (1925-2009)

Eserlerinde Azerbaycan Türkçesini temiz ve özenli kullanan, halkının duygularına işleyen Vahabzade, Azerbaycan'da "halk şairi" olarak anılır. 1995 yılında Azeri özgürlük mücadelesindeki hizmetlerinden dolayı istiklal nişanı ile ödüllendirilmiştir. Eserlerinde genellikle özgürlük, yurt sevgisi, din gibi temaları işleyen şairin Türkiye'de basılmış "Ömürden Sayfalar, Vatan, Millet, Ana Dili, Soru İşareti" gibi eserleri vardır.

Eserleri sekizden fazla dile çevrilen sanatçının şiir, ilmî eseri, monografi, tiyatro ve makale türünde eserleri vardır.

Eserleri: Menim Dostlarım, Çınar, Aylı Geceler (şiir); Vicdan, Yağıştan Sonra, Feryat (tiyatro)...

Dil Bilgisi

2. Cümlenin Yardımcı Ögeleri: Bir cümledeki yargıyı çeşitli yönlerden tamamlayan, açıklayan ve geliştiren ögelere yardımcı öge denir. Cümlenin yardımcı ögeleri nesne, dolaylı tümleç ve zarf tümlecidir.

A. Nesne (Düz Tümleç): Öznenin yaptığı işten, hareketten etkilenen unsura nesne denir. İsim cümlelerinde, yüklemi edilgen çatılı cümlelerde ve geçişsiz fiillerde nesne yoktur. Nesne, cümledeki kullanımına göre belirtili ve belirtisiz nesne olmak üzere ikiye ayrılır.

1. **Belirtili Nesne:** İsmin "-ı, -i, -u, -ü" (gösterme, belirtme) durum ekini alır. Cümlede belirtili nesneyi bulabilmek için yükleme, "kimi, neyi, nereyi" sorularından uygun olanı yöneltilir.

Örnek: Ahmet, yeni bisikletini okulun bahçesinde unutmuş.
belirtili nesne

Neyi unutmuş? (yeni bisikletini).

- Gökçe, macera romanları okumayı seviyor.

  belirtili nesne

  Neyi seviyor? (macera romanları okumayı).

2. **Belirtisiz Nesne:** İsmin "-ı, -i, -u, -ü" durum ekini almayan nesnedir. Cümlede belirtisiz nesneyi bulabilmek için yükleme özne bulunduktan sonra "ne, kim" sorularından uygun olanı yöneltilir.

   Örnek: Ömer, bakkaldan iki litre süt alacaktı.

   belirtisiz nesne

   Ne alacaktı? (iki litre süt).

- Aslıhan, "Türk Tarihinden Hikâyeler" adlı bir kitap okuyor.

  belirtisiz nesne

  Ne okuyor? (Türk Tarihinden Hikâyeler adlı bir kitap).

Uyarı: "Ne ve kim" soruları hem belirtisiz nesneyi hem de özneyi buldurmaya yöneliktir. Bu iki ögeyi karıştırmamak için yüklem bulunduktan sonra sırasıyla önce özne, daha sonra nesne bulunmalıdır.

Örnek: Ali ile arkadaşı bir demet çiçek alacak.

Yüklem: alacak

Özne: Ali ile arkadaşı

Nesne: bir demet çiçek

- Gülsüm bir hafta boyunca sadece bir kitap okuyabilmişti.

  Yüklem: okuyabilmişti

  Özne: Gülsüm

  Nesne: sadece bir kitap

Çözümlü Örnek Soru

Aşağıdaki atasözlerinden hangisinde nesne kullanılmıştır?

A) Boynuz kulağı geçer.
B) Damlaya damlaya göl olur
C) Bağlı koyun yerinde otlar.
D) Başa gelmeyince bilinmez.

Çözüm

B, C ve D seçeneklerinin yüklemlerine özneyi bulduktan sonra "ne, neyi, kimi" soruları sorulduğunda cevap alınamamaktadır. A seçeneğinde "boynuz" özne, "kulağı" belirtili nesne, "geçer" kelimesi de yüklemdir.

Cevap: A

4. Uygulama

Aşağıdaki atasözlerinin hangilerinde nesne kullanıldığını bulunuz.

a. ( ) Bugünün işini yarına bırakma.

b. ( ) Hak gelince batıl gider.

c. ( ) Allah sabırlı kulunu sever.

ç. ( ) Büyük balık, küçük balığı yutar.

d. ( ) Davul dengi dengine çalar.

e. ( ) Aç kurt bile komşusunu dalamaz.

f. ( ) Dibi görünmeyen suya girme.

g. ( ) Herkes bildiğini okur.

h. ( ) Allah, dağına göre kar verir.

i. ( ) Ana gibi yâr, Bağdat gibi diyar olmaz.

YAZMA

A. Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Şiir Yazma

Yazılacak şiirin teması belirlenir. Şiirde ahenk unsurlarına (ölçü, kafiye, redif, nakarat; ses, kelime ve kelime grubu tekrarı, ses akışı vb.) karar verilir. Hece ölçüsünde hece sayısı eşitliği, aruz ölçüsünde hecelerin açık-kapalı (uzun-kısa) oluşu esas alınır. Şiirin ahenk ve şekil özellikleri bazen içerikle ilişkili olabilir. Örneğin, şair denizin dalga hareketini mısralara yansıtır. Bazı şiirlerde ölçü ve kafiye seçimi, kelimelerin düzenlenişi, dizelerin uzunluğu-kısalığı vb. aracılığıyla içerik, görsel olarak şiirin şekline yansıtılır, ahenk özellikleri içerikle bağlantılı olarak verilir.

Şiirin nazım biçimi belirlenirken nazım birimi, kafiye düzeni, ölçü gibi şekil özellikleri; nazım türü belirlenirken de içerik (konu, tema vb.) esas alınır. Divan, halk ve dünya şiirinden gelen biçim ve türler bu bağlamda değerlendirilir. Şaire özgü yenilikler, buluşlar ve -varsa- bunların geleneksel biçim ve türlerle ilişkisi ele alınır. Lirik, epik, pastoral, satirik, didaktik şiir türlerinden birine karar verilir.

Şiirde teşbih, istiare, mecazımürsel, teşhis ve intak, tenasüp, tezat, telmih, hüsnütalil, tecahüliarif, kinaye, tevriye, tariz, irsalimesel, mübalağa gibi yaygın olarak bilinen edebî sanatlara yer verilebilir.

Şiirde söyleyici ile hitap edilen kişi/varlık arasındaki ilişki belirlenir. Şiirde konuşanın şair değil şiirde konuşan kurgusal kişilik/varlık olduğu, söyleyicinin şiirin içeriğine ve aksettirdiği ruh durumuna göre karakter ve "ses" kazandığı, bu durumun şiiri okuma

tonuna/tarzına, şiirin anlamına etkide bulunduğu ve okuma faaliyetinde okuyucunun bu söyleyiciyle özdeşleştiği unutulmamalıdır. Söyleyicinin genel okuyucuya, bir kişi, grup veya varlığa seslenme durumuna göre muhatabı belirlenir.

B. Yazma Tür ve Tekniklerini Uygulama

İncelediğiniz şiirlerden birinin özelliklerini yansıtan bir şiir yazınız.

SÖZLÜ İLETİŞİM

A. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Şiir Okuma

Beğenilen şiirler derlenir. Bu şiirler uygun kartlara yazılır. Yararlanılacak görsel ve işitsel araçlar hazırlanır. Teknolojik araçları etkili biçimde kullanılır. Yazılı, görsel ve işitsel unsurların, sunuda doğru ve işlevsel olarak kullanılması önemlidir.

Boğumlama, vurgulama, tonlama ve duraklamaya dikkat ederek prova yapılır. Seslerin ve hecelerin birbirine karıştırılmadan, yutmadan, tam ve doğru çıkarılması, kelime ve cümle vurgusuna dikkat edilmesi; ses tonunun amaca, ortama, içeriğe ve hedef kitleye uygun olarak ayarlanması gerekir.

Şiirler okunurken nefes almak için sözün anlamına uygun duraklamalar yapılmalı, beden dili doğru ve etkili biçimde kullanılmalıdır. İçeriğe ve hitap edilen kitleye uygun jest ve mimikler kullanılmalı, dinleyici ile göz teması kurulmalı, heyecan kontrol edilmeli, dış görünüm ve kıyafet şiir okunacak ortama göre ayarlanmalıdır.

Şiirler için bir süre belirlenir ve süre içerisinde şiir okuma tamamlanır.

B. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Uygulama

Şiir ünitesindeki okuma çalışmalarında değinilen dönemlere (Tanzimat, Servetifünun, Millî edebiyat) ait beğendiğiniz şiirleri yukarıdaki açıklamalara uygun olarak okuyunuz.

ÖZET

Tanzimat şiiri; konu bakımından yenilenmiş ancak teknik bakımdan divan şiirinden çok ayrılamamıştır. Divan şiirindeki parça bütünlüğü yerine konu bütünlüğü esas alınmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmıştır. Tanzimat sanatçıları hem biçim hem konu bakımından eski şiirden uzaklaşmaya çalışmışlar ancak bunda başarı sağlayamamışlardır. Yeni nazım biçimlerinin yanında divan şiiri nazım biçimleri (gazel, terkibibent, kıta) de kullanılmıştır.

Şairler; dili yalınlaştırmaya çalışmış, konuşma dili ve anlatımına yönelmişlerdir. Dilde sadeleşme fikri savunulmuş ancak başarılı olunamamıştır. Tanzimat şiirinde söyleyişten çok fikirler ve yeni konular önem kazanmıştır.

1896 yılında Tevfik Fikret'in Servet-i Fünun dergisinin başına geçmesiyle Servetifünun hareketi başlamıştır. **Servetifünun** şiirinin en belirgin özelliği dilidir. Bu dönemde ağır, sanatlı ve kapalı bir dil tercih edilmiş, estetik anlayışlarına uygun ve müzikalite yönünden ahenkli kelimeler, tamlamalar kullanılmıştır. Fransız şiirinin etkisiyle yeni imgelere yer veren sanatçılar, gerçeklerden kaçarak hayallere sığındılar. İçe kapanık, toplumdan soyutlanmış bir şiir atmosfer oluşturdular. Bu dönemde şiir cümlesi; bir dizeden başlayıp daha sonraki dizelere, hatta şiirin bütününe yayılmış (anjambman); nazım, nesre ve konuşma diline yaklaştırılmış, bunun sonucunda şiirle düzyazı arasında bir tür olan mensur şiir doğmuştur. Parnasizm ve sembolizm akımından etkilenen şairler sone, terzarima, triyole gibi nazım biçimlerini kullandılar.

1901'de Servetifünun topluluğu dağılınca bazı şairler "geleceğin şafağı" anlamına gelen Fecriati topluluğunu oluşturdu. Sanat görüşlerini bir beyanname ile ortaya koyan bu topluluk, Servetifünun'a benzemekten kendini kurtaramadı. Duygusal aşk temaları ve gerçekten uzak tabiat temalarını işlediler. Şiirlerinde bireylerin psikolojik sorunlarına da yer verdiler. Sanat anlayışları, dil ve üslup yönünden Servetifünun edebiyatına benzeyen Fecriati şairleri, şiirlerinde ağır, süslü bir dil kullandılar.

Türk edebiyatında Ahmet Haşim ve Yahya Kemal Beyatlı'nın öncülüğünü yaptığı saf şiir anlayışında "Sanat, sanat içindir." ilkesi benimsendi. Bu anlayışı benimseyen sanatçılar ölüm, aşk, yalnızlık, metafizik, tabiat sevgisi, yaşama arzusu gibi tüm insanlığı ilgilendiren temaları işlediler. Şiirde öğreticilikten uzak durdular, musikiden yararlanarak estetik bir tavır öne çıkardılar. İmge ve çağrışıma dayalı bir dil kullanan sanatçılar, şiire özgü düşsel bir âlem kurdular. Millî Edebiyat Dönemi'nde sadeleşen dil anlayışını benimseyerek Türkçeyi daha da zengin bir hâle getirdiler. Sembolist şairlerin görüş ve şiirlerinden etkilendiler.

Millî edebiyat şairleri, toplum için sanat anlayışını savundular. İstanbul Türkçesini esas alarak sade bir Türkçeyle şiirler yazdılar. Halk şiirini kaynak olarak benimsediler. Hece ölçüsünü kullandılar. Millî kültür ve millî tarihle ilgili konular ele alınmıştır milliyetçi şiirler yazdılar. Şiirlerinde imgelere fazla yer vermeyen sanatçılar, duygudan ziyade fikrin ön planda olduğu didaktik şiirler yazdılar.

Cumhuriyet Dönemi'nde çeşitli şiir toplulukları (Garip Hareketi, İkinci Yeni) ve anlayışları (saf şiir anlayışını sürdüren şiir, serbest nazım ve toplumcu şiir, millî edebiyat zevk ve anlayışını sürdüren şiir, garip dışında yeniliği sürdüren şiir, ikinci yeni sonrası toplumcu şiir, 1980 sonrası şiir, Cumhuriyet Dönemi'nde halk şiiri) ortaya çıkmıştır.

Beş Hececiler diye bilinen Faruk Nafiz Çamlıbel, Enis Behiç Koryürek, Halit Fahri Ozansoy, Orhan Seyfi Orhon ve Yusuf Ziya Ortaç; Ziya Gökalp'in başlattığı "halka doğru" düşüncesinden hareket ettiler. Yurt güzellikleri, memleket sevgisi, kahramanlık ve yiğitlik gibi konuları arı bir Türkçeyle işleyen sanatçılar hece ölçüsünü kullandılar.

Halk şiiri geleneğinden beslenen Cumhuriyet Dönemi sanatçıları, Anadolu'yu, Anadolu insanı ve millet sevgisini yücelten eserler verdiler. Biçim ve içerik açısından büyük değişiklikler yaptılar. Kemalettin Kamu, Behçet Kemal, Ahmet Kutsi, Ömer Bedrettin

gibi şairler Beş Hececiler'in izinden giderek duygusal bir anlatımla Anadolu'yu övdüler. Yine Nazım Hikmet, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Cahit Külebi gibi şairler Anadolu'yu gerçekçi biçimde yansıtmışlardır.

Türkiye Cumhuriyeti dışında kalan ve değişik rejimlerle yönetilen Türk devlet ve toplumlarında edebî faaliyetler olumsuz yönde etkilemiştir. Özellikle Sovyet yönetiminin politik uygulamaları sonucu, çok sayıda Türkçe edebî dil doğmuş, hemen her Türk boyu, lehçe ve ağız farklarını kullanarak, farklı bir edebî dil meydana getirmiş, eserlerini bu dille vermeye başlamıştır. XX. yüzyıl başlarına kadar İstanbul'daki edebî gelişmeler Türk devlet ve toplumları tarafından takip edilebilirken yüzyılın ilk çeyreğinden sonra kültürel bağlar büyük ölçüde kesilmiş, araya kopukluk girmiştir.

ÖLÇME DEĞERLENDİRME

1. Git vatan! Kabe'de siyaha bürün
Bir kolunu Ravza-i Nebi'ye uzat
Birini Kerbela'da Meşhed'e at
Kainatta o heyetinle görün!
Bu temaşaya Hak da âşık olur

Namık Kemal

Bu şiirden hareketle Tanzimat Dönemi hakkında hangi sonuca ulaşılamaz?

A) Arapça Farsça kelimelerin kullanıldığı
B) Nazım birimi olarak bent kullanıldığı
C) Divan edebiyatından etkilenmediği
D) Kafiye ve rediflere yer verildiği

2. **Aşağıdakilerden hangisi Servetifünun Dönemi sanatçıları için söylenemez?**

A) "Sanat için sanat" ilkesine bağlıdırlar.
B) Aruz ölçüsünü kullandılar.
C) Toplumsal temaları yöneldiler.
D) Eserlerinde sade bir dil kullandılar.

3. Artık demir almak günü gelmişse zamandan,
Meçhule giden bir gemi kalkar bu limandan.
Hiç yolcusu yokmuş gibi sessizce alır yol;
Sallanmaz o kalkışta ne mendil ne de bir kol

Yahya Kemal Beyatlı

Bu dizeler için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Saf şiir anlayışına göre yazılmıştır.
B) Kafiye örgüsü a b a b biçimindedir.
C) Nazım birimi beyittir.
D) Tam ve zengin kafiye kullanılmıştır.

4. Aşağıdakilerden hangisi Millî Edebiyat Dönemi için <u>söylenemez</u>?

A) Bireysel temalar ele alınmıştır.

B) Sade bir dil kullanılmıştır.

C) Hece ölçüsü tercih edilmiştir.

D) Ziya Gökalp bu dönem sanatçısıdır.

5. Aşağıdaki dizelerden hangisi Cumhuriyet Dönemi'nde yazılmış olabilir?

A) Şühedan oldu mevt ile handan
Sağ kalanlar durur mu hiçbir giryan?

B) Kolumuzdan tutarak sen istersen bizi çek,
İncinir düz caddede dağda gezen ayaklar.

C) Fakat o zulmete mümkün müdür alıştırmak
Bütün güneşle, semâlarla beslenen rûhu,

D) Lisân-ı hâl ile amma rükûa niyyet eden
O sâlhurde, harâb evlerin saçaklarına,

6. Aşağıdaki sanatçılardan hangisi Millî Edebiyat Dönemi'nde manzum hikâye türünde eser vermiştir?

A) Mehmet Âkif Ersoy

B) Cahit Sıtkı Tarancı

C) Tevfik Fikret

D) Sezai Karakoç

7. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde nesne kullanılmamıştır?

A) Bir fincan kahve içeceklerdi.

B) Evin bacası biraz eğri duruyordu.

C) Bülbül o ince sesiyle ötüyordu.

D) Sandalyenin bir ayağını çıkardı.

8. Aşağıdaki dizelerin hangisinde bir yazım yanlışı vardır?

A) Ömrünün en güzel yıllarının sevdikleriyle olmasını istemişti.

B) Son zamanlarda rahat rahat uyuyor, gelecek kaygısı yaşamıyordu.

C) İçindeki olumsuz duygulardan arınmak adına yalnız kalmayı ister.

D) Aradığı huzurlu ortamı sonunda yeni taşındığı yerde bulabilmişti.

9. Shakespeare ( ) Kral Lear adlı tiyatro eserinde okuyucuya şu düşünceyi iletmek istemiştir ( ) "Güzel ve parlak sözlere inanış ( ) körü körüne güven; en güçlü kişileri bile yıkıma götürür ( )"

Bu parçada hangi kelimeden sonra iki nokta kullanılmalıdır?

A) Shakespeare

B) istemiştir

C) inanış

D) götürür

CEVAP ANAHTARI

1. Uygulama

Fecriati Dönemi sanatçıları Servetifünun sanatçılarını dil ve tema bakımından eleştirdiler. Ancak onların bir devamı olabilecek eserler verdiler. Dil ve üslup bakımından Servetifünun'un devamı olan bu dönemde de Arapça ve Farsça kelime ve tamlamalarla dolu, günlük dilden uzak ve kapalı bir şiir dili oluşturulmuştur. Şiirlerinde işledikleri başlıca temalar tabiat ve aşktır.

Aşk teması, romantik ve duygusal özellik taşır. Doğa tasvirleri gerçekten uzaktır. Şiirde de bu özellikleri görmek mümkündür.

2. Uygulama

a, b, c, d, f, g maddelerinde manzum hikâyenin özellikleri verilmiştir.

3. Uygulama

Her iki şair de anne sevgisini yüceltmiş, onu sığınılacak güvenli bir varlık olarak görmüştür. Bahtiyar Vahapzade annesine olan minnettarlığını, Cahit Sıtkı ise annelerin her sıkıntıya bir çare bulacağını, çocukların sıkıntılarına ortak olabileceği gerçeğini dile getirmiştir.

4. Uygulama

a. bugünün işini
c. sabırlı kulunu
ç. küçük balığı
e. komşusunu
g. bildiğini
h. kar

3. Ünite Ölçme ve Değerlendirme

1	2	3	4	5	6	7	8	9
C	D	B	A	B	A	C	D	B

4. ÜNİTE
MAKALE

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

Bu üniteyi tamamladığınızda;

- Bilimsel bir metin örneğinin ne olduğunu,
- Cümlenin ögelerini,
- Metinlerden hareketle imla kurallarını ve noktalama işaretlerini,
- Araştırmaya dayalı bir metin yazmayı,
- Münazaranın özelliklerini öğreneceksiniz.

ANAHTAR KELİMELER

Makale | Dipnot | Kaynak Gösterme

Münazara | Zarf Tümleci | Belirtili Nesne

Belirtisiz Nesne | Cümle Dışı Unsur | Dolaylı Tümleç

OKUMA

1. Metin Hazırlık

- Video oyunlarının günümüz insanında bağımlılık yapıp yapmadığı konusunda neler düşünüyorsunuz?

GÖRSEL MEDYA ÇAĞINDA ÇOCUKLARIN VİDEO OYUN BAĞIMLILIKLARI

Özet

Bu çalışmanın amacı, günümüzde insanlığı bir hastalık gibi saran ve bağımlı hâle getiren video oyunlarının çocuklar ve yetişkinler üzerindeki etkilerini ortaya koymaktır. Çalışmada ayrıca, video oyunlarının özellikle çocuklar üzerindeki olumlu-olumsuz yönleri ele alınırken medya kavramı ile eski ve yeni oyunlara da değinilmiştir. Tarama yöntemi ve doküman analizinin kullanıldığı bu çalışmada, medya, oyun, video ve bağımlılık gibi kavramların etkileri, bazı oyunlar üzerinden verilmeye çalışılmıştır. Video oyunlarına çocuklar ve yetişkinlerin müptela olmasını sağlayan yüksek skor, oyunun sonu ve hikâyesi, rol oynama gibi özellikleri üzerinde de durularak, bağımlılığa giden yollardan ailevi problemlere, eğitim ortamında yaşanan sorunlara, başarısız deneyimlerin yaşanması ve ruhsal bozukluklar gibi psikolojik sorunların da video oyunu bağımlılığındaki etkilerine çalışmada yer verilmiştir. Teknolojinin gelişmesiyle her eve giren bilgisayar ve internetle, bundan etkilenen insanların durumları analiz edilmeye çalışılmıştır. Sonuç olarak, çocuk ve yetişkinlerin video oyun bağımlılıklarına giden süreçte nelerle karşılaştıkları gibi sorulara cevaplar aranmaya çalışılmış ve bunların sonucunda çağımızda video oyun bağımlılığının sebep ve sonuçları çalışmada ortaya konulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Medya, oyun, video oyunları, bağımlılık.

GİRİŞ

Medya

Medya kelimesini dilimizde yaygın olarak kullanmamıza rağmen kelimenin anlamı konusunda hemfikir olunduğunun söylenmesi zor olmaktadır (Tüzel, 2012). Medya tanım olarak her türden sözlü, yazılı, basılı, görsel metin ve imgeleri içeren çok geniş iletişim

araçlarını kapsayan bir kavram olarak tanımlanmaktadır. Medya kavramı aynı zamanda gazeteler, dergiler, kitaplar, broşürler gibi basılı; televizyon, sinema gibi görsel-işitsel ve radyo gibi işitsel kitle iletişim araçlarını da içinde barındırmaktadır. Günümüzde bu kavrama internet ve billboard benzeri yeni kavramların da eklendiği görülmektedir (Nalçaoğlu, 2003).

Görsel medya çağındaki teknolojik gelişmelerin kitle iletişim alanlarına yansımasıyla medyanın toplumdaki etkin güç merkezlerinden biri olduğu görülmektedir. Bu gelişmelerin yanı sıra, medya patronları, editörler ve köşe yazarlarını da içine alan medya elitleri de toplumsal yapı içinde önemli bir güç hâline dönüşmüştür (Astiz, 1969). Dünyayı artık medya olmadan düşünmek imkânsız bir hâle gelmektedir. Teknolojik gelişmelerle doğrudan ilgili olan medyanın, iletişim aracı olarak insanın yaşamını çeşitli yönleriyle etkilediği de görülmektedir. Diğer bir açıdan ise medya, toplumu farklı şekillerde değiştirmektedir. Barrett & Braham'a (1995) göre, medya bazı yönlerden faydalı bir görev üstlenirken, bir taraftan da insanlığı olumsuz şekilde etkilemektedir. Yapılan bazı araştırmalara göre medyanın insanların, eğitim-öğretimle ile ilgili bilgi eksikliklerini tamamlamada büyük görevler üstlendiği görülmektedir.

(...)

Video Oyunlarında Çocukları Bağımlılığa Götüren Özellikler

Teknolojik gelişmeler ve yaşanılan çevre dolayısıyla, çocukların yaşam alanında birçok video oyunu bulunmakta ve bu oyunların sayısının gün geçtikçe arttığı görülmektedir. Fakat yapılan araştırmalarda en iyi oyunlar arasında gösterilen bazı oyunların diğerlerine oranla çocuklar tarafından daha çok oynandığı görülmektedir. (...) "Çocuklar ve yetişkinler niçin özellikle bu oyunları seçmektedir?" sorusu önemlidir. Genellikle en son çıkan, en yeni ve en güzel görüntülere sahip bir oyunun, çocuklar tarafından oynandığı

görülmektedir fakat bu durum tamamen doğru olmamaktadır. Mesela; (...) oyununa bakıldığında bu oyun, çok eski ve pikseller ile oynanan, düşük çözünürlükte bir oyundur. Ancak bu oyun, dünyanın en çok oynanan oyunlarından biri durumundadır. Oyunun amacı, sınırsız özelliklerle dolu olan dünyada hayatta kalmaktır. Oyunda, defalarca tekrar dönülebilme (again), oyunun yapısı ve içeriği gereği uzun zaman dikkatin verilebileceği bir ortamının olması da çocuklara cazip gelmektedir (Kirriemuir, 2002). Oyuncu, oyun içerisinde etrafta bulunan ağaçlar, hayvanlar, madenleri kullanarak bütün eşyalarını kendisi oluşturmaktadır. Oyunda herhangi bir yönlendirme bulunmamakta ve bundan dolayı oyunun, sürprizlerle dolu gizemli bir sanal dünyası bulunmaktadır. Sanal ortamdaki bu oyunun büyüklüğü kendi içerisinde 4-5 dünya büyüklüğündedir. Bu oyuna giren bir oyuncu, merak duygusu ile her yeri görmeyi ve keşfetmeyi istemektedir. Çünkü çocuklar ve yetişkinler 6-7 saatte bitecek bir oyun değil, sürekli oynayabilecekleri, farklı maceralar yaşayabilecekleri, değişik dünyalar görebilecekleri oyunları oynamak istemektedirler. Bu gizemli dünyaları keşfetmek saatlerini hatta haftalarını almaktadır. Oyuncu, oyunun verdiği amaç çevresinde de dolaşmak istememektedir. Çünkü zaten bağımlı kişinin oraya gelme sebebi, kendi amacını kendi oluşturmak istemesi, kendi dünyasını kendisinin kurma düşüncesi yani özgür olmak istemesidir. (...)

Video oyunlarının bağımlılık yapmaması için neler yapılabilir?

Video oyunlarında bağımlılığı önlemek için; çağımızda teknolojiyi hayatımızdan çıkaramayacağımız için bu kullanımın sınırlı olmasında yarar bulunmaktadır. Video oyunlarının, insan yaşamının her alanını işgal etmemesi için günün belirli zaman dilimlerinde oynamak suretiyle bağımlılığın önüne geçme sağlanmaya çalışılmalıdır. Çocukların video bağımlılığını önleme adına çocuğun sanal âlem yerine, doğal ortamlarda vakit geçirmesinin sağlanması, ikili arkadaşlık ilişkilerinde çocuğa destek olunması, sportif etkinliklerinin yaptırılması, sosyal faaliyetlere yönlendirilmesi, teknik gözetime önem verilmesi ve onlara farklı ilgi alanlarının (çeşitli kurslar vs.) oluşturulması ve en önemlisi de aile diyaloglarının sıklaştırılması gerekmektedir. Tüm bunlara rağmen çocuk bağımlılıktan kurtulamıyorsa ve bu durum onun yaşamını olumsuz etkiliyorsa alanında uzman bir psikologdan yardım alınması gerekmektedir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Modern çağın bir gerçeği olan medya, sanal âlem, internet ve bilgisayar dünyası, insanoğlunun hayatında zaman içerisinde önemli bir yer edinmiştir. Kısa olan insan ömründe, yaşamın birçok alanında teknolojinin çeşitli nimetlerinden faydalanılmakta ve bu durum da hayatın daha hızlı yaşanılmasına sebep olmaktadır. Bilgiye ve arzularına anında ulaşma düşüncesi, insanı teknolojinin getirilerine bir nevi mahkûm etmektedir. Çocuk ve yetişkinlerin zaman içerisinde;

- Hayatı mücadelesiz kazanma
- Yapmak istediklerine kolay yoldan ulaşma isteği
- Yaşamdaki başarısızlıklar

- Ailenin ilgisizliği
- Eğitim ortamının problemleri
- Arkadaş çevresi profili
- Ekonomik durum, gibi etkenler çocukları sanal âlemin içine itmekte ve onları bağımlılığa sürüklemektedir.

Son zamanlarda, maddi bir sektör hâline gelen video oyun piyasasının gün geçtikçe büyüdüğü anlaşılmaktadır. Eski oyunlar, yerini sanal oyunlara bırakmaya başlamıştır. Video oyunlarının bu yaygınlığı, bireyi zaman içinde yalnızlaştırmış ve birçok problemi de beraberinde getirmiştir. Günümüzde sanal dünya ve video oyunları üzerine yapılan araştırmalar artmıştır. Bu çalışmada, video oyunları süreci ve video oyunlarının olumlu-olumsuz yönleri ele alınarak "video oyun bağımlılığı"na dikkat çekilmeye çalışılmıştır. Genel olarak bakıldığında, çocuklarda video oyun bağımlılığının birçok etkenle ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır. Görsel medya getirilerinin her ne kadar faydası olsa da ağırlıklı olarak çocuklar ve yetişkinler üzerinde daha çok olumsuz etkilerinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

(...)

Yrd. Doç. Dr. Kadir Alper, Öğr. Gör. Dr. Necmi Aytan, Arş. Gör. Süleyman Ünlü, www.jret.org

KAYNAKÇA

Astız, C.A. (1969), "Pressure groups and power elites in peruvian politics", London: Cornell UP.

Barrett, B & Braham, P. (1995). Media, knowledge and power, London: Routledge.

(...)

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

bağımlılık: Bağımlı olma durumu.

müptela: Tutulmuş.

medya: Büyük iletişim ve yayın organlarının bütününe verilen ad.

Bilgi Kutusu

MAKALE

Herhangi bir konuda bilgi vermek, bir gerçeği ortaya koymak, bir tezi kanıtlamak veya bir düşünceyi savunmak amacıyla yazılan ve temel ögesi fikir olan yazılara **makale** denir. Temel unsuru düşünce olan makaleler öğretici yazılardır. Bu nedenle yazar bilimsel bir üslup; açık, anlaşılır, ciddi bir dil kullanır. Herhangi bir konudaki görüşlerini, belli kanıtlar, belgeler, inandırıcı veriler kullanarak anlatmaya çalışır. Böylece okuyucuyu bilgilendirmeyi amaçlar. Makaleler giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden oluşan bir plan dâhilinde yazılır.

Dil, edebiyat ve sanatla ilgili konuları işleyen edebî nitelikli makaleler olduğu gibi tıp,

ekonomi, sosyoloji gibi bilimin ve bilime dayalı mesleklerin değişik dalları ile ilgili konuları işleyen meslekî makaleler de vardır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz makaleye göre video oyunlarında çocukları bağımlılığa götüren özellikler nelerdir?
2. Okuduğunuz makaleye göre video oyunlarının bağımlılık yapmaması için neler yapılmalıdır?
3. Özet bölümünden hareketle makalede araştırılan konunun ne olduğunu belirleyiniz.
4. Yazarın okuyucuya vermek istediği ileti nedir?
5. Yazar, makalesinde ileri sürdüğü iddialarını hangi araştırma verileriyle desteklemiştir?
6. Okuduğunuz metinden açıklayıcı ve tartışmacı anlatıma örnek paragraflar bulunuz. Bu anlatım yöntemlerinin tercih edilmesinin nedeni nedir?

Çözümlü Örnek Soru

1. Metin

Halkımız televizyon izlemeyi çok seviyor. Araştırmalar gösteriyor ki Türk halkının %95'i televizyon izliyor. Televizyon, insanlarımızın beyinlerini zincirlemiş gibi. İnsanları sanki televizyon yönetiyor. Televizyon neyi doğru gösteriyorsa halkımız onu doğru olarak kabul ediyor ve bilinçaltına yerleştiriyor. Televizyonda hangi ürünün reklamı varsa ya da ünlü bir kişilik hangi ürünü giyiyor ise o ürün moda oluyor. Ne kadar iyi, ne kadar kötü olduğu değerlendirilmiyor bile.

2. Metin

Teknoloji çağının en büyük ürünü olan internet artık her eve girmeye başladı. İnternet kullanımının dünya ve Türkiye genelinde her geçen gün artması, internet kullanım yaşının her geçen gün aşağıya çekilmesi beraberinde birçok riski de getiriyor. İnternet kullanımının birbirinden farklı ve güzel yönleri olduğu gibi aynı derecede kötü yönleri olabiliyor.

Bu iki metnin ortak özelliği olarak aşağıdakilerden hangisi <u>söylenemez</u>?

A) Dilin göndergesel işlevde kullanılması
B) Okuru ikna etme amaçlı yazılması
C) Mecaz anlamlı kelimelere yer verilmesi
D) Bilimsel bir yazıdan alınması

Çözüm

Her iki metin de bilimsel bir yazı türü olan "makale"den alınmıştır. Bu tür metinlerde dil, göndergesel işlevde kullanılır. Dolayısıyla kelimeler gerçek ve terim anlamlarıyla kullanılır. Çünkü metin, her okuyanda aynı etkiyi bırakmalı, farklı anlamlara yol açmamalıdır. Bu tür yazılar, okuru ikna etmek amacıyla yazılır. Bilimsel yazılarda mecaz anlamlı kelimelere ve söz sanatlarına yer verilmez. **Cevap: C**

2 Metin Hazırlık

- Kendinizle ilgili eleştiri duymak hoşunuza gider mi? Neden?

TENKİT İHTİYACI

Avrupa fikir ve sanat âlemi ile temastan sonra memleketimize gelen nevilerden biri de tenkittir. Fakat bu geliş hiç birisine benzemedi. Çünkü öbür nev'iler, meselâ tiyatro, roman, hikâye ve hattâ modern şiir, az çok dram muharriri, romancı ile yani kendilerini vücuda getiren sanatkârlarıyle beraber geldiler. Hâlbuki tenkit, münekkitsiz geldi. Onu edebiyatımızda bazı ufak tefek nümuneleriyle, bazı işaret ve remizleriyle gördük,- hatta çok muvaffak olmuş bazı eserler bile verdi. Hatta bu eserlerin bir iki sanat veya nev'in üzerinde ciddî birtakım tesirler bile yaptığı oldu. Fakat aramızda münekkit diyeceğimiz muharrir henüz yetişmedi. Ve bence bugünkü edebiyatımızın en büyük zaaflarından biri de budur. Bunu bizde ilk defa az çok selâhiyetle garp sanat nevilerinden bahseden, onların usul ve tatlarını anlatan, kendi eski şiirimiz hakkında fikir ve mütalaa serdeden ve bu suretle belki son derecede iptidaî bir malzeme ile cemiyetimizin zevk ve duyuş tarzında en geniş ihtilâli yapanlardan hiç birini unutmadan söylüyorum. Bu hükmü verirken bir isim, son senelerde sık sık tesadüf edilen feyizli bir isim beni şüpheye düşürüyor. Filhakika haddizatında büyük bir sanatkâr olan Nurullah Ataç'ın daima en güzel ve hâlis cinsinden bir münekkit olduğunu biliyorum. Fakat şimdiye kadar o kendisini bir an'anenin veya tek bir eserin havasına kapamağı pek az tecrübe etti. Daha ziyade fikirlerinin üzerinde ısrar etti. Ve şüphesiz ki, bu fikirleri yaymakla edebiyatımıza getirdiği şeylerin muhasebesini yapacak olan istikbal onun rolünün zannettiğimizden çok mühim olduğunu gösterecektir. Fakat benim istediğim ve yokluğundan bahsettiğim münekkit Nurullah Ataç'tan daha başka türlü bir münekkittir.

Hâtıraların empresiyonist ressamı Nurullah Ataç'tan, bugünün Türkçesine, ince rüzgârların taradığı bir ağaç gibi yumuşak nesrinde istediği şekil ve hassasiyeti veren bu cins muharrirden, zaten onu beklemeyiz. O, Thibaudet(Tibaude)'nin sanatkârlara mahsus tenkit diye adlandırdığı nev'in en iyisini yaptı. Fakat daima sevgilerinde mahpus kaldı. Bu sevgilerde pek az aldanmış olmasının da büyük bir meziyet olduğunu ayrıca kaydetmek isterim. Yokluğundan bahsettiğim münekkit garptaki büyük örneklerin nev'inden olan münekkittir. Bunun yokluğu edebiyatımızın her köşesinde görülüyor. Ve bilhassa roman, tiyatro, hikâye gibi neviler bu yokluktan cidden muzdariptir.

Ahmed Midhat ve Namık Kemal'den beri yetmiş seneyi mütecaviz bir zaman içinde bu nevilerin memlekette eseri veriliyor; birçok şöhretli, az şöhretli muharririmiz var, yüzlerce eser daima yenileşen bir okuyucu kütlesinin hayat ve fikir susuzluğunu tatmin ediyor. Beğenilenler, ihtirasla sevilenler, beğenilmeyip bir köşeye atılanlar, tekrar moda olanlar, velhâsıl her cinsten eser var. Ve bunların temas ettiği bir yığın mevzu ve bu mevzuların hemen hepsinin de ister istemez dokundukları birçok meseleler var. Fakat bütün bunlara külli bir bakışla bakan, hayatla, devirle, tarihle, yabancı ana'nelerle ve yerli görenekle onların arasında mevcut gizli ve aşikâr münasebetleri meydana çıkaran,

altarını çizen ve zarurî surette bir tekâmülün mahsûs olması lâzım gelen bu eserlerde o tekâmülün merhalelerini işaret eden tek eserimiz yok. Kâinata bir masal gibi bakan şiir dolu bir güneşten realite âlemine çıktığımız ve Avrupalı nesirle eser yazmağa başladığımızdan beri sadece elimizin ve gözümüzün geçirdiği tecrübe başlı başına mühim bir etüd mevzuu olabilir.

Ahmet Hamdi Tanpınar, Edebiyat Üzerinde Makaleler

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

anane: Gelenek.

etüt: Herhangi bir konuda yapılan inceleme, araştırma.

muharrir: Yazar.

muvaffak olmak: Başarmak.

muzdarip: Izdırap ve acı çeken.

münekkit: Eleştirmen.

numune: Örnek.

remiz: Simge.

salahiyet: Yetki.

tenkit: Eleştirme, eleştiri.

Bilgi Kutusu

TÜRK EDEBİYATINDA MAKALE

Türk edebiyatında makale türünün ilk örnekleri Tanzimat Dönemi'nde görülür. İlk makale, Şinasi tarafından çıkarılan ve ilk özel gazete kabul edilen Tercüman-ı Ahval'de (1860) yayımlanan "Tercüman-ı Ahval Mukaddimesi"dir. Gerek Tanzimat Dönemi'nde gerekse Servetifünun ve Fecriati Dönemi'nde yazılan makaleler, eleştiri-polemik karışımı ürünler olduğundan bugünkü makale türünden uzaktır. Bu tür bizde ancak Cumhuriyet Dönemi'nde çağdaş bir kimlik kazanmıştır.

Namık Kemal, Ziya Paşa, Şemsettin Sami, Muallim Naci, Hüseyin Cahit, Cenap Şahabettin, Fuat Köprülü, Ziya Gökalp, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Refik Halit Karay, Peyami Safa, Falih Rıfkı Atay, Nurettin Topçu gibi sanatçılar bu türde eser vermiştir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. "Tenkit İhtiyacı" makalesinin konusunu ve hedef kitlesini bulunuz.
2. Bu makalenin yazılış amacı nedir?
3. Yazara göre Türk edebiyatında neden eleştirmen yetişmemiştir?
4. Yazar, Nurullah Ataç'ın hangi yönünü takdir etmektedir?
5. Yazara göre, Ahmed Midhat ve Namık Kemal, eleştiri yaparken nerede hata yapmaktadır?
6. Yazar hangi görüşleri ileri sürüyor? Siz bu görüşlere katılıyor musunuz?

Çözümlü Örnek Soru

Sinema sanatı, diğer sanat dalları ile karşılaştırıldığında çok yeni bir sanat dalıdır. Sinema resim, edebiyat, müzik, tiyatro gibi sanat dallarının bir bileşkesi gibidir. Diğer sanat dallarına bakıldığında bu yeni sanat dalının gelişimi öylesine hızlı bir biçimde olmuştur ki, teknik olarak gerçekleştirilen ilk gösteriminden bu yana neredeyse kendini aşar duruma gelmiştir. Ne var ki Yedinci Sanat sinema ile en büyük etkileşim içerisinde olan sanat dalı edebiyat olmuştur. Sinema ile roman arasındaki etkileşimden Monaco (Monako) şu biçimde söz etmektedir: "Sinemanın anlatı potansiyeli öylesinedir ki, en güçlü bağını resim, hatta tiyatroyla değil romanla kurmuştur. Hem filmler hem de romanlar çok ayrıntılı uzun öyküler anlatırlar..." (Monaco, 2000: 47).

Aşağıdakilerden hangisi bu parça için <u>söylenemez</u>?

A) Bir makaleden alınmıştır.

B) Alıntılamaya başvurulmuştur.

C) Kaynak gösterilmiştir.

D) Betimleme yapılmıştır.

Çözüm

A, B ve C seçeneğinde verilen yargılar bu parça için doğrudur. Betimleme değil açıklama yapılmıştır.

Cevap: D

Biyografi

Ahmet Hamdi Tanpınar (1901-1962)

Şiir, makale, deneme, biyografi, edebiyat tarihi, hikâye ve roman türlerinde eserler

yazdı. Şiirlerinde bir imaj ve müzik kaygısı taşıdı, kafiyeye ve ahenge önem verdi. Şiirlerinde hece ölçüsünü kullandı. Hikâye ve romanlarında ise başta "zaman" olmak üzere, "psikolojik anlar", "rüya", "bilinçaltı" temalarını işledi. Hikâye ve romanlarında olaydan çok tahlillere önem verdi.

Eserleri: Bütün Şiirleri (şiir); Mahur Beste, Huzur, Sahnenin Dışındakiler, Saatleri Ayarlama Enstitüsü, Aydaki Kadın (roman); Abdullah Efendi'nin Rüyaları, Yaz Yağmuru (hikâye); Beş Şehir (deneme); Edebiyat Üzerine Makaleler (makale).

Dil Bilgisi

B. Dolaylı Tümleç: Yükleme; yaklaşma (-a, -e), bulunma (-da, -de, -ta, -te) ve ayrılma (-dan, -den, -tan, -ten) ekleriyle bağlanarak cümlede yüklemin göstermiş olduğu iş, hareket ve oluşun anlamını yönelme, bulunma ve çıkma bakımından tamamlayan kelime veya kelime gruplarına dolaylı tümleç denir. Cümlede dolaylı tümleci bulabilmek için yükleme "kime, kimde, kimden; neye, neyde, neyden; nereye, nerede, nereden" sorularından uygun olanı sorulur.

Örnek: • Yarınki toplantıya saat ikide katılacaksın.

Neye katılacaksın? (Yarınki toplantıya)

- Bu arabanın aynısını Orhan'da görmüştüm.

  Kimde görmüştüm? (Orhan'da)

- Sınıftan ilk önce Türker çıktı.

  Nereden çıktı? (sınıftan)

C. Zarf Tümleci: Yüklemdeki iş, hareket ve oluşu; zaman, durum, miktar, sebep, yer-yön bildirerek tamamlayan kelime veya kelime gruplarına **zarf tümleci** denir. Bir cümledeki zarf tümlecini bulabilmek için yükleme "ne zaman, nasıl, ne kadar, neden, niye, nereye" sorularından biri sorulur. Bir cümlede aynı ya da ayrı türden birden fazla zarf tümleci bulunabilir.

Örnek: • Hülya'yı dün sabah görmüştü.

Ne zaman görmüştü? (dün sabah)

- Ziyafet sofrasındaki yemekleri tek tek inceledi.

  Nasıl inceledi? (tek tek)

- Babası, akşama kadar pencerenin önünde onun gelmesini beklerdi.

  Ne kadar beklerdi? (akşama kadar)

- Öfkesinden etrafındaki insanlara bağırıyormuş.

  Niçin bağırıyormuş? (öfkesinden)

- Tamam, ben ileri gideceğim.

Nereye gideceğim? (ileri)

Uyarı: Yön bildiren kelimeler çekim eki alarak kullanılırsa zarf tümleci değil, dolaylı tümleç ya da belirtili nesne olur.

Örnek: • Elindeki valizleri aşağı bıraktı. (zarf tümleci)

- Elindeki valizleri aşağıya bıraktı. (dolaylı tümleç)
- Yardımcı personele bir güzel aşağıyı temizletti. (belirtili nesne)

Çözümlü Örnek Soru

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde zarf tümleci kullanılmıştır?

A) O günden sonra ben görmedim onları.

B) Konuyu nasıl anlatacağına karar verdi.

C) Güzelim resimleri çamura düşürdü.

D) Aradığın her şeyi kitaplıkta bulabilirsin.

Çözüm

O günden sonra / görmedim / onları.
zarf tümleci yüklem belirtili nesne

Konuyu nasıl anlatacağına / karar verdi.
dolaylı tümleç yüklem

Güzelim resimleri / çamura / düşürdü.
belirtili nesne dolaylı tümleç yüklem

Aradığın her şeyi / kitaplıkta / bulabilirsin.
belirtili nesne dolaylı tümleç yüklem

Cevap: A

Çözümlü Örnek Soru

"Bütün öğrenciler, bir yıl boyunca bilim olimpiyatlarına hazırlandılar." **cümlesinin dolaylı tümleci aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Bütün öğrenciler B) Bir yıl

C) Bir yıl boyunca D) Bilim olimpiyatlarına

Çözüm

Bütün öğrenciler, / bir yıl boyunca / bilim olimpiyatlarına / hazırlandılar.

özne zarf tümleci dolaylı tümleç yüklem

Cevap: D

1. Uygulama

Aşağıdaki cümlelerin ögelerini bulunuz.

a. Teknolojinin ilerlemesi, insan hayatını hem olumlu hem de olumsuz yönde etkilemiştir.

Yüklem: .....

Özne: .....

Belirtili nesne: .....

Zarf tümleci: .....

b. Televizyon, bilgisayar ve internet bireyler arasındaki sıcak iletişime engel olmaktadır.

Yüklem: .....

Özne: .....

Dolaylı tümleç: .....

c. Kendisini yalnız hisseden birçok kişi, internette bulunan arkadaşlık sitelerine yönelmektedir.

Yüklem: ....

Özne: ....

Dolaylı tümleç: .....

ç. Gelişen teknoloji, bayramları ve bayram ziyaretlerini teknolojik alana taşımıştır.

Yüklem: .....

Özne: .....

Belirtili nesne: .....

Dolaylı tümleç: .....

A. Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Araştırmaya Dayalı Metin Yazma

Araştırma konusu belirlenir. Kütüphane, genel ağ, basılı yayın vb. kaynaklar taranarak konu sınırlandırılır.

Kaynak Taraması: Araştırmaya dayalı metin yazma sürecinin ilk aşaması konuyla ilgili bilgilerin kütüphane veya genel ağdan taranmasıdır. Araştırma konusu sınırlandırılır ve kaynak taraması buna göre yapılır.

Makale türü hakkında yapılacak bir araştırmada ilk olarak makale konusunda başvurulacak kaynaklar genel ağları araştırılır ve kaynak taraması buna göre yapılır. Genel ağdan tarama yapılırken "Makale nedir?", "makale türünün özellikleri", "makale türünün Türk ve dünya edebiyatındaki gelişimi" veya "makale çeşitleri" gibi ifadeler arama motoruna yazılarak sorgulanır.

Bu aşamada dikkat edilmesi geren en önemli nokta genel ağdaki bilgilerin güvenilirliğini kontrol etmektir. Aynı konuda birbirinin tekrarı olan veya alanında uzman olmayan kişilerin genel ağ ortamına yüklediği bilgiler her zaman güvenilir olmayabilir. Bu nedenle genel ağdaki sayfalarda "Kaynaklar" bölümü olmayan veya herhangi bir kaynağa dayandırılmayan bilgiler şüpheyle karşılanmalıdır. Yazı oluşturulurken edinilen bilgilerin başka kaynaklarla doğrulanması ve desteklenmelidir.

Kütüphane araştırması yapılacağı zaman genel ağ üzerinden kütüphanelerin katalogları önceden taranır, konuyla ilgili kitaplar listelenir. Öncelikle genel bilgi veren ansiklopedilere ve onların atıfta bulunduğu kaynaklara ve güncel yayınlara bakılır.

Kaynak Gösterme: Kaynaklar ya metin içinde ya da metin sonunda verilir.

Alıntılar eğer doğrudan aktarılıyorsa tırnak içerisinde gösterilir. Bu yöntemde, alıntı yapılan ifadenin sonuna numara yazılır. Sayfa sonunda ana metinden ayıran bir çizgi altında verilir. Metinde kullanılan numara buraya yazılarak kaynağın künyesi belirtilir. Dipnotlar numara sırasına göre her sayfanın sonunda devam ettirilir. Aynı kaynak bir sonraki dipnotta tekrar edilecekse "adı geçen eser", ifadesinin ilk harfleri (age.) kullanılarak dipnota sadece sayfa numarası yazılır. "Yazarın adı-soyadı, eserin adı, basıldığı yayınevinin adı, basıldığı şehir, basım yılı, alıntı yapılan sayfa numarası".

Örnek

Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler,* 5. bs. (Ankara: 3A Eğitim Danışmanlık, 1994), 3.

Eserin sonunda kaynakça hazırlanır ve yararlanılan kaynaklar verilir. Yazarın soyadı, adı, eserin adı, yayınevi, basım yeri ve tarihi.

Örnek

KARAKOÇ, Abdurrahim, *Vur Emri*, Ocak Yayınları, Ankara, 1990.

Yaş Türkistan'da, Azimzade imzasıyla çıkan bir makalede bu roman ve yazarıyla ilgili; "...*Romanın sonunda Atabek bir rüya görür. Rüyasında bahçelerine bir inek girip, çiçekleri ezmektedir. Atabek eline bir değnek alıp, ineğe doğru yürümekte ama ona yetişemeyip, ter içinde uyanmaktadır. İleriyi görebilen yazarımız Türkistan'a doğru yaklaşan tehlikeyi sezmiş; iç ve dış düşmanları göz önünde tutmuştur*".[4] Buradan Abdullah Kadiri'nin konu seçiminde ve işleyişinde Rus mehfumunu bilhassa göz önünde bulundurduğu sonucunu çıkarabiliriz.

"Ötken Künler" romanındaki milletin içinde bulunduğu tefrika ortamını tenkit etmiş, millî istiklal için mücadele fikrini bedii bir üslûpla işlemiş, roman kahramanlarıyla Özbeklere ve dolayısıyla Türklere has faziletleri diriltmeye çalışmıştır.

4. Azimzade, Ötken Künlerimiz, Yaş Türkistan, No.18, Paris, 1931, s. 21.

Bu parçada kaynak, sayfa sonunda dipnot olarak verilmiştir. Aynı kaynakça metin sonunda da "Azimzade. "*Ötken Künlerimiz*", Yaş Türkistan, No.18, Paris, 1931." şeklinde verilmiştir.

B. Yazma Tür ve Tekniklerini Uygulama

Yukarıda verilen açıklamalar doğrultusunda ve makale türü ile ilgili öğrendiklerinizden hareketle araştırmaya dayalı bir metin yazınız.

SÖZLÜ İLETİŞİM

A. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Münazara Yapma

Biçim yönünden açık oturuma benzeyen bir tartışma biçimidir. Daha çok okullarda kullanılan münazarada ortaya atılan bir tez olumlu ve olumsuz yönleriyle savunulur. Münazara yolu ile öğrencilerin araştırma, konuşma ve eleştiri becerilerinin geliştirilmesine çalışılır. Münazarada önemli olan doğruyu ortaya çıkarmak değil, tezini en iyi şekilde savunmaktır. Bir tezi her iki yönden görmeye, düşünceyi düşünceyle çürütmeye yönlendirir münazara.

Münazarada iki taraf vardır ve bunlar ekipler oluşturulduktan sonra birer temsilci seçer. Temsilciler bir araya gelerek münazaranın konusunu, tarihini, nerede yapılacağını, jüri üyelerinin kimler olacağını kararlaştırırlar. Ayrıca, konuşma sürelerini belirler.

Münazarada öğrencilerin ders kitapları dışında kaynaklara ulaşması onları, ele alınan

konu doğrultusunda değişik yorumlarla kullanabilmesi gerekmektedir.

Münazaranın sonunda karşı tarafa soru yöneltilir.

Münazarada Jürinin Görevleri

Puanlamak suretiyle münazarayı değerlendirecek olan jürinin tarafsız olması gerekir. Jüri daha önce belirlenen her bir nitelik için 100 puan üzerinden değerlendirme yapar. Jüri, bir başkan seçer; konuşmaları ve puanlamanın nasıl puanlayacağını münazara ekibine bildirir. Jüri değerlendirmesini aşağıdaki noktalara göre yapar:

- Münazaradaki konuşmalarına
- Ekiplerin konuya yaklaşımlarına
- Konuşmacıların hazırlıklarına
- Konuşma yöntemlerine
- Dinleyicileri etkileyip etkilemediklerini
- Konuşmacıların anlatım özelliklerine
- İnandırma ve savunma güçlerine
- Jest ve mimiklere
- Diksiyonlarına (sesi kullanmalarına, söyleyiş sanatlarına)

B. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Uygulama

Kitle iletişim araçlarından bir münazara izleyiniz ya da çevrenizde düzenlenen bir münazaraya imkânlarınız ölçüsünde katılınız.

ÖZET

Makale: Herhangi bir konuda bilgi vermek, bir gerçeği ortaya koymak, bir tezi kanıtlamak veya bir düşünceyi savunmak amacıyla yazılan ve temel ögesi fikir olan yazılara makale denir. Temel unsuru düşünce olan makaleler öğretici yazılardır. Bu nedenle yazar tutarlı, tarafsız, bilimsel bir üslup; açık, anlaşılır, ciddi bir dil kullanır. Herhangi bir konudaki görüşlerini, belli kanıtlar, belgeler, inandırıcı veriler kullanarak anlatmaya çalışır, böylece okuyucuyu bilgilendirmeyi amaçlar. Makaleler giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden oluşan bir plan dâhilinde yazılır.

Türk edebiyatında ilk makale Tanzimat Dönemi'nde Şinasi tarafından Tercüman-ı Ahval'de yayımlanan "Tercüman-ı Ahval Mukaddimesi"dir. Gerek Tanzimat Dönemi'nde gerekse Servetifünun ve Fecriati Dönemi'nde yazılan makaleler, eleştiri-polemik karışımı ürünler olduğundan bugünkü makale türünden uzaktır. Bu tür bizde ancak Cumhuriyet Dönemi'nde çağdaş bir kimlik kazanmıştır.

ÖLÇME DEĞERLENDİRME

1. Dünyada yaşamakta olan tüm müzik türleri, hayat bulduğu milletlerin, toplumların, toplulukların yaşayış biçimleri, değer yargıları, inançları ve ihtiyaçları üzerine kurulmuştur. Bu açıdan bakıldığında ülkemizde icra edilen müzik türlerinin, toplumsal yapımızla direkt ya da dolaylı bir ilişkisi olduğu, kişisel ve toplumsal etkilere sahip olduğu açıktır. Geleneksel müziklerimizin oluşumundan günümüze geçirdiği süreç içerisinde, toplumsal yapımızın önemli etkileri görülebilmektedir. Bu etkileşim sürecinde kimi zaman toplumsal yapımız, kimi zaman kültürel yapımız, kimi zaman da müzik türlerimiz belirleyici rol üstlenmektedir. Türk toplum yapısı, sahip olduğu köklü özellikler ve zamanla gelişen ve değişen değerleriyle sanatsal ve kültürel anlamda yaşanan gelişmelerin odak noktasını oluşturmuştur.

Bu parçadan aşağıdakilerden hangisine <u>ulaşılamaz</u>?

A) Ülkemizde üretilen müzikler, toplumsal yapıyla doğrudan ilgilidir.

B) Dünyada yapılan müzikler, içinden çıktığı kültürü yansıtır.

C) Toplumların inanç ve hayat tarzları müzik türlerinde (eserlerinde) görülür.

D) Müzik alanında oluşturulan eserler kültürün en belirleyici ögesidir.

2. Aşağıdaki parçalardan hangisi bir makaleden alınmış olabilir?

A) Sümerlere göre kurulan medeniyetin ve gelişimin tek kaynağı dinî inançlardır. Bir Sümerli, ancak -dinî anlayışın tam merkezinde bulunan- tanrıların ihtiyaçlarını giderip onlara hizmet ettiği ve tanrıların bundan memnun kaldığı ölçüde değer bulur ve saygınlık kazanır.

B) Çocuk sayılabilecek kadar küçük yaştaki bir genç, değerli taşlara ilgi duyuyordu. Bu yüzden mücevherler ustası olmaya karar verdi. Bu mesleği yapacaksam iyi bir mücevher ustası olmalıyım, diye düşünerek ülkedeki en iyi mücevher ustasını aramaya başladı. Sonunda buldu; yanına vardı, bir süre bekledikten sonra usta tarafından kabul edildi.

C) Dünya, Moğolistan'dan gelen deprem haberiyle bir anda deprem hattında olmayan Moğolistan'ı konuşmaya başladı. Moğolistan'ın güneyinde dün gece saat 04.00 sularında meydana gelen zelzelede ilk açıklanan veriler 16 kişinin yaşamını yitirdiği yönünde.

D) Onu yakından tanıyan bütün bir nesil edebiyatçıları bir yere gelip duyduklarını ve bildiklerini yazsalar ve bir yere toplasalar muhakkak ki kocaman bir kitap dolar. Bu fıkraların dilden dile dolaşan pek meşhurları da vardır. Ben yalnız, Ömer'den dinlediğim bir tanesini anlattım.

3. Ülke ekonomilerinde uygulanan ekonomi politikaları yoluyla giderilemeyen işsizliğe "doğal işsizlik" denilmektedir. M. Friedman tarafından 1986 yılında ortaya atılan bir kavramdır. Ekonomiler bu tür işsizliği önlemeye çalışmaları durumunda enflasyon olgusuyla mücadele etmek durumunda kalacaklardır. Bir başka deyişle, enflasyon oranında yükselme yaratmadan sürdürülebilen en düşük işsizlik oranına "doğal işsizlik" denilmektedir. Doğal işsizlik oranının hesaplanmasında belirli bir yöntem bulunmamaktadır.

Bu parçada aşağıdaki anlatım biçimlerinden hangisi kullanılmıştır?

A) Tartışma

B) Betimleme

C) Açıklama

D) Öyküleme

4. Havada serbest bırakılan her cisim yere düşer. Bu düşmeye sebep olan da yer çekimi kuvvetinden başka bir şey değildir. Cisimlerin ağırlığı ya da hafifliği, aslında yerin onları daha büyük veya daha az bir kuvvetle çekmesiyle ilgilidir. Her cismin diğer cisimler üzerinde belirli bir çekim kuvveti vardır. Bu çekim kuvveti, söz konusu cisimlerin kitlesine ve birbirine olan mesafesine bağlıdır. Cisimler ağırlaştıkça ve aralarındaki mesafe azaldıkça birbirleri üzerindeki çekim kuvveti büyür.

Bu parça için aşağıdakilerden hangisi <u>söylenemez</u>?

A) Bu parça çok anlamlılığa kapalıdır.

B) Süslü ve kapalı bir dil kullanılmıştır.

C) Dilin göndergesel işlevi öne çıkarılmıştır.

D) Terimlere çokça yer verilmiştir.

5. "Bilimsel metinlerde dil, -------- işlevde kullanılır." **cümlesinde boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?**

A) şiirsel

B) alıcıyı harekete geçirme

C) Kanalı kontrol etme

D) göndergesel

6. Aşağıdakilerden hangisi bilimsel metinlerin özelliklerinden biridir?

A) Alanında uzman kişilerce kaleme alınır.

B) Öyküleyici anlatım biçimi kullanılır.

C) Okuyucunun yorumuna göre anlam kazanır.

D) Kişisel duygu ve düşünce ön plandadır.

7. Aşağıdaki ifadelerden hangisi bilimsel yazıları anlatmak için kullanılabilir?

A) Kişisel düşünce

B) Nesnellik

C) Yorum yapma

D) Duygusal yaklaşım

8. Aşağıdakilerden hangisi münazarada jürinin görevleri arasında yoktur?

A) Ekiplerin konuya yaklaşımlarını değerlendirmek

B) Değerlendirirken belirli kriterleri uygulamak

C) Konuşmacıların anlatım özelliklerine müdahale etmek

D) Konuşma yöntemlerini duyurmak

9. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde "okul" kelimesi dolaylı tümleç olarak kullanılmıştır?

A) Bizim okul her gün temizlenir.

B) Bugün okulu aramam gerekiyor.

C) Okula öğleden sonra gidiyormuş.

D) Okul takımımız maçı kazandı.

10. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir yazım yanlışı <u>yoktur</u>?

A) Bu tepe, kenar mahallemize biraz yüksekden bakardı.

B) Mektep değilse bile mektebin çevresi benim için yeniydi.

C) Okulun önünde ki avlu taş döşeli ve demir kapılıydı.

D) Evlerin bacalarından tüten dumanları görüyormusun?

CEVAP ANAHTARI

1. Uygulama

a. Teknolojinin ilerlemesi, insan hayatını hem olumlu hem de olumsuz yönde etkilemiştir.

Yüklem: etkilemiştir

Özne: teknolojinin ilerlemesi

Belirtili nesne: insan hayatını

Zarf tümleci: hem olumlu hem de olumsuz yönde

b. Televizyon, bilgisayar ve internet bireyler arasındaki sıcak iletişime engel olmaktadır.

Yüklem: engel olmaktadır

Özne: Televizyon, bilgisayar ve internet

Dolaylı tümleci: bireyler arasındaki sıcak iletişime

c. Kendisini yalnız hisseden birçok kişi, internette bulunan arkadaşlık sitelerine yönelmektedir.

Yüklem: yönelmektedir

Özne: Kendisini yalnız hisseden birçok kişi

Dolaylı tümleci: internette bulunan arkadaşlık sitelerine

ç. Gelişen teknoloji, bayramları ve ziyaretleri teknolojik alana taşımıştır.

Yüklem: taşımıştır

Özne: Gelişen teknoloji

Belirtili nesne: bayramları ve ziyaretleri

Dolaylı tümleci: teknolojik alana

4. Ünite Ölçme ve Değerlendirme

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
D	A	C	B	D	A	B	C	C	B

5. ÜNİTE
SOHBET / FIKRA

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

Bu üniteyi tamamladığınızda;

- Cumhuriyet öncesi ve sonrası dönemlerde yazılmış sohbetlerin özelliklerini,
- Cumhuriyet öncesi ve sonrası dönemlerde yazılmış fıkraların özelliklerini,
- Türk toplumunda sohbet kültürünü,
- Cümlenin ögelerini,
- Metinlerden hareketle imla kurallarını ve noktalama işaretlerini,
- Özelliklerine uygun güncel bir konuda sohbet veya fıkra yazmayı,
- "Dostluk" konulu bir sohbet gerçekleştirmeyi öğreneceksiniz.

ANAHTAR KELİMELER

Sohbet

Fıkra

Güncel

Cümle Dışı Unsur

Ara Cümle

Ara Söz

OKUMA

1. Metin Hazırlık

- Sohbet, söyleşi, hoşsohbet kelimeleri sizde neleri çağrıştırıyor?

ALTMIŞ BİRİNCİ MEKTUP

Yağmurlara bereket versin! Sağanak sağanak, şiddetli şiddetli dökülen yağmur damlaları yokuş olan yerlerde iki taraflı birer sel meydana getirdi de köşede bucakta, ortada top top veya perakende duran çer çöp ve pisliği silip süpürdü. Bu semavî bağış hem temizlik memurlarının ve hem de terkos kumpanyasının yüzünü güldürdü. Biri arabalarla taşımakla bitmeyen birikmiş süprüntüden kurtuldu. Diğeri güya tükenmesine birkaç gün kalmış gibi alışveriş yerlerini sulamakta kullanacağı suları kazandı. Oldukça da alışveriş kaynadı. Havanın gözü yaşarınca, çeneleri açılan şemsiye tüccarları ortalığa yayılarak kimi şemsiyesiz görürlerse onun kulağı dibinde bağırmak suretiyle iş gördüler. Ya arabacılar! Hiç onlar unutulur mu? Böyle havalarda gün onlarındır. Hem çalakırbaç, hem de iki kat ücret! Öyle ya! Araba geliyor. Sen kendini gözet! Bir yana çekil! Elbette çamur atlar.

Canın isterse bin! Yağmur fırlarken, fiyat neden fırlamasın? Yağmur bereketlidir, derler. Sebze cinsinden şeyler koparılmaz. Kabak yok, fasulye pahalı, çileğe uğurlar olsun, kiraz kurtlandı, vişneler çatladı, armutlar beneklendi, enginarlar kartlaştı, baklalar çürüdü. Hep bu yağmur esnafa bir taze gurur verdi. Ha hava, ha piyasa! İkisi de bir. Hata bizde, borsa oyunlarına hava demezler mi? İşte tıpkısı!

Sucular da kâr edelim derken rüya görmüşe döndüler. Hem suları bulandı hem de birdenbire sıcak bastığı için limonatayı buz ve karla soğutmaya tekrar mecbur oldular. Ne olduysa:

— Haniya buzdan içen, diye bağıranlar oldu. Boyacılara yeni bir faaliyet geldi. Cümlesi alesta! Elbette nezle olanlar çoğaldı.

Hekimler ve eczacılara da kâr göründü. Evlerde sarnıcı olanlarla yağmur suyu küpü bulunanlar mutlaka çamaşıra hazırlanmışlardır. Tatlı su bedava, oh! Gıcır da gıcır! Tahta sileceklere ne mutlu! Hiç olmazsa insan tahtakurusuyla pireden bir gecelik olsun azade kalır. Çayırlara, çimenlere tazelik gelir. Akan evlerde aktarma lüzumunu hissedenler gerçi biraz surat ekşitirler fakat birkaç lehimci fukarasıyla kiremitçilerin yüzü güler.

Kasaplar da şu serinlikten hazzetmişlerdir. Benim gibi seyyar olan muhabirlerin hâlini sormayın. Masraf yerinde, bütçe aştı taştı bile! Bir yerlerde dur otur yok.

Ahmet Rasim, Şehir Mektupları

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

hazzetmek: Hoşlanmak.

kırbaç: Tek parça deri veya uzun esnek bir değneğin ucuna sırım bağlanarak yapılmış vurma aracı.

semavi: Gökle ilgili, göğe ilişkin.

Bilgi Kutusu

CUMHURİYET ÖNCESİ DÖNEMDE SOHBET

Bir konuda derinleşmeden bilgi veren, yazarın kendi düşünce ve görüşlerini okurlara aktarmaya yarayan, konuşma tarzındaki yazılara **sohbet** denir. Yazar, karşılıklı konuşma havası içinde düşüncesini okuyucuları sıkmadan, ayrıntılara girmeden anlatır.

Giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden meydana gelen sohbet yazıları; bir düşünceyi açıklayan, geliştiren metin türlerindendir. Okurların ilgisini çeken günlük olayları konu edinir. Makaleden üslup yönüyle ayrılan sohbet yazılarında senli benli bir anlatım yolu seçilir. Okuyucuya verilmek istenen bilgi ve düşünceler kısa yoldan, derli toplu; yeri geldikçe konuyla ilgili fıkra, halk deyimi, atasözü, vecizeler kullanılarak verilir. Okura verilmek istenen düşüncenin işlenmesini kolaylaştırmak için konu ile ilgili sorular sorulup cevaplandırılır. İyi bir dinleyici olmak, iyi bir sohbet yazmak için önemlidir. Bu dönemde Ahmet Rasim "Ramazan Sohbetleri" adlı eseriyle bu türe katkı sağlamıştır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Metinde geçen, anlamını bilmediğiniz kelime ve kelime gruplarının anlamlarını metnin bağlamından hareketle tespit ediniz. Tahminlerinizi sözlüklerden kontrol ediniz.
2. "Altmış Birinci Mektup" metninin ana düşüncesini bulunuz.
3. Metinde hangi anlatım biçimleri kullanılmıştır?
4. Metnin konusunu bularak metin ile hedef kitlesi arasındaki ilişkiyi söyleyiniz.
5. Okuduğunuz metinden metnin, yazıldığı dönemin gerçekliğini yansıtan unsurları belirleyiniz.

Çözümlü Örnek Soru

Aşağıdakilerden hangisi sohbet türü için <u>söylenemez</u>?

A) Giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden meydana gelir.

B) Üslup yönüyle makaleye benzer.

C) Bir düşünceyi açıklayan, geliştiren bir metin türüdür.

D) Okurların ilgisini çeken günlük olaylar işlenir.

Çözüm

Makaleden üslup yönüyle ayrılır. Çünkü sohbette senli benli bir anlatım yolu tercih edilir. Makalede ise daha ciddi bir üslup kullanılır.

Cevap: B

Biyografi

Ahmet Rasim (1865-1932)

Hikâye, roman, anı, fıkra, inceleme ve araştırma alanlarında yüzü aşkın eser verdi. Şiirleri, gazete ve dergilerde kalmış yazıları da vardır. Roman adıyla basılan eserleri, genellikle birer uzun hikâyedir. Yaşamdan alınan konular, romantik bir tutumla işlenmiştir. Asıl başarısını fıkra, söyleşi, anı türlerindeki eserlerinde gösterdi. Çocukluk yıllarından başlayarak kaleme aldığı anılarında ve fıkralarında renkli, canlı bir anlatımla bir dönemin panoramasını verdi; toplumsal yaşayışın çeşitli yönlerini yansıttı.

Eserleri: İlk Sevgi, Afife, Asker Oğlu, Fuhş-i Atik (hikâye); Muharrir Bu Ya, Falaka, Ramazan Sohbetleri, Şehir Mektupları, Tarih ve Muharrir, Romanya Mektupları (düzyazı)...

2. Metin Hazırlık

- Sizce faydalı iş yapmak nedir? Nasıl yapılır?

FAYDALI BİR İŞ GÖRMEK ZEVKİ

Bir iş görme, bir eser vücuda getirme zevki yalnız münevverlere, sanatkârlara mahsus zevklerden değildir. Bizim en iptidai zannettiğimiz insanlar bile bir eser vücuda getirmenin zevkiyle mest olmasını bilirler. Zaten insanı yeryüzündeki öbür mahlûklardan ayıran başlıca fark da galiba budur. Kaldı ki hayvanlar bile insanlarla beraber yaşamaya razı oldukları andan itibaren ancak iş görmeye yanaştıkları nispette insanların gözüne girebilmişlerdir. Zamanımızda büyük şehirlerde süs hayvanı hâline gelen kedilerle köpekler bile fare tuttukları ve bekçilik ettikleri için sevilirler.

Bilmem size de öyle gelir mi? Evlerde, odaların için beslenen, kucaklarda dolaşan kedilerle köpeklerin suratlarında pek mahzun bir hâl vardır. Ne yapacaklarını bilmedikleri için yüzünüze âdeta ağlar gibi bakarlar. Onların faydasız, lüzumsuz olduklarını hissettiklerine, bir iş görmeden oturdukları için kederlendiklerine hükmetmek herhâlde yanlış olmayacaktır. Bir de tarlayı sürüp veya akşama kadar döğen çevirip de bir kenarda işini görmüş, vazifesini bitirmiş, ortaya bir eser koymuş olmanın huzuruyla geviş getiren öküzün o keyifli, insanın yüzüne "Sanki siz bugün ne yaptınız?" diyen bir tavırla bakmasını hatırlayınız. Böyle bir manzara karşısında vazifesini yerine getirmiş öküze karşı bir saygı duygusu beslememenin imkânı var mıdır? Yokuşlarda, arkalarına bağlanmış yüklü arabaları var kuvvetlerini harcayarak düze çıkarmaya çalışan atları bilmem siz de benim gibi hayranlıkla seyreder misiniz? Onları seyrederken içimde, arabanın bir ucuna dayanarak onlara yardım etmek arzuları uyanır. Çünkü bir iş başarmak uğrunda bu derece gönülden gayret sarf etmek hayran olmaya değer bir meziyettir. Atların ne düşündüklerini tabii

bilmiyoruz fakat onların arabalarını yokuşlardan düzlüklere çıkardıkları zaman keyifli keyifli bir koşuşları vardır ki, yalnız bu hâllerine bakıp onların da, tıpkı insanlar gibi, zor bir işi başarmaktan zevk duyduklarına hükmetmek yerinde olur.

Fakat insanların iş görmek bakımından daha üstün olan tarafları, gördükleri işin mutlaka faydalı olması hususunda besledikleri samimi arzudur. Hayvan bilmez, ona, hiçbir faydası olmayan işler uğrunda tükenmez bir gayret sarf ettirmek mümkündür. Susuz bir bostan kuyusunun dolabını bir at ömür boyunca, bir iş görüyor sanarak çevirebilir. Fakat insanlar yaptıkları işlerin faydalı olmasını, bir şeye yaramasını isterler.

(...)

Sabah, akşam işinize gidip gelirken yollarda bir binayı elbirliğiyle yükseltmeye çalışan birçok inşaat işçisi görürsünüz. Bütün bu insanlar faydalı bir iş yaptıkları kadar, bir eser vücuda getirmeye katıldıkları, yapılan çorbada tuzları olduğu için mesutturlar. İnşaat biter, bina meydana çıkar, işçiler hesaplarını görüp başka bir inşaatta vazife alırlar. Fakat fırsat düşüp evvelce yapmış oldukları binanın önünden geçerlerken orada bir duvar örmüş, bir sıva yapmış veya sadece temel toprağı bile çıkarmış olsalar "Bu binayı ben yaptım." diye iftihar ederler. İşin garip olan tarafı da bir binanın hakikaten kimin tarafından yapılmış olduğunun bilinmemesidir. Mal sahibi onun kendi eseri olduğuna inanır. Mühendis veya mimar "Ben yaptım." der. Hâlbuki duvarlarını yükseltmiş olan duvarcılar, betonlarını dökmüş olan beton işçileri, döşemelerini çekmiş, kapılarını, çerçevelerini takmış olan marangozlar, damını örtmüş olan çatı işçileri binaya göğüslerini gere gere kendi eserleri olarak bakmaktadırlar.

Bir binaya sadece kırk, elli çivi çakmış olan adamın bile kendini o binayı vücuda getirenler arasında saymakta şüphesiz hakkı vardır.

Zaten işin garip olduğu kadar güzel olan tarafı da bu değil midir?

(...)

Pekâlâ hatırlayacaksınız: İkinci Dünya Harbi patlamadan önce Almanya'da baş gösteren işsizliğe bir çare olmak üzere birtakım boş gezen adamları toplayıp onlara güya iş gördürüyormuş hissini vermek için dibi delik fıçılarla su taşıtmışlardı. Geçenlerde bir mecmuada bu hizmete katılmış adamlardan birinin hatıralarını okudum. Sabahtan akşama kadar dibi delik fıçıya su taşımış olan o adam: "Hayatımda bundan büyük bir işkence tasavvur edemiyorum. Faydasız ve dolayısıyla lüzumsuz bir insan hâline geldiğimi ilk defa o günlerde hissettim ve üç gün çalıştıktan sonra aç kalmayı göze alarak delik fıçıya su doldurmak teklifini kesin surette reddettim." diyordu. İnsanın canı belki boş oturmaktan sıkılır, fakat bütün hayatında çalıştığı hâlde bir tek faydalı eser vücuda getirememiş adamın sıkıntısı herhâlde boş oturmuş adamın sıkıntısından bin kere daha ağırdır. Eğer gündelik hayatımızda akşamüstü yorgun argın evimize döndüğümüz zaman biraz olsun gülebiliyor, neşelenebiliyorsak bu neşenin tohumlarını o günkü çalışmalarımızda faydalı bir iş gördüğümüze inanmamızda aramalıyız. Faydalı bir hizmet bütün meşakkatleri unutturur. İnsan kendi kendine kalıp da o müthiş muhasebeye daldığı zaman ancak, "Ben

de memleketimde, işimde, evimde faydalı olabiliyorum, bu toplulukta benim de bir vazifem var." diyerek teselli bulabilir.

Allah kimseyi böyle bir teselliden mahrum bırakmasın!

Şevket Rado, Eşref Saat

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

hükmetmek: Egemenliği altında bulundurmak.

iptidai: İlkel.

mahlûk: Yaratık.

mahzun: Üzgün.

mest olmak: Kendinden geçmek, çok mutlu olmak.

meşakkat: Güçlük.

Bilgi Kutusu

CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE SOHBET

Sohbet türü gazeteyle birlikte gelişmiştir. İlk örnekleri Tanzimat Dönemi'nde verilen sohbet Cumhuriyet Dönemi'nde gelişme gösterir.

Türk edebiyatında diğer türlere kıyasla sohbet türünde daha az eser verilmiştir. Bazı yazarlarımız sohbet türündeki yazılarını kitaplaştırmıştır. Suut Kemal Yetkin (Edebiyat Söyleşileri), Şevket Rado (Eşref Saat), Melih Cevdet Anday (Dilimiz Üzerine Konuşmalar) ve Nurullah Ataç (Dil Üzerine Söyleşiler) gibi yazarlar bu türde eserler vermiştir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Yazara göre faydalı iş nedir? Para karşılığı da olsa kişi neden faydasız işleri yapmaktan kaçınmaktadır?
2. "Faydalı Bir İş Görmek Zevki" metninin ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini belirleyiniz.
3. Metnin konusunu ve yazılış amacını söyleyiniz.
4. Okuduğunuz sohbet yazısını "Altmış Birinci Mektup" yazısıyla karşılaştırarak sohbet türünün ortaya çıkışı ve tarihsel dönemle ilişkisini belirleyiniz.
5. Metinde kullanılan düşünceyi geliştirme yollarını bularak bunların işlevlerini belirleyiniz.

Çözümlü Örnek Soru

Aşağıdakilerden hangisi Cumhuriyet Dönemi sohbet yazarlarından biri değildir?

A) Melih Cevdet

B) Nurullah Ataç

C) Ahmet Rasim

D) Şevket Rado

Çözüm

Ahmet Rasim, Cumhuriyet öncesi sohbet türünde eser veren bir yazardır.

Cevap: C

Biyografi

Şevket Rado (1913-1988)

Dergilerde yayımlanan söyleşileriyle tanındı. Söyleşileri, genellikle gençlere doğru yolu gösteren, yaşama sevinci uyandıran, karşılaşılabilecek zorlukları iyimser bir görüşle yorumlayan özellikler taşır. Oldukça yalın bir dili vardır.

Eserler: Şiirler (şiir); Eşref Saat, Ümit Dünyası, Hayat Böyledir, Aile Sohbetleri (söyleşi); 50. Yılında Sovyet Rusya (gezi yazısı)...

3. Metin Hazırlık

- Köşe yazısını takip ettiğiniz bir köşe yazarı var mı? Varsa ne tür yazıları okumaktan zevk alıyorsunuz?

SİNEMA

Boş vaktim oldukça sinemaya giderim. Yumuşak bir karanlığa gömülmüş, makinenin hışırtısını dinleyerek, cismimin değil, ruhumun bir çetin yol üzerinde mola verdiğini hissederim. Karanlık, ölümün bir parçasıdır. Onun için dinlendiricidir. Büyük dinlenme, bir karanlık denizine dalıp bir daha ışığa kavuşmamaktan başka nedir?

Sinemanın diğer bir fazileti de olgun yaşın, kafatası içinde bir deste devedikeni gibi sert duran acıtıcı mantığı yerine, çocuk saflığını ve kolayca aldanış kabiliyetini koymasıdır. Rüya âlemi üzerine açılmış sihirli bir pencereyi andıran beyaz perdede koşuşan, dövüşen, düşen, kalkan şu ahmak kişilerin tatsız tuhaflıklarından veyahut kovboy biniciliklerinden veya olağanüstü hırsızlık olaylarından başka türlü tat almak mümkün olur muydu? İnsan saflığıyla beslenen sinema edebiyatı, henüz kıymetsiz yazarın işidir. Resmi beyaz perde üzerinde kımıldayan şu rimel ile kirpiğinin her teli bir ok gibi dikilmiş güzel kadının gözünden damla damla akan sahte gözyaşları, zevkini ve sağduyusunu, şapka ve bastonuyla birlikte vestiyere bırakmayan adamı, üzüntüden değil, ancak can sıkıntısından ağlatabilir.

Sinema, böyle yormayan masum bir göz eğlencesi kaldıkça yorgun başın sevimli bir sığınağıdır. Her zevkini kaybetmiş ruhu, çocukluk tazeliğine kavuşturan bu karanlıkta, basit musiki, tatlı bir ninni vazifesini görür. Ben, en güzel ve en dinlendirici uykularımı sinemanın ipek yastıklar gibi başın arkasına yığılan yumuşak karanlıklarına borçluyum.

Ahmet Haşim, Bize Göre

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

kovboy: Amerika'da sığır çobanı.

rimel: Kadınların kirpiklerini kıvırmak ve daha uzun göstermek için fırça ile sürdükleri yağlı sürme, maskara.

Bilgi Kutusu

FIKRA (KÖŞE YAZISI)

Fıkra, gazete ve dergilerin belirli sütunlarında yayımlanan, güncel, siyasal ve toplumsal sorunları ele alan, bunları ayrıntılara inmeden işleyen, başlıklı, imzalı yazılara fıkra

denir. Çoğunlukla bir günlük ömrü olan fıkraların anlatımları olabildiğince yalın ve yoğundur.

Ele alınan sorun girişte söylenir, gelişmede açıklanır. Açıklama yapılırken makalede olduğu gibi kanıtlama, doğrulama yoluna gitmek zorunluluğu yoktur. Toplumsal, siyasal, kültürel gerçekleri ortaya dökmeyi; bu yolla kamuoyu oluşturmayı ve okuru yönlendirmeyi amaçlar. Yer yer nükteli sözler kullanılır.Fıkralarda yazar kendi görüşlerini ortaya koyar. Günlük konuşma diliyle yazılır.

CUMHURİYET ÖNCESİ DÖNEMDE FIKRA

Fıkra türü gazeteciliğin gelişmesine paralel olarak 17. yüzyıl Fransa'sında doğmuştur. Belli sayılarda çıkarılan gazetelerde günlük olaylar bir haber niteliğinde sunuldu. Daha sonra olaylar hakkında fikir yazıları günübirlik yazılmaya başlandı. Böylece başlı başına bir uğraş hâline gelen fıkra yazarlığı, yeni bir tür olarak fıkrayı ortaya çıkardı.

Türk Edebiyatında da Batı'da olduğu gibi fıkra türü gazeteciliğin gelişmesi ile ortaya çıktı. İlk resmî gazete Takvim-i Vakayi güncel haberlerin paylaşıldığı bir araçtı. Türk edebiyatında fıkra yazarlığı, Şinasi'nin 1860 yılında Agâh Efendi ile birlikte çıkardıkları ilk özel gazete Tercüman-ı Ahval'deki yazılarıyla başladı. Bu dönemde yazı türleri arasında bir ayrım yapılmayarak güncel olaylar ile ilgili fikir yazıları makale gibi okura sunuldu.

Gerçek anlamda ilk fıkra yazıları Servetifünun Dönemi'nde görülür. Bu dönemde Ahmet Rasim, Hüseyin Cahit Yalçın, Ahmet Haşim gibi sanatçılar fıkra türünde eserler kaleme aldı.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. "Sinema" metninin konusunu bulunuz. Konunun güncelliği hakkında ne düşünüyorsunuz?
2. Yazarın bu parçada ileri sürdüğü görüş nedir? Ortaya koyduğu bu görüşlerden hangisinin bilgi, hangisinin yorum olduğunu belirleyiniz.
3. "Sinema" metnini "Faydalı Bir İş Görmek Zevki" metniyle üslup bakımından karşılaştırınız. Benzer ve farklı yönlerini belirleyiniz.
4. Yazarın "Büyük dinlenme, bir karanlık denizine dalıp bir daha ışığa kavuşmamaktan başka nedir?" cümlesiyle vermek istediği ileti nedir?

Çözümlü Örnek Soru

Aşağıdakilerden hangisi fıkra türünün özelliklerinden biri <u>değildir</u>?

A) Güncel, siyasal ve toplumsal sorunları ele alır.

B) Sanatsal, süslü bir dil ve anlatım kullanılır.

C) Yazar kendi duygu ve düşüncelerini ortaya koyar.

D) Gazete ve dergilerin belirli sütunlarında yayımlanır.

Çözüm

A, C ve D seçeneğinde verilenler fıkra türünün özelliklerindendir. Fıkralarda sanatsal, süslü bir dil ve anlatım değil; günlük konuşma dili, sade bir anlatım tercih edilir.

Cevap: B

Biyografi

Ahmet Haşim (1884-1933)

"Sanat için sanat" anlayışını benimsedi. Ona göre, şiir ile düzyazı birbirinden kesin çizgilerle ayrılır. Şiir "duyulmak" için, düzyazıysa "anlaşılmak" içindir. Şiirdeki güzelliğin kapalılıktan doğduğunu, şiir dilinin "müzikle söz arasında, sözden çok müziğe yakın" olduğunu savundu. Şiirde birinci plana uyumu, ikinci plana da anlamı aldı. Türlü anlamlara gelen, herkesi hoşlanacağı duygulara sürükleyen, anlam bakımından tam bir açıklık taşımayan, okuyucunun hayalini her an uyanık tutan şiire varmaya çalıştı. Batılı sembolistlerde olduğu gibi, görünen âlemin ötesinde, görünmeyen bir âlemin varlığına inandı. İnsanın iç ürperişlerini, akşam güneşinin renklerini, dizelerle resim yapan bir sanatın özelliklerini, ışıklı duygularla, renkli seslerle örülü bir kompozisyonu onda bolca bulabiliriz. Aşk ve doğa, şiirlerinin en belirgin konularıdır.

Bütün şiirlerinde aruz ölçüsünü kullandı. Arapça, Farsça kelimelere, tamlamalara, benzetmeli, istiareli, mecazlı anlatıma çok yer verdi. Son şiirlerinde, yalın bir dile yöneldi. Düzyazılarındaysa açık, anlaşılır, yalın bir anlatımı benimsedi.

Eserleri: Göl Saatleri, Piyale (şiir); Bize Göre, Gurâbâhâne-i Lâklâkân, Frankfurt Seyahatnamesi (düzyazı)...

4. Metin Hazırlık

- Bir yazarın anısına ödül törenleri düzenlenmesini nasıl değerlendiriyorsunuz?

ANILMAK ÜZERİNE

Sait Faik'i mayıstan mayısa hatırlarız. Sait Faik, hiç şüphesiz Türk edebiyatının en iyi hikâyecilerinden biridir. Ama onu mayıstan mayısa hatırlayışımızın sebebi bu değildir. Öyle olsa onu mayıstan mayısa değil, her zaman hatırlamamız gerekir. Öyle olsa onun kadar değerli başka hikâyecilerimizi de hatırlamamız gerekir. Sait Faik'i mayıs ayında güncelleştiren neden, kendi adına düzenlenen Sait Faik Armağanı'dır. Değerli hikâyecimizin vakitsiz ölümünden beri her yıl aksatılmadan yapılan bu yarışma, hikâye dalında kalem oynatan tüm Türk yazarlarının en fazla amaçladıkları saygın bir armağandır. Daha aylar öncesinden o yılki Sait Faik Armağanı'nı kimin kazanacağı bir merak ve heyecan konusu olur. Hikâye kitabının kabına Sait Faik Armağanı kuşağını takınan yazarın hem onuru pohpohlanmış, hem satış olasılığı artırılmış olur. Bu armağanın ilkine layık görülmüş bir yazar olarak bunu kendi şahsımda çok iyi bilirim. Daha sonraki yıllar beni de seçiciler kuruluna aldılar. İlkin rahmetli Refik Halit Karay'ın, sonra rahmetli Sabri Esat Siyavuşgil'in, şimdi de Sayın Vahit Turhan'ın başkanlığında her yıl toplanır ve her seferinde de birinci seçmek için oldukça güçlük çekeriz. Çünkü çoğu yıllar katılma büyük olur. Bazen armağana layık nitelikteki yazarlar arasındaki küçük fark da seçimi zorlaştırır. Sonunda biri seçilir. Kazanan ve onu tutan okurlar sevinir. Kazanamayanları tutanlar jüriye çatar. Bu öyle yıllar yılı sürer gider.

Sait Faik, Parmakkapı'daki Sanatseverler Lokalinde yapılan bir tartışmada sık sık sözü geçen "mezen" kelimesinin anlamını merak etmişti. Bir arkadaşı:

Mezen diye sanatçıları koruyan varlıklı sanat dostlarına denir, demişti. Sait Faik'in buna tepkisi çok hoştur:

Desene annem en büyük mezenmiş.

Gerçekten de bu cevherli aylağı yaşamı boyunca hep annesi korudu. Hiçbir meslek tutmadan başıboş yaşamasını o sağladı. Babası Adapazarlı bir tüccardı. Tahsil için Grenoble'e bile yolladığı oğlunun, kendi kereste fabrikasında çalışmasa bile, bir iş tutmasını istiyor, Sait'in aylaklığına tutuluyordu. Babasının hışmına karşı onu hep annesi arkaladı. Ve Sait Faik, Türk edebiyatında pek az kişiye nasip olan bir başıboşluk, Almanların "Musse" dediği bir yaratıcı rahatlık içinde, keyfi istediği zaman yazdı, keyfi istediği zaman durdu. Ekmek parası için sabahtan akşama kadar yazmak zorunda bir Orhan Kemal'e kıyasla lüks mevkide yaşar gibi mutluluğu vardı. Vakitsiz ölümünden sonra adının unutulmamasını ilk düşünen de yine annesi oldu. Tüm varını Darüşşafaka Cemiyetine bir tek şartla bağışladı: Her yıl onun adını taşıyacak bir armağan düzenlenmesini istiyordu. Böylece Darüşşafaka Cemiyeti de yılın en önemli bir edebiyat yarışmasına önayak oldu ve oluyor.

(...)

Haldun Taner, Çok Güzelsin Gitme Dur

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

cevher: İyi yetenek.

Darüşşafaka: Şefkat yuvası.

lokal: Dernek evi.

Bilgi Kutusu

CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE FIKRA

Cumhuriyet Dönemi'nde gelişmeye başlayan fıkra türü Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Peyami Safa, Falih Rıfkı Atay, Yusuf Ziya Ortaç, Ahmet Kabaklı, Yaşar Nabi Nayır gibi yazarlar tarafından benimsendi.

Edebî fıkra dalının gelişmesinde gazeteler yanında sayıları artan Ülkü, İstanbul, Türk Düşüncesi, Türk Dili, Hisar vb. sanat ve edebiyat dergilerinin büyük katkısı oldu. Haldun Taner, Ahmet Kabaklı, Oktay Akbal gibi yazarlar fıkra yazarlığını sürekli bir uğraş olarak benimsedi.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Yazar, Sait Faik'in başarılı eserler vermesini ne ile ilişkilendiriyor?
2. Fıkra türünün ortaya çıkmasında sözlü ve yazılı kültürün, toplumsal değişimlerin ve etkileşimlerin, yayın organlarının ve teknolojinin etkisi nedir? Açıklayınız.
3. Okuduğunuz metinde millî, manevi ve evrensel değerler ile sosyal, siyasi ve tarihî ögeleri belirleyiniz.

4. Cümle yapıları ve anlatımından hareketle metnin üslup özelliklerini belirleyiniz.

5. Yazarın ortaya koyduğu bilgi, tespit ve yorumları; gerekçe, kanıt, tutarlılık, geçerlilik, doğruluk açısından değerlendiriniz.

Çözümlü Örnek Soru

Aşağıdakilerden hangisi edebî fıkra türünün gelişmesine katkı sağlayan sanat ve edebiyat dergilerinden biri değildir?

A) Ülkü
B) Türk Dili
C) Bilim Teknik
D) Hisar

Çözüm

Ülkü, Hisar, Türk Dili sanat ve edebiyat dergisi, Bilim Teknik ise popüler bilim dergisidir.

Cevap: C

Dil Bilgisi

CÜMLE DIŞI UNSUR

Cümlenin kuruluşundaki ögelere dâhil olmayan; sadece dolaylı olarak yardımcı olan kelime, kelime grubu veya cümlelere cümle dışı unsur denir. Bu unsurlar açıklama, pekiştirme gibi işlevlerle cümlede yer alır ve cümlenin her yerinde bulunabilir. Bağlaçlar, ünlemler, seslenme ve hitap kelimeleri ile ara söz ve ara cümleler cümle dışı unsur olarak kullanılır.

Örnek: Çok düşündü ancak bu olaydan babasına bahsedemezdi. (bağlaç)
CDU

- Hey, bu tarafa doğru gelin! (ünlem)
  CDU
- Mehmet -kendisi komşumuzdur- kibar ve hassas biriydi. (ara cümle)
  CDU

Ara Söz ve Ara Cümle: Cümlenin tamamının ya da cümledeki bir ögenin anlamını kuvvetlendirmek, pekiştirmek, açıklamak amacıyla kullanılan ve cümlenin herhangi bir ögesi olarak kabul edilmeyen söz veya kelime grubuna ara söz, cümle şeklinde olanlara da ara cümle denir.

Örnek: Masanın üzerindeki kalemi, ucu sivri olanı, uzatır mısın? (ara söz)

- Mustafa -geçen yıl hukuk fakültesini kazandı- dün okula gelmişti. (ara cümle)

Uyarı: Ara söz ve ara cümleler çıkarıldığında, cümlenin anlamında eksilme veya bozulma olmaz. Ara sözler cümlede herhangi bir ögenin açıklayıcısı olur ve açıklayıcı oldukları ögeyle birlikte değerlendirilir. Bunlar cümle içinde iki virgül, iki kısa çizgi arasında ya da yay ayraç içinde kullanılır.

Örnek: Tören konuşmanızı (sosyal medyanın zararları) çok beğendi. (ara söz)

- Mahmut Bey — Ceyhan'da beraber çalıştığımız öğretmen arkadaş — yarın buraya gelecek. (Ara söz, özne görevindedir.)
- Ferhat Bey (müdür yardımcısı) sizi görmek istiyor. (ara söz)

CDU

1. Uygulama

Aşağıdaki cümlelerdeki cümle dışı unsurları bulunuz.

a. Sucular da kâr edelim derken rüya görmüşe döndüler.

.....
.....

b. Kasaplar da şu serinlikten hazzetmişlerdir.

.....
.....

c. Onları seyrederken içimde, arabanın bir ucuna dayanarak onlara yardım etmek arzuları uyanır.

.....
.....

ç. Susuz bir bostan kuyusunun dolabını bir at ömür boyunca, bir iş görüyor sanarak çevirebilir.

.....
.....

d. Allah kimseyi böyle bir teselliden mahrum bırakmasın!

.....
.....

e. Boş vaktim oldukça sinemaya giderim.

.....
.....

f. Sinema, böyle yormayan masum bir göz eğlencesi kaldıkça yorgun başın sevimli bir sığınağıdır.

.....
.....

g. Babası Adapazarlı bir tüccardı.

.....
.....

h. Darüşşafaka Cemiyeti de yılın en önemli bir edebiyat yarışmasına önayak oldu.

.....
.....

2. Uygulama

Aşağıdaki cümlelerdeki yazım yanlışı olan kelimeleri bularak bunların doğru yazımlarını boş bırakılan yere yazınız.

a. — Haniya buzdan içen, diye bağıranlar oldu. (.....)

b. Sait Faik'i Mayıs ayında güncelleştiren neden, kendi adına düzenlenen Sait Faik Armağanı'dır. (.....)

c. Bu öyle yıllaryılı sürer gider. (.....)

ç. Gerçektende bu cevherli aylağı yaşamı boyunca hep annesi korudu. (.....)

d. Onların faydasız, lüzumsuz olduklarını hissettiklerine, bir iş görmeden oturdukları için kederlendiklerine hükmetmek her hâlde yanlış olmayacaktır. (.....)

e. Zaten insanı yer yüzündeki öbür mahlûklardan ayıran başlıca fark da galiba budur. (.....)

f. Zaten işin garip olduğu kadar güzel olan tarafı da bu değilmidir? (.....)

YAZMA

A. Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Fıkra Yazma

Bu tür çalışmalarda ilk olarak güncel bir yazma konusu ve yazının ana düşüncesi belirlenir. Metinde kullanılacak bilgi, düşünce, anekdot, mizah, anı, örnek vb. karar verilir. Gündemle konunun ilişkisi kurulur.

Metnin temel bölümleri, bu bölümlerde değinilecek bilgi ve düşünceler sıralanır.

Metnin tutarlılığı değerlendirilir. Anlatım bozuklukları, yazım ve noktalama hataları düzeltilir. Yazılan fıkra "Yazma Öz Değerlendirme Formu"na göre değerlendirilir.

B. Yazma Tür ve Tekniklerini Uygulama

Yukarıda verilen açıklamalar doğrultusunda güncel bir konuda fıkra yazınız.

SÖZLÜ İLETİŞİM

A. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Türk Toplumunda Sohbet Kültürü

Toplum hayatında insanların yiyecek, içecek kültürleri oldukça önemli bir yere sahiptir. Türk toplum hayatında da kahve ve kahvehane kültürünün önemli bir yeri vardır. Tarihî süreç içinde sosyal çevre eğitimi sürecini etkileyen bir mekân olmuş kahvehaneler ve bu mekânın baş içeceği olmuş kahve kültürünün sözlü kültürümüz sayesinde bugünlere kadar gelmesi önemlidir. (...)

Günlük hayatın bir parçası ve özellikle ikram edilme vasfıyla önceleri sosyal bir statü göstergesi olan kahve, diğer yandan eğlence, sohbet ve misafirlik gibi sosyal kurumların yeri doldurulamaz içeceği olmuştur (Açıkgöz, 1999:170).

"Türk toplumu içinde sohbetlerin çeşnisi kahvedir. Bu durum sadece kıraathanelerde değil, tüm dost sohbetlerinde ve ilişkilerinde geçerlidir. Dolaysıyla çaysız ve kahvesiz sohbetler yarım kalmakta, dostluklar pekişmemektedir. Bu etkinin bir sonucu olarak da bir fincan kahvenin hatırına kırk yıl ömür biçilmiştir."

Kadir Ulusoy, Genel Ağ'dan

B. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Uygulama

Çevrenizde bulunan kişilerle "dostluk" konusunda bir sohbet gerçekleştiriniz. Bunun için dostluk konusuyla ilgili gözlem, inceleme veya araştırma yapınız.

Sohbetinizi deyim, atasözü, vecize, terim, alıntı, kısa hikâye, anı, şiir, fıkra, söz sanatları, istatistiklerden yararlanma vb. unsurlarla zenginleştiriniz.

Sohbetinizde; önemli noktaları vurgulayan ve konuşmayı takip etmeyi kolaylaştıran, dinleyicilerin ilgisini canlı tutmanıza yardımcı olan çeşitli geçiş ifadelerini (bundan dolayı, özellikle, kısacası vb.) kullanınız. Sohbetinizi dostlukla ilgili genel bir iletiyle bitiriniz.

ÖZET

Sohbet, bir konuda derinleşmeden bilgi veren, yazarın kendi düşünce ve görüşlerini okurlara aktarmaya yarayan, konuşma tarzındaki yazılardır. Giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden meydana gelen sohbet yazıları; bir düşünceyi açıklayan, geliştiren metin türlerindendir. Okurların ilgisini çeken günlük olayları konu edinir.

Sohbet türü gazeteyle birlikte bir gelişme gösterir. İlk örnekleri Tanzimat Dönemi'nde verilen sohbet Cumhuriyet Dönemi'nde gelişme gösterir. Türk edebiyatında diğer türlere kıyasla sohbet türünde daha az eser verilmiştir. Cumhuriyet öncesi dönemde Ahmet Rasim "Ramazan Sohbetleri" adlı eseriyle bu türe katkı sağlamıştır. Cumhuriyet Dönemi'nde Suut Kemal Yetkin, Şevket Rado, Melih Cevdet Anday ve Nurullah Ataç bu türde eser veren sanatçılardır.

Fıkra, gazete ve dergilerin belirli sütunlarında yayımlanan, güncel, siyasal ve toplumsal sorunları ele alan, bunları ayrıntılara inmeden işleyen, başlıklı, imzalı yazılardır. Çoğunlukla bir günlük ömrü olan fıkralarda anlatımlar olabildiğince yalın ve yoğundur. Fıkralarda yazar kendi düşünsel görüşlerini ortaya koyar. Günlük konuşma diliyle yazılan fıkralarda nükteli ifadelere yer verilir.

Türk edebiyatında fıkra yazarlığı, Şinasi'nin Agâh Efendi ile birlikte çıkardıkları ilk özel gazete Tercüman-ı Ahval'deki yazılarıyla başladı. Bu dönemde yazı türleri arasında bir ayrım yapılmayarak güncel olaylar ile ilgili fikir yazıları makale gibi okura sunuldu. Gerçek anlamda ilk fıkra yazıları ise Servetifünun Dönemi'nde görülür. Bu dönemde Ahmet Rasim, Hüseyin Cahit Yalçın, Ahmet Haşim vb. sanatçılar fıkra türünde eserler kaleme aldı.

Cumhuriyet Dönemi'nde gelişmeye başlayan fıkra türü Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Peyami Safa, Falih Rıfkı Atay, Yusuf Ziya Ortaç, Ahmet Kabaklı, Yaşar Nabi Nayır gibi yazarlar tarafından benimsenerek bu türde eserler verilmiştir.

ÖLÇME DEĞERLENDİRME

1. Ümit, hayatta vardığınız değil, varacağınızı zannettiğiniz en uzak hedeftir. Ona belki de hatta ekseriya varamazsınız. Ama ümit sizi mütemadiyen o hedefe doğru çeker. Daima onun peşinde gidersiniz. Yorulmazsınız çünkü cazibesi size hayatı sevdirir. Gözünüzden silindiği, onu kaybettiğinizi sandığınız anlar, hayatınız en karanlık anlarıdır. Fakat ruhu sıhhatli olan insan, onu tekrar bulmakta gecikmez. Açılmamış bir kapının arkasında, yürünmemiş her yolun sonunda, kazılmamış her toprağın ve başlamamış her çalışmanın altında pırıl pırıl ümit yatmaktadır. Biz hastamızdan istediğimiz kadar ümidi keselim; hekimlik bütün kudretine rağmen çare bulamasın! Dedelerimiz ne demişler: çıkmamış canda ümit vardır, dememişler mi?

Şevket Rado, Ümit Dünyası

Bu parça aşağıdaki türlerin hangisinden alınmış olabilir?

A) Sohbet

B) Fıkra

C) Makale

D) Hatıra

2. Yazar, duygu ve düşüncelerini karşılıklı konuşuyormuş havası içinde verir. Zaman zaman okura sorular ve bu soruları yine kendisi cevaplar. Kişisel görüşlerini samimi bir şekilde ortaya koyar. Özdeyişlere, atasözlerine, fıkralara yer verir.

Yukarıda açıklana yazı türü aşağıdakilerden hangisidir?

A) Makale

B) Fıkra

C) Sohbet

D) Deneme

3. Sohbet yazı türü aşağıda verilen kelimelerden hangisiyle <u>nitelendirilemez</u>?

A) Nükteli

B) Samimi

C) Kişisel

D) Güncel

4. Aşağıdaki yazarlardan hangisinin fıkra türünde eseri yoktur?

A) Peyami Safa

B) Cahit Sıtkı Tarancı

C) Ahmet Rasim

D) Refik Halit Karay

5. Aşağıdaki yargılardan hangisi fıkra (köşe yazısı) için söylenemez?

A) Konular tarafsız bir şekilde ele alınır.

B) Konular ayrıntılı olarak ele alınır ve kanıtlanır.

C) Fıkra yazıları düşünsel plana göre yazılır.

D) Güncel olayların kaleme alındığı kısa ömürlü yazılardır.

6. Aşağıda verilenlerden hangisi fıkra türüne ait bir özellik olamaz?

A) Samimi bir üslup

B) Gözleme dayalı olma

C) Yoğun ve sanatlı bir anlatım

D) Kişisel görüşler içerme

7. Ara sözler, cümle içerisindeki bir ögenin açıklayıcısı konumunda bulunur. Kendinden önceki öge hakkında ayrıntılı bir bilgi verilmek istenildiğinde kullanılan ara sözler, hangi ögeyi açıklıyorlarsa o öge ile aynı görevi yüklenir. Ara cümleler ise içerisinde başka bir yüklem barındırdıkları için cümle dışı unsur olarak kabul edilir.

Buna göre aşağıdaki cümlelerin hangisinde ara cümle kullanılmıştır?

A) Aslı Hanım, yeni komşumuz, site girişinde bekliyordu.

B) Ömer Seyfettin, hikâyecimiz, eserlerinde yaşadığı toplumu anlatmıştır.

C) Egehan, en iyi dostum, bağlama kursuna gidiyormuş.

D) Kitap fuarı, geçen sene de katılamamıştım, bu yıl da İstanbul'da açıldı.

8. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yazım yanlışı vardır?

A) Olup bitenlerden haberiniz yok mu?

B) O kadar samimi, o kadar alçakgönüllü ki...

C) Gün batmadan önce evde olmalısın, dedi

D) Salına salına yürüyor, etrafı seyrediyordu.

9. Tiyatro eserlerinde olaylar bir savaşımdan (mücadeleden) doğar.

Bu cümlede yay ayraç hangi amaçla kullanılmıştır?

A) Cümledeki anlamı tamamlayan ve cümlenin dışında kalan ek bilgiler için kullanılmıştır.

B) Konuşan kişinin hareketlerini, durumunu açıklamak için kullanılmıştır.

C) Kelimenin alıntı olduğunu belirtmek için kullanılmıştır.

D) Verilen bilginin şüpheyle karşılandığını göstermek için kullanılmıştır.

CEVAP ANAHTARI

1. Uygulama

a. Sucular / da / kâr edelim derken / rüya görmüşe döndüler.
özne CDU zarf tümleci yüklem

b. Kasaplar / da / şu serinlikten / hazzetmişlerdir.
özne CDU dolaylı tümleç yüklem

c. Onları seyrederken / içimde, / arabanın bir ucuna dayanarak onlara yardım etmek
zarf tümleci dolaylı t. özne
arzuları / uyanır.
yüklem

ç. Susuz bir bostan kuyusunun dolabını / bir at / ömür boyunca, / bir iş görüyor sanarak
belirtili nesne özne zarf tümleci zarf tümleci
/ çevirebilir.
yüklem

d. Allah / kimseyi / böyle bir teselliden / mahrum bırakmasın!
özne b.li.nesne dolaylı tümleç yüklem

e. Boş vaktim oldukça / sinemaya / giderim
zarf tümleci dolaylı t. yüklem

f. Sinema, / böyle yormayan masum bir göz eğlencesi kaldıkça / yorgun başın sevimli bir
Özne zarf tümleci yüklem
sığınağıdır.

g. Babası Adapazarlı bir tüccardı.
özne yüklem

h. Darüşşafaka Cemiyeti de yılın en önemli bir edebiyat yarışmasına önayak oldu.
özne CDU dolaylı tümleç yüklem

2. Uygulama

a. Hani ya **b.** mayıs **c.** yıllar yılı **ç.** Gerçekten de
d. herhâlde **e.** yeryüzündeki **f.** değil midir

3. Ünite Ölçme ve Değerlendirme

1	2	3	4	5	6	7	8	9
A	C	D	B	B	C	D	B	A

EK-1: Yazma Becerileri Öz Değerlendirme Formu

Yönerge: Aşağıdaki ifadeleri okuyarak uygun seçeneği işaretleyiniz.

	İFADELER	EVET	HAYIR
1	Yazma amacımı belirlerim.		
2	Konu ve temayı belirlerim.		
3	Yazım ve noktalama kurallarına uyarım.		
4	Olay örgüsünü ve çatışmaları, mekânı ve zamanı, anlatıcı ve bakış açısını belirlerim.		
5	Olayları oluş sırasına göre yazarım.		
6	Yazılarımda ana düşünceye yer veririm.		
7	Duygu, düşünce ve hayallerimi anlatan yazılar yazarım.		
8	Farklı yazı türlerine uygun yazılar yazarım (hikâye, şiir, mektup vb.).		
9	Yazım okunaklıdır.		
10	Öğrendiğim yeni kelimeleri yazılarımda kullanırım.		
11	Olay örgüsünü ve çatışmaları belirleme, mekânı ve zamanı belirleme,anlatıcı ve bakış açısını belirlemeye dikkat ettim.		
12	Anlatım biçimi ve tekniklerden yararlanırım.		
13	Anlatım bozukluklarını gideririm.		

Yazma çalışmalarımda zorlandığım anlar:

Yazma çalışmalarımda geliştirmem gereken yanlarım:

EK-2: KONUŞMA ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU

Yönerge: Aşağıdaki ifadeleri okuyarak size uygun olan dereceye (X) işareti koyunuz.

	İFADELER	EVET	KISMEN	HAYIR
1.	Konuşmanın konusunu belirlerim.			
2.	Konuşmanın amacını, hedef kitlesini ve türünü belirlerim.			
3.	Konuyla ilgili gözlem, inceleme veya araştırma yaparım.			
4.	Konuşma metnini planlarım.			
5.	Konuşma planına uygun olarak konuşma kartları hazırlarım.			
6.	Konuşmada yararlanacağım görsel ve işitsel araçları hazırlarım.			
7.	Konuşmama uygun sunu hazırlarım.			
8.	Konuşma provası yaparım.			
9.	Boğumlama, vurgulama, tonlama ve duraklamaya dikkat ederek konuşurum.			
10.	Konuşurken gereksiz ses ve kelimeler kullanmaktan kaçınırım.			
11.	Konuşmamda beden dilini doğru ve etkili biçimde kullanırım.			
12.	Konuşmama etkili bir başlangıç yaparım.			
13.	Konuşmamın içeriğini zenginleştiririm.			
14.	Konuşmamda önemli noktaları vurgulayan ve konuşmayı takip etmeyi kolaylaştıran ifadeler kullanırım.			
15.	Konuşmamda süreyi verimli kullanırım.			
16.	Konuşmamda kısa cümleler kullanırım.			
17.	Konuşmamda heyecanımı kontrol ederim.			
18.	Konuşmamda yabancı kelime ve terimleri kullanmaktan kaçınırım.			
19.	Konuşmanın genel iletisini konuşmanın sonunda vurgulayarak konuşmamı etkili bir biçimde sonlandırırım.			

SÖZLÜK

A

açıklık: Bir söz veya yazıda maksadın bir engele takılmaması.

akıcılık: Söz, yazı ve anlatımın akıcı olma özelliği.

aliterasyon: Şiirde ve nesirde uyum sağlamak için söz başlarında ve ortalarında aynı ünsüzlerin veya aynı hecelerin tekrarlanması.

anjambman: Şiirde bir cümlenin bir dize ya da beyitte bitmeyip diğer dize, beyit veya bendlere kaymasıdır.

anlatım biçimi: Birbirinden farklı konuları, olayları, gözlem ve izlenimleri anlatırken kullanılan yöntemler.

asonans: Aynı aksanı veren ünlüyü ondan sonra veya önce gelen ünsüzü hiç dikkate almadan her dizenin sonunda tekrarlama biçiminde yapılan uyak.

B

Batı Tiyatrosu: Kökeni Antik Yunan'daki bağ bozu mu tanrısı "Dionizos" adına düzenlenen şenliklere dayanan Roma Tiyatrosu, Orta Çağ Tiyatrosu, Rönesans Tiyatrosu, Orta Sınıf Tiyatrosu, Romantik Tiyatro, Çağdaş Tiyatro gibi aşamalardan geçerek günümüze ulaşan tiyatro.

Batıcılık: Osmanlı Devleti'nin eski görkemli günlerine döne bilmesi için her tür alanda Batı medeniyetinin model alınmasını ileri süren siyasi akım.

D

dram: Sahnede oynanmak üzere, konuşmalar ve hareketlerle gelişen, karşıt oluşların çatışmasıyla gelişen ve sonuçlanan oyun.

edebî akım: Bir milletin edebiyatında belli dönemlerde ortaya çıkan duygu, düşünce, anlatım ve sanat anlayışına verilen genel ad. Ekol, okul, cereyan, edebî mektep, edebî çığır gibi isimlerde verilir.

edebî eleştiri: Bir edebî eseri veya konuyu belirli kriterler etrafında inceleme, tartışma ve değerlendirme.

estetik: Genel olarak sanat ya da güzellik ile ilgili değerleri, yargıları ve kavramları konu alan; özel olarak sanatsal yaratıcılık, sanat eseri ve sanat eserinin algılanması ve sanat eleştirisi ile ilgili olan felsefi disiplin.

F

fecriati: Servetifünun'un etkisinde gelişen ancak sanatta kişiselliği ve sanat faaliyetlerinin saygınlığını savunan; aşk, tabiat, ölüm gibi bireysel konulara ağırlık veren, yer yer sembolizm ve empresyonizm özellikleri gösteren ve edebiyat tarihimizde bir ilk olarak sanat görüşlerini Batılı akımlara özenerek ortak bir bildiriyle açıklayan edebî topluluk, edebî dönem.

fıkra: Günlük olayları özel bir görüş ve düşünceye bağlayarak yorumlayan, ciddi veya nitelikli fikir yazıları.

G

gezi yazısı: Gezilip görülen yerlerle ilgili bilgi, gözlem ve anıları yansıtan yazılar. Seyahatname.

J

jest : Herhangi bir şeyi açıklamak için genellikle el, kol ve baş ile yapılan içgüdüsel veya iradeli hareket.

K

kaside: On beş beyitten az olmayan, bütün beyitlerin ikinci dizeleri en baştaki beyitle uyaklı ve çoğu kez din ve devlet büyüklerini övmek için yazılan divan edebiyatı nazım şekli.

klasisizm: Eski Yunan ve Latin kaynaklarına dönüp hareketi çerçevesinde tanımlanan Rönesans döneminde ortaya çıkan; belirli edebî kurallar ve biçimler içinde geleneksel ve ortak konu ve temaları ipleyen; ifade güzelliğine, bilgiye, akla, akıl ve duygu dengesine önem veren, her tür aşırılıktan, bayağılıktan ve çirkinlikten sakınan, biçim ve ölçüyü ön planda tutan edebî akım.

konu : Konuşmada, yazıda, eserde ele alınan düşünce, olay veya durum, mevzu.

M

manzum hikâye: Gerçeğe uygun bir olayın, zaman, mekân, kişilere bağlı olarak şiir şeklinde yazıldığı eserler.

manzume: Duyguların ölçülü ve kafiyeli sözler hâlinde anlatıldığı kısa eserler.

mensur şiir: Şiir yönü ağır basan düzyazı, şiirce.

pastiş: Başka sanatçıların eserlerini taklit ederek veya bir ekolün özelliklerine uygun şekil-

de yazılarak meydana getirilmiş sanat eseri.

S

seci: Nesirde yapılan uyak.

serbest müstezat: Aruz ölçüsüyle yazılan, çeşitli uzunluktaki mısralardan oluşan, belli bir kafiye düzeni olmayan şiirler.

sohbet: Bir fikir yazısı çeşidi. Yazarın herhangi bir konu hakkında kişisel duygu ve düşüncelerini okuyucularıyla konuşuyormuş gibi anlattığı yazılar. Söyleşi.

sone: İki dörtlü ve iki üçlüden oluşan, on dört dizeli bir Batı şiiri türü.

sunum: Yenileyen, pekiştiren, hatırlatan, önemli noktaları öne çıkaran; bir çalışma sonucunu açıklayan; laboratuvar araştırmalarını sunan, anket sonuçlarını ifade eden; önemli olay ve olguları dile getirmek üzere yapılan konuşmalar.

T

tartışma: Bir sorunun sözlü veya yazılı olarak savunulması.

tutarlılık: Kişinin anlattıklarının önceki anlattıklarıyla çelişmemesi.

Y

yalınlık: Açık, süsten ve zorlamadan uzak, kolayca anlaşılabilen anlatım.

KAYNAKÇA

Ahmet Hamdi Tanpınar, **Edebiyat Üzerinde Makaleler**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1998.

Ahmet Haşim, **Bize Göre**, Alkım Yayınları, İstanbul, 2006.

Ahmet Rasim, **Şehir Mektupları**, Elips kitap, Ankara, 2007.

Aliye Uslu Üstten, **Edebiyat Bilgi ve Kuramları**, İldem Yayınları, İstanbul.

Faruk Nafiz Çamlıbel, **Han Duvarları**, Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı, Ankara, 1985.

Haldun Taner, **Çok Güzelsin Gitme Dur**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1986.

Haldun Taner, **Tuş**, Varlık Yayınları, İstanbul, 1963.

İsmail Çetişli, **Batı Edebiyatında Edebî Akımlar**, Kardelen Kitabevi, Isparta, 1998.

Kenan Akyüz, **Batı Tesirinde Türk Şiiri Şiir Antolojisi**, İnkılab Kitabevi, İstanbul, 1986.

Sait faik Abasıyanık, **Semaver**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2015.

Şevket Rado, **Eşref Saat**, Elips Kitap, Ankara, 2005.

Yahya Kemal Beyatlı, **Kendi Gök Kubbemi**z, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara, 1989.

Mehmet Âkif Ersoy, **Safahat**, Akpınar Yayınevi, İstanbul, 1987.

GENEL AĞ KAYNAKÇASI

http://www.jret.org/FileUpload/ks281142/File/10.alper.pdf 33659 (Erişim Tarihi ve Saati: 25.06.2018/11:16)

https://www.turkcetarih.com/wp-content/uploads/2015/11/T%C3%9CRK-TOPLUM-HAYATINDA-YA%C5%9EATILAN-KAHVE-VE-KAHVEHANE-K%C3%9CLT%C3%9CR%C3%9C3.pdf

turkiyat.gazi.edu.tr/posts/download?id=33659 (Erişim Tarihi ve Saati: 25.06.2018/10:47)

GÖRSEL KAYNAKÇA

Görseller shutterstock'tan alınmıştır.

http://tgb.gen.tr/dosyalar/27/432252-sait-faik-in-hayati-belgesel-oldu/icerik.jpg

http://tarihvemedeniyet.org/wp-content/gallery/dondurma-kutusu/eski-istanbul-esna-findan-sonsurmaci.jpg